

LIFO 858

FREE PRESS 29.05.2025

ΟΛΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΘΗΝΑ!

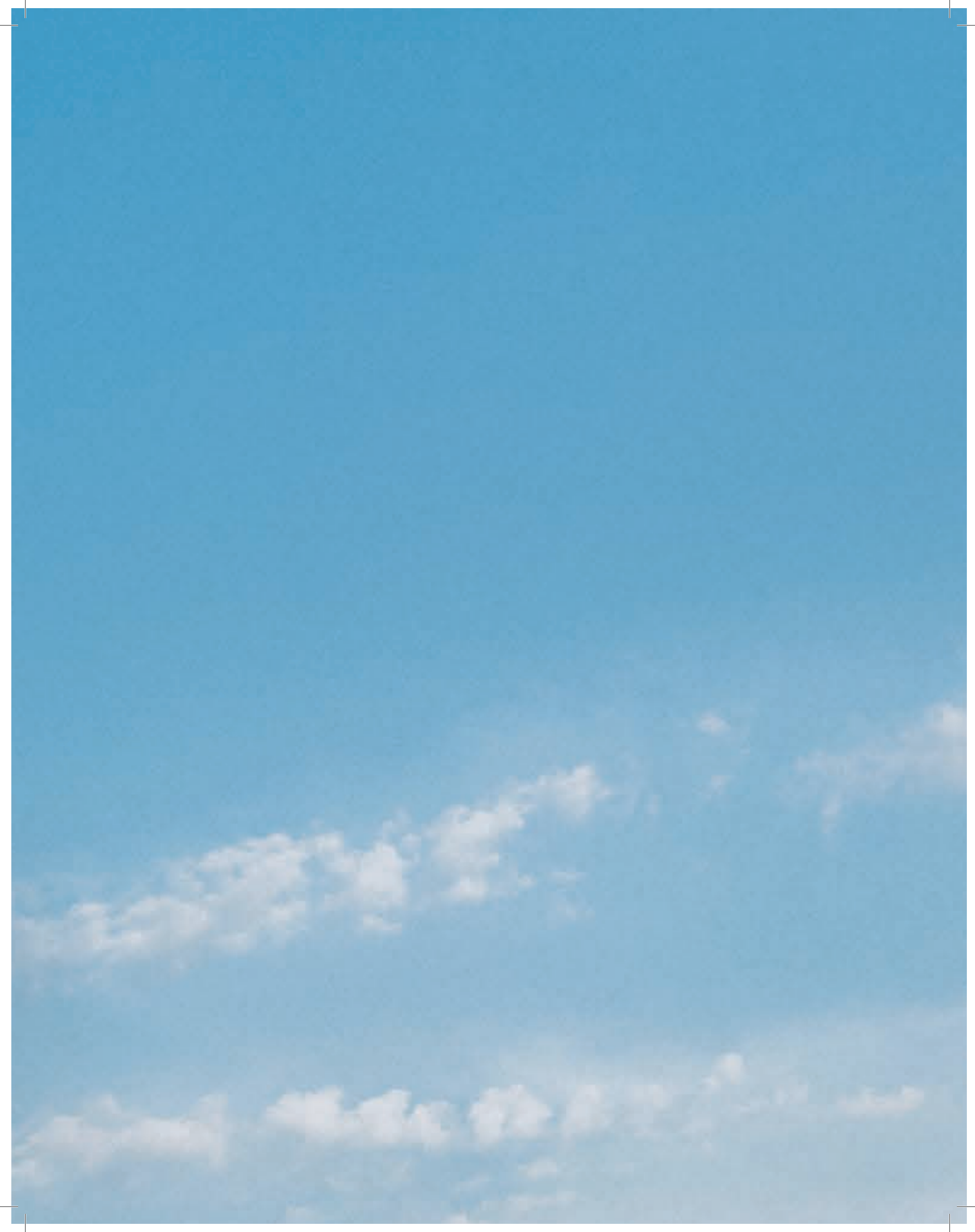
ΔΩΡΕΑΝ ΟΔΗΓΟΣ ΤΗΣ ΠΟΛΗΣ. ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ ΚΑΘΕ ΠΕΜΠΤΗ

We've met before, haven't we?

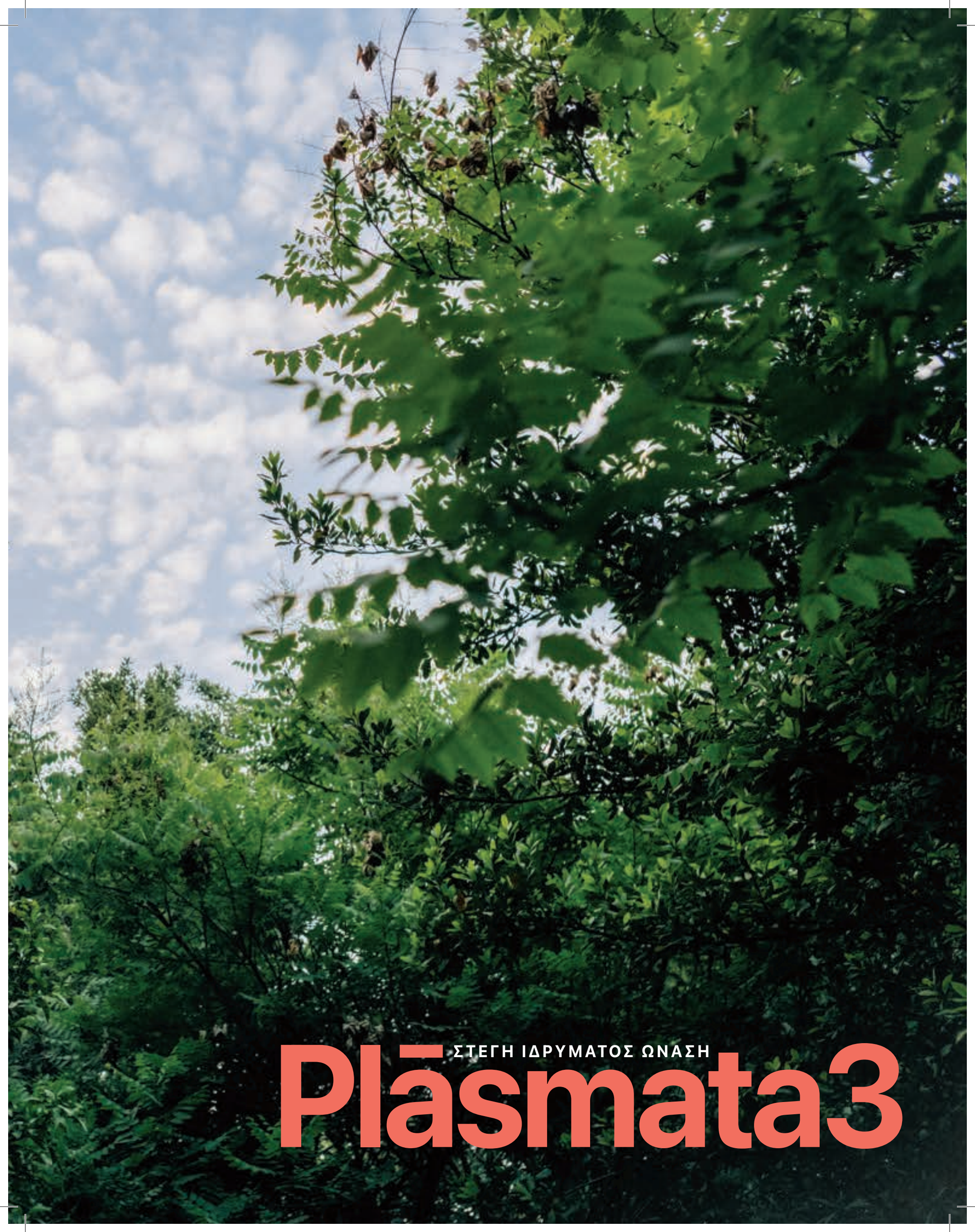
ONASSIS STEGI

Plāsmata 3

37°59'34.5"N 23°44'11.6"E

ΣΤΕΓΗ ΙΔΡΥΜΑΤΟΣ ΩΝΑΣΗ

Plāsmata3

Plāsmata 3

6/LiFO_29.5.25

Η Αφροδίτη Παναγιωτάκου, καλλιτεχνική διευθύντρια του Ιδρύματος Ωνάση, επιμελείται μαζί με την ομάδα της Στέγης μια έντυπη «ξενάγηση» στην έκθεση «Plāsmata 3: We've met before, haven't we?» που ξεκίνησε μόλις στο Πεδίον του Άρεως.

περιεχόμενα

ΑΦΡΟΔΙΤΗ ΠΑΝΑΓΙΩΤΑΚΟΥ

Το Πεδίο σου ζητάει να
θυμηθείς τη βραδύτητα. Από
εκεί προκύπτει η ικανότητα
της παρατήρησης. Και της
συγκίνησης. Πιο αργά, όλα
πιο αργά. Με τη βραδύτητα
διαστέλλεται ο χρόνος. 10

Μας αρέσει η παρέκκλιση
και η απόκλιση. Στη ζωή,
γενικά. Στους ανθρώπους.
Και στην τέχνη. Και εδώ.
Από τον Ροδώνα στη
Γαρδένια, από τις Αριές στο
θέατρο Αλίκη. Οι σπείρες
έχουν φτιαχτεί για να
τις περπατήσεις και τα
παρτέρια για να σταθείς. 32

Οι καλλιτέχνες σε αυτά τα
Plāsmata έχουν στ’ αλήθεια
χιούμορ. 48

Χώμα, νερό και αλγόριθμοι. 62

Και έχεις τόσα να πεις με τα
έργα που θα συναντήσεις.
Σαν τα ταξίδια. Τα αληθινά
ταξίδια, όχι αυτά που κάνεις
για δουλειά. Τα άλλα. Εκείνα
που κάνεις με παρέα και
πιάνετε κουβέντα με
αγνώστους χωρίς βιασύνη.
Εκείνα που παίρνεις τον
χρόνο σου για να χορτάσεις
τις λεπτομέρειες. 78

Θέλεις να αγκαλιάζεις τα
δέντρα και να επικοινωνείς
με τις ψυχές; Κάνε ό,τι
θέλεις. Ό,τι σε παρηγορεί.
Το Πεδίον θεραπεύει. 104

ΠΡΟΔΡΟΜΟΣ ΤΣΙΑΒΟΣ

«Στην παρουσία μας στον δημόσιο
χώρο ο στόχος μας δεν είναι απλά
να κάνουμε μια έκθεση αλλά
να ακούσουμε, να συζητήσουμε,
να αφήσουμε κάτι πίσω μας» 20

ΛΟΥΚΑΣ ΜΠΑΚΑΣ

«Επιδιώκω να δημιουργώ κάτι που
δεν θα φαίνεται σχεδιασμένο» 38

VOLTNOI & QUETEMPO (STEGI.
RADIO), ΑΚΗΣ ΧΟΝΤΑΣΗΣ

«Μια ανοιχτή πρόσκληση
σε μια μουσική και ιστορική
περιπλάνηση» 58

ΕΛΙΖΑΜΠΕΤΤΑ ΗΛΙΑ
ΓΕΩΡΓΙΑΔΟΥ

«Θα έρθουμε σε επαφή με
πλάσματα που αγαπήσαμε μέσα
από το σινεμά, με τρυφερές ταινίες
που μας έχουν διαμορφώσει» 72

ΠΑΣΚΟΥΑ ΒΟΡΓΙΑ

«Είναι σημαντικό να
δημιουργούνται ευκαιρίες
για δημόσιο διάλογο» 94

ΟΜΑΔΑ ΣΤΕΓΗΣ
ΣΤΑ Plāsmata 3

«Το ότι βγήκαμε από το γραφείο
και για έναν μήνα δουλεύουμε
όλοι μαζί μέσα στο πάρκο, ανάμεσα
σε δέντρα και κελαηδίσματα,
είναι πραγματικά υπέροχο» 100

ΦΩΤΗΣ ΛΙΑΠΗΣ

«Το φαγητό στα Plāsmata είναι
μια τελετουργία που ενώνει
τους ανθρώπους» 114

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΚΑΛΑΝΤΖΗΣ

Η φύτευση του Πεδίου του Άρεως:
Όταν το πράσινο νίκησε το χάος 24

Η ιστορία του Ροδώνα στο Πεδίον
του Άρεως: Τριαντάφυλλα,
παρακμή και αναβίωση 44

ΛΕΥΤΕΡΗΣ ΣΤΑΥΡΑΚΑΣ

Για τον γκιόνη και τα πουλιά
του πάρκου 76

Plāsmata3

We've met before, haven't we?
Πεδίον του Άρεως 27.05 — 15.06.2025

ταυτότητα τεύχους

Guest Editor
ΑΦΡΟΔΙΤΗ ΠΑΝΑΓΙΩΤΑΚΟΥ

Συντονισμός για τη Στέγη
ΒΑΣΩ ΒΑΣΙΛΑΤΟΥ

Editor in Chief για LiFO
ΜΙΧΑΛΗΣ ΜΙΧΑΗΛ

Creative Director
ΓΙΑΝΝΗΣ ΚΑΡΛΟΠΟΥΛΟΣ

Content Editor
M. HULOT

Κείμενα
M. HULOT, ΓΙΑΝΝΗΣ ΠΑΝΤΑΖΟΠΟΥΛΟΣ, ΑΡΓΥΡΩ
ΜΠΟΖΩΝΗ, ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΚΑΛΑΝΤΖΗΣ, ΛΕΥΤΕΡΗΣ
ΣΤΑΥΡΑΚΑΣ

Φωτογραφίες έργων
ΠΗΝΕΛΟΠΗ ΓΕΡΑΣΙΜΟΥ

Φωτογραφίες πάρκου και πορτρέτων
ΠΑΡΙΣ ΤΑΒΙΤΙΑΝ, ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ ΒΟΥΤΥΡΟΠΟΥΛΟΥ,
ΠΗΝΕΛΟΠΗ ΓΕΡΑΣΙΜΟΥ

Επιμέλεια-διόρθωση κειμένων
ΜΑΡΙΑ ΔΡΟΥΚΟΠΟΥΛΟΥ, ΜΥΡΤΩ ΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΥ

Ατελιέ
ΒΑΝΕΣΣΑ ΦΕΡΛΕ, ΜΑΡΓΑΡΙΤΑ ΚΑΜΑΡΙΩΤΗ

www.lifo.gr

ΔΥΟ ΔΕΚΑ ΕΚΔΟΤΙΚΗ Α.Ε.
ΒΟΥΛΗΣ 22, 105 63 ΑΘΗΝΑ
Τ 210 3254 290
F 210 3249 785
info@lifo.gr

ΕΚΔΟΤΗΣ/ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ
Στάθης Τσαγκαρουσιάνος
CHIEF EXECUTIVE OFFICER
Μιχάλης Μιχαήλ
CHIEF OPERATING OFFICER/COMMERCIAL
DIRECTOR
Θανάσης Χαραμής
ΣΥΜΒΟΥΛΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ
Γιάννης Καρλόπουλος
ΔΙΕΥΘΥΝΤΡΙΑ ΣΥΝΤΑΞΗΣ
Ζωή Παρασίδη
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΕΝΤΥΠΗΣ ΕΚΔΟΣΗΣ
Τάσος Μπρεκουλάκης
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΜΙΚΡΟΠΡΑΓΜΑΤΑ. LIFO.GR
Άρης Δημοκίδης
ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΠΟΛΙΤΙΚΟΥ ΡΕΠΟΡΤΑΖ -
ΕΡΕΥΝΑΣ
Βασιλική Σιούτη

ΑΡΧΙΣΥΝΤΑΞΙΑ
Γιάννης Πανταζόπουλος
ΑΡΧΙΣΥΝΤΑΞΙΑ PODCASTS
Μερόπη Κοκκίνη
ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΟΣ ΥΛΗΣ
Νινέττα Γιακιντζή

ΕΜΠΟΡΙΚΟ ΤΜΗΜΑ
ADVERTISING DIRECTOR
Ξένια Στασινοπούλου
DIRECT SALES DIRECTOR
Κώστας Μαντάς
HEAD OF DIGITAL ADVERTISING
Άννα Παπαρδάνια
DIRECT SALES
Γιώργος Λυκουργιώτης
ADVERTISING MANAGER
Πωλίνα Κουτσοβίλη (pkoutsovilii@lifo.gr)
ADVERTISING COORDINATOR
Κατερίνα Κουρμούζη (kkourtmouzi@lifo.gr)

HEAD OF CREATIVE
Βασίλης Καψάσκης
BRANDED CONTENT MANAGERS
Φιλώ Ράγκου, Ιωάννα Παναγοπούλου
DIGITAL CAMPAIGN MANAGER
Γιώργος Γιαννής
ADVERTISING EXECUTIVE
Χριστίνα Καλλή

ΨΗΦΙΑΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ/
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΣ LIFO.GR
Άγγελος Παπαστεργίου

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΟΜΑΔΑ
Θοδωρής Αντωνόπουλος, Λουίζα Αρκουμανέα,
Γιάννης Βασιλείου, Ίωνας Καλλιμάνης, Ντίνα
Καράτζιου, Θοδωρής Κουτσογιαννόπουλος,
Λασκαρίνα Λιακάκου, Τίνα Μανδηλαρά,
Αργυρώ Μποζώνη, Μαρία Παππά, Χρήστος
Παρίδης, Δημήτρης Πολιτάκης, Γιώργος
Τσαγκόζης

ΣΥΝΕΡΓΑΤΕΣ
Τζούλη Αγοράκη, Έφη Ανέστη, Αλέξανδρος
Βουρλάκος, Ειρήνη Γιαννάκη, Λίνα
Ιντζεγιάννη, Χάρης Καλαϊτζίδης, Μίνα
Καλογερά, Ερωφίλη Κόκκαλη, Υρώ
Κολιακουδάκη, Δημήτρης Κυριαζής,
Χρυσέλλα Λαγαρία, Στέλλα Λιζάρδη, Νίκος
Γ. Μαστροπούλος, Νίκη Μηταρέα, Αγιάτη
Μπενάρδου, Παναγιώτης Ορφανίδης, Γιάννης
Παντελάκης, Σταυρούλα Παπασπύρου,
Νικόλας Σεβαστάκης, Δέσποινα Τριβόλη,
Φώντας Τρούσας, Θοδωρής Τσάτσος,
Φώφη Τσεσμελή, Νίκος Τσέφλιος, Κορίνα
Φαρμακόρη

ΑΡΧΙΣΥΝΤΑΞΙΑ ΕΙΔΗΣΕΩΝ
Σωτήρης Βαλάρης, Χρύσα Γρίβα, Μίλτος
Τσεκούρας

NEWSROOM
Αγάπη Βαρούνη, Μιχάλης Γιαννακίδης, Πέτρος
Κράνινας, Πέννυ Μαστοράκου, Μαρία Μπαρλή,
Λία Φασόλη

SOCIAL MEDIA
Τατιάνα Τζινιώλη

PODCASTS/VIDCASTS
ΚΑΜΕΡΑ-MONTAZ
Ιωάννα Σπανού
ΗΧΟΛΗΨΙΑ
Φαίδωνας Κτενάς, Αλέξανδρος Αντωνίου

ΑΤΕΛΙΕ
ART DIRECTOR
Βανέσσα Φερλέ, Μαργαρίτα Καμαριώτη
ASSISTANT ART DIRECTOR
Μπιάνκα Σαμαρά
ΦΩΤΟΓΡΑΦΟΙ
Σπύρος Στάβερης, Πάρις Ταβιτάν,
Freddie F., Γιώργος Ξανθινάκης, Νίκος
Κατσάρος

ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΨΗΦΙΑΚΗΣ ΕΚΔΟΣΗΣ
Μαρούσα Θωμά, Ελπίσία Σπαθάρη
ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΚΕΙΜΕΝΩΝ
Μαρία Δρουκοπούλου, Μυρτώ
Αθανασοπούλου

ΛΟΓΙΣΤΗΡΙΟ
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ
Δημήτρης Τασσόπουλος
ΛΟΓΙΣΤΗΡΙΟ
Βασίλης Κοτρωνάκης, Άκης Ιωάννου, Έφη
Ηλιοπούλου
ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ
Βιβίκα Ανδριανότου

ΚΩΔΙΚΟΣ ΕΝΤΥΠΟΥ 7639

ΜΕΤΟΧΟΣ/ΝΟΜΙΜΟΣ ΕΚΠΡΟΣΩΠΟΣ
Ευστάθιος Τσαγκαρουσιάνος

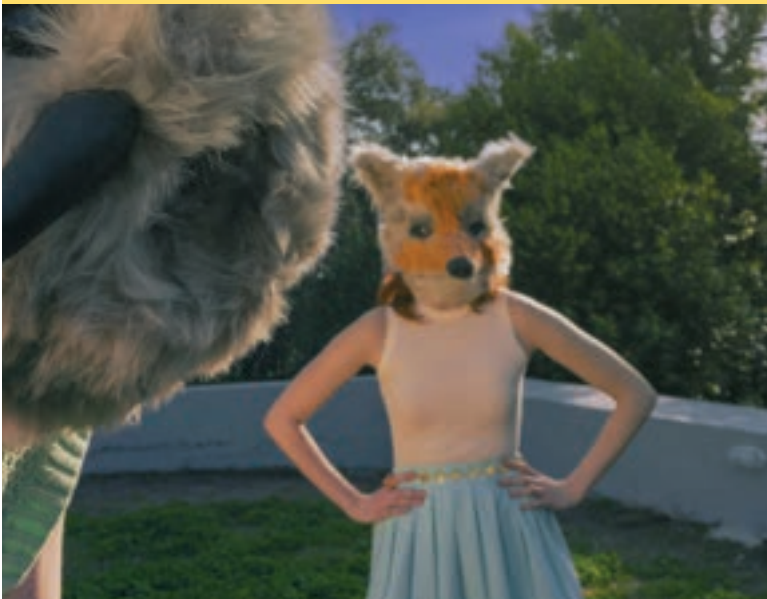
MET 230578

29.5.25_LiFO/9

Το Πεδίο σου ζητάει να
βραδύτητα. Από εκεί
ικανότητα της παρα
συγκίνησης. Πιο
πιο αργά. Με τη
διαστέλλεται ο

να θυμηθείς τη
εί προκύπτει η
τήρησης. Και της
αργά, όλα
βραδύτητα
χρόνος.

Είναι τρομερό μέρος το Πεδίον του Άρεως. Είναι όντως πεδίο, μου αρέσει περισσότερο αυτή η λέξη για να το περιγράψει παρά η λέξη πάρκο. Και λέγεται «Πεδίον του Άρεως» – φαντάσου. Λέμε πράγματα τόσο πολλές φορές που δεν αντιλαμβανόμαστε τι ξεστομίζουμε. Δεν συνειδητοποιούμε ότι αναφερόμαστε στον θεό ή τον πλανήτη Άρη. Όταν, κάποια στιγμή, είδα μια ταμπέλα που έλεγε «Mars Field» και δίπλα «γήπεδο πετάνκ» κόλλησα άγρια. Εάν αυτό δεν είναι σουρεαλισμός, τότε τι είναι;

Αεροφωτογραφία του «Αλσους Αθηνών» (1940).
Πηγή: Ν. Ι. Βοσυνιώτης
Άλσος Αθηνών

Το Πεδίον σίγουρα δεν είναι αυτό που ήταν όταν πρωτοήρθαμε. Έχει ομορφύνει πολύ, κυκλοφορεί πολύ περισσότερος κόσμος και θεωρώ ότι έχουμε συμβάλει κι εμείς σε αυτό. Το Πεδίον δεν το επινοείς, το ανακαλύπτεις. Είναι πιο δυνατό από σένα, πιο γοητευτικό, πιο αναπάντεχο. Δείχνει φυσικό, ενώ σχεδιάστηκε πριν από 150 χρόνια από κάποιους που έκαναν πράξη ένα όραμα ασυνήθιστο γι’ αυτή την ταλαιπωρημένη πόλη. Και σε εκπλήσσει αβίαστα. Όπως και η φύση. Δεν ξέρεις τι θα δεις. Κι όποτε πηγαίνεις, είναι διαφορετικό. Αλλιώς τον Φεβρουάριο, αλλιώς τον Απρίλιο. Γι’ αυτό στα πάρκα επιλέγουν φυλλοβόλα και όχι αειθαλή δέντρα: για να νιώθεις τις εποχές, να βουτάς σε μια ψευδαισθήση δάσους. Το Πεδίον σε μυεί στη μαγεία της λεπτομέρειας. Ελαττώνει τις φιλοδοξίες, διορθώνει τις σκέψεις, έπειτα συμαζώνει τη θλίψη και την κάνει υποφερτότερη, εξαίρει την όσφρηση, για να «κλέψω» τον Καρούζο. Ξαπλώνεις στο παγκάκι, εστιάζεις στη φυλλωσιά που διάλεξες και κοιτάζεις επίμονα το έντομο που σκαρφαλώνει, σαν να είσαι εσύ ο David Attenborough όταν υμνεί την προσωπικότητα της αράχνης στα ντοκιμαντέρ του BBC.

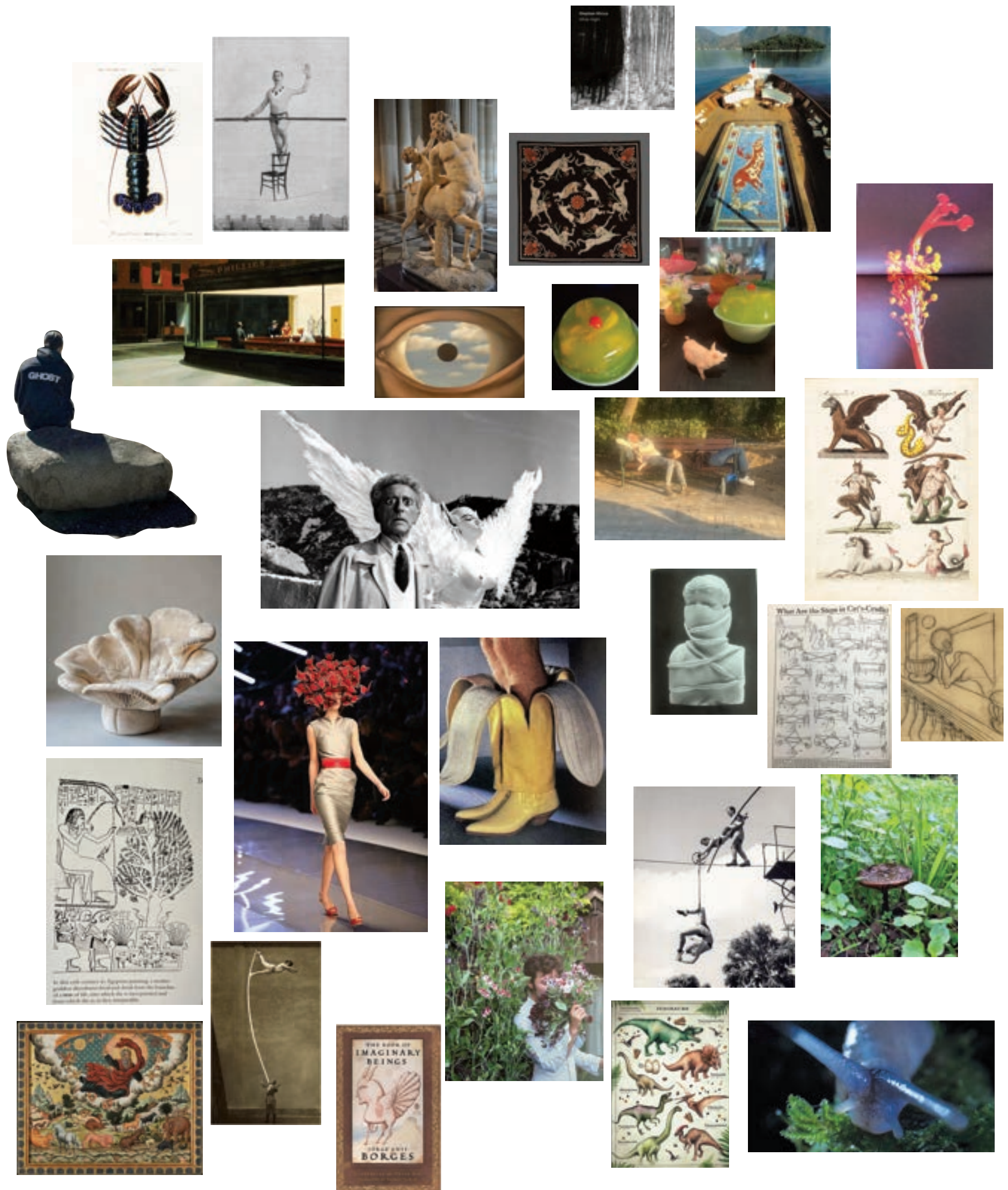
Το Πεδίον σου ζητάει να θυμηθείς τη βραδύτητα. Από εκεί προκύπτει η ικανότητα της παρατήρησης. Και της συγκίνησης. Πιο αργά, όλα πιο αργά. Με τη βραδύτητα διαστέλλεται ο χρόνος. Μισή ώρα στο Πεδίον και βγαίνεις ξεκούραστος. Γιατί το βλέμμα, οι αισθήσεις και το μυαλό θέλουν τεμπέλικο ρυθμό για να προλάβουν να απολαύσουν. Σκαντζόχοιροι, χελώνες, πουλιά, τσουκνίδες παρέα με αρμπαρόριζα, φοίνικες, ευκάλυπτοι και αθάνατοι που πεθαίνουν όταν ανθίσουν. Και άνθρωποι. Σκακιστές, ακροβάτες που δένουν σκοινί ισορροπίας ανάμεσα στα δέντρα, έφηβοι που γυμνάζονται στα μονόζυγα, skaters, yoga maniacs, joggers, κυρίες που γυρίζουν από την εκκλησία, κοπανατζήδες σπουδαστές, μουσικοί που κάνουν εξάσκηση, hiphoppers, παιδικά πάρτι, κουβέντες φίλων και μοναχικοί απολογισμοί ζωής. Και τώρα έρχονται και τα δικά μας Plāsmata. Διεκδικώντας αγκαλιές ανθρώπων μπροστά στα έργα. Αυτό μας αρέσει περισσότερο απ’ όλα.

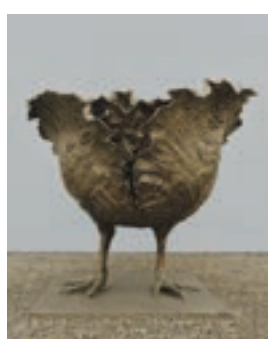
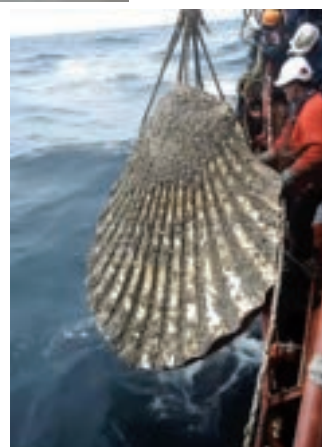
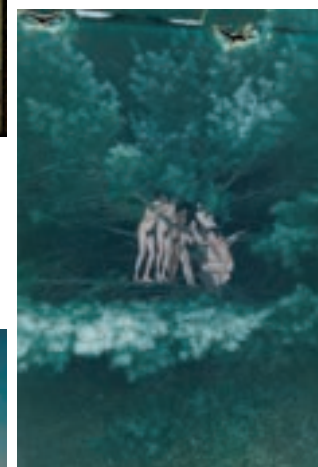
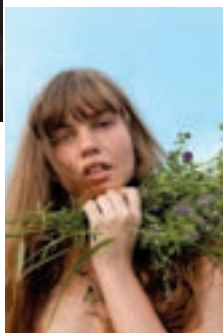
Είναι μαγικό το Πεδίον, και νομίζω ότι με αυτά τα τρυφερά Plāsmata που κάνουμε τώρα δανειζόμαστε ένα από τα χαρακτηριστικά του. Του λέμε «μπορούμε να πάρουμε λίγη από τη μαγεία σου και να τη χρησιμοποιήσουμε ως πρώτη ύλη και ως κριτήριο επιλογής των έργων που θα βάλουμε εδώ; Μπορούμε να μη σκεφτούμε τι είναι αλήθεια και να αφεθούμε στην παραίσθηση; Ας κινηθούμε κάπου εκεί ανάμεσα στην πραγματικότητα και στο όνειρο». Το Πεδίον μάς ζητάει ό,τι πιο πολύτιμο: χρόνο. Χρόνο επεικλή. Για να ξεχάσουμε, να ξεχαστούμε, να χαμογελάσουμε, να μαλακώσουμε λιγάκι. Και, πάνω απ’ όλα, για να νιώσουμε τη δύναμη της ομορφιάς.

Το Πεδίον μάς φιλοξενεί γενναιόδωρα. Δεν είμαστε εμείς οι οικοδεσπότες. Ούτε αυτήν τη φορά. Αλλά, γνωρίζόμαστε. We’ve met before, haven’t we? Μας βάζει στο σπίτι του, αλλά λέει «έλα. Και φέρε και όποιον θέλεις. Θα σε φροντίσω. Αλλά, αυτό που θα κάνεις κοίτα να μου αρέσει. Μη με ταραξεις. Δεν σου ζητάω να με καταλάβεις. Να με νιώσεις σου ζητάω». Μια τέτοια συνομιλία ξεκινήσαμε στις βόλτες που αρχίσαμε να κάνουμε με την ομάδα εδώ και μήνες. Μια ανθρώπινη κουβέντα. Είμαστε ρομαντικοί; Ξέρω κι εγώ; Ας είμαστε. Πάντως, όλοι συμφωνήσαμε ότι ακούσαμε το πάρκο να μας λέει τέτοια λόγια: «Φτιάξε μου λίγο το κέφι, κάνε με να νιώσω λίγο πιο απαλά γιατί έχω ζοριστεί πολύ στο παρελθόν – κι αυτό το έβλεπες ότι έχω ζοριστεί πολύ, ε; Τώρα θέλω λίγο πιο τρυφερά, θέλω λίγο να με χαϊδέψεις».

Plāsmata 3

Μικρό μέρος του moodboard της επιμελήτριας της έκθεσης.

We've met before, haven't we? Γιατί, πέρα από τη φράση από το *Lost Highway* του David Lynch, είναι κάτι που το νιώθεις και με ανθρώπους και με τόπους και με πλάσματα όταν σε συνδέει ένα intimacy, μια οικειότητα και μια εμπιστοσύνη που δεν αντιστοιχεί στην αντικειμενική διάρκεια της γνωριμίας. Είναι και μια φράση που λες αν θες να γνωρίσεις κάποιον, σαν να λες «θα έπρεπε να έχουμε ήδη γνωριστεί». Και τα Plāsmata τα ίδια θέλαμε να κατοικήσουν το Πεδίον και να νιώθεις ότι ήταν εκεί από πάντα. Ή ότι μπορούν να μείνουν εκεί για πάντα. Με αυτό το έργο ξεκινάμε, λοιπόν. Με αυτή την ερώτηση που εμπεριέχει την απάντηση. Και το υπογράφω με σχετική συστολή εγώ. Έτσι τα σκεφτήκαμε. Είναι τώρα αυτό επιμελητική προσέγγιση; Δεν ξέρω αν λέγεται έτσι.

Η διαδρομή είναι η βόλτα. Το Πεδίον είναι πολύπλοκο. Γι' αυτό είναι ενδιαφέρον. Δεν θέλουμε απλώς να το διασχίσουμε. Θέλουμε να το ζήσουμε. Δεν θέλουμε απλώς να πάμε από την Κυψέλη στα Εξάρχεια ή από την Πατησίων στην Ευελπίδων. Μας αρέσουν η παρέκκλιση και η απόκλιση. Στη ζωή, γενικά. Στους ανθρώπους. Και στην τέχνη. Και εδώ. Από τον Ροδόνα στη Γαρδένια, από τις Αριές στο θέατρο Αλίκη. Οι σπείρες έχουν φτιαχτεί για να τις περπατήσεις και τα παρτέρια για να σταθείς.

Ο πιο σύντομος δρόμος είναι πάντα ο λιγότερο ενδιαφέρων. Η ασυνήθιστη διαδρομή σου δίνει την περιπέτεια. Ναι, υπάρχουν χάρτες. Όχι, όμως, για να φτάσεις πιο σύντομα. Υπάρχουν για να φτάσεις πιο ωραία. Μη βιάζεσαι να δεις τα έργα. Θα τα δεις. Κι αν κάποιος σου ξεφύγει αυτήν τη φορά, μπορείς να ξαναγυρίσεις. Κι αν χάσεις κάποιον, μπορείς να το αναζητήσεις, να το διεκδικήσεις. Είναι αλλιώτικος κόπος αυτός. Κι αν κάπου ξεχαστείς, πάλι δεν πειράζει. Αυτήν τη βόλτα την κάνεις ως αντίδοτο στο GPS. Και έχεις τόσα να πεις με τα έργα που θα συναντήσεις. Σαν τα ταξίδια. Τα αληθινά ταξίδια, όχι αυτά που κάνεις για δουλειά. Τα άλλα. Εκείνα που κάνεις με παρέα και πιάνετε κουβέντα με αγνώστους χωρίς βιασύνη. Εκείνα που παίρνεις τον χρόνο σου για να χορτάσεις τις λεπτομέρειες.

Εδώ, στο ανάμεσα. Τα Plāsmata απευθύνουν πρόσκληση σε έναν κόσμο μεταξύ πραγματικότητας και μη. Μου αρέσει πολύ η λέξη fiction, που δεν σημαίνει φαντασία αλλά το αποτέλεσμα της φαντασίας. Εκεί θέλουμε να βρεθούμε. Έτσι κι αλλιώς, η τέχνη εκεί ζει. Μεταξύ εμπειρίας και μύθου, μεταξύ του απτού και του άπιαστου. Και εκεί, τελικά, εντοπίζεται η αλήθεια. Μια αλήθεια που εμπεριέχει και όσα δεν συλλαμβάνουν η αντίληψη και η λογική. Μια αλήθεια που εμπεριέχει και το άρρητο, την αντίφαση, το παράδοξο, το μυστήριο και το μυστικιστικό. Τα έργα είναι το αποτέλεσμα της περιπέτειας της σκέψης των δημιουργών. Τα Plāsmata που βλέπεις δείχνουν πάρα πολύ κανονικά, μέχρι που συνειδητοποιείς ότι κάτι δεν... και αυτό το κάτι σε κάνει να χαμογελάσεις γλυκά ή γλυκόπικρα. Reality is overrated, λένε. Δεν μιλάμε τώρα σε πολιτικό επίπεδο, fake news και όλα αυτά τα πολύ σοβαρά. Μιλώ για κάτι άλλο, για την ψευδαίσθηση που έχουμε ότι ζούμε μια αντικειμενική πραγματικότητα, πράγμα το οποίο δεν υπάρχει ούτε για πλάκα. Και έτσι κι αλλιώς, κανείς δεν βλέπει τίποτα με τον ίδιο τρόπο που το βλέπει κάποιος άλλος, και τίποτα δεν αισθάνεται με τον ίδιο τρόπο κάθε φορά που το ζεις.

Η πραγματικότητα είναι πολύ σκληρή από μόνη της. Δεν θέλω, λοιπόν, να έρθεις στο Πεδίον και να σε «χτυπήσω» κι άλλο. Το ξέρεις ήδη ότι είναι άγρια τα πράγματα και νιώθω ότι θα σε υποτιμήσω αν σου πω ότι είσαι αδιάφορος για ό,τι συμβαίνει, κι έλα τώρα να σου δείξω εγώ πώς θα νοιαστείς. Τα Plāsmata λένε sweet little lies. Τόσο-όσο. Κάνουμε μια συμφωνία με την τέχνη. Είμαστε συνένοχοι στο υπονοούμενο. Τόσο-όσο. Για την ομορφιά και την παρηγοριά.

Plāsmata συναισθηματικά και κρυμμένα. Όπως το Πεδίον δεν έχει όριο ηλικίας, έτσι και τα Plāsmata μιλάνε για όλους. Δεν είναι παιδικά, δεν είναι ενήλικα, δεν είναι διδακτικά, δεν είναι ακαδημαϊκά. Ακόμα κι αν σταθείς μπροστά σε κάποιο έργο και πεις «τι είναι αυτό τώρα εδώ;», μέσα στο κλίμα θα είσαι. Δεν θέλουμε να πούμε «και τώρα θα σου δείξω ποιοι είναι οι σημαντικοί καλλιτέχνες, τώρα θα σου μάθω ποια είναι η συλλογή του ιδρύματος, τώρα θα σου δείξω πώς εκτίθεται η σύγχρονη τέχνη στον δημόσιο χώρο». Τα Plāsmata δεν έχουν τίποτα απ' όλα αυτά. Είναι εντελώς συναισθηματικά, είναι «έλα μωρέ, λίγη γλύκα». Τη χρειάζεσαι την κρυψώνα για να εκφραστεί ελεύθερα το συναίσθημα. Τα έργα, έτσι όπως έχουν κρυφτεί, θα είναι πιο γενναιόδωρα στην έκφραση του συναισθήματός τους.

Η Αφροδίτη Παναγιωτάκου, καλλιτεχνική διευθύντρια του Ιδρύματος Ωνάση και curator της φετινής έκθεσης Plāsmata 3 στο Πεδίον του Άρεως.
Φωτογραφία: Πηνελόπη Γερασίμου

we've m
haven't

et before,
we?

ΦΩΤΙΣΤΙΚΗ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΗ
Αφροδίτη Παναγιωτάκου, we've met before, haven't we? (2025)

29.5.25_LiFO/19

Ανάμεσα σε πλάσματα που κρύβονται μέσα σε παρτέρια, αχνοφαίνονται πίσω από θάμνους, ξεπροβάλλουν πίσω από τοίχους και ζωντανεύουν απρόσμενα στα ξέφωτα του Πεδίου του Άρεως, ο Πρόδρομος Τσιαβός, επικεφαλής Ψηφιακής Ανάπτυξης και Καινοτομίας του Ιδρύματος Ωνάση, μιλά με υπόκρουση τα ασταμάτητα τιτιβίσματα των πουλιών που έρχονται από τα σκιερά δέντρα του πάρκου.

Από την Αργυρώ Μποζώνη

Πρόδρομος Τσιαβός

General Manager της έκθεσης

«Στην παρουσία μας στον δημόσιο χώρο ο στόχος μας δεν είναι απλά να κάνουμε μια έκθεση αλλά να ακούσουμε, να συζητήσουμε, να αφήσουμε κάτι πίσω μας»

Ο general manager της έκθεσης μιλά για όλα τα στοιχεία που συγκεντρώθηκαν μετά από πολύμηνη έρευνα και με μαγικό τρόπο η Αφροδίτη Παναγιωτάκου, καλλιτεχνική διευθύντρια του Ιδρύματος Ωνάση, υπεύθυνη για την καλλιτεχνική διεύθυνση-επιμέλεια στα Plāsmata 3, μετέτρεψε σε ένα λαϊκό πανηγύρι με καλή αισθητική. Το αποτέλεσμα είναι ο κόσμος της έκθεσης να σε προσκαλεί να αγγίξεις τα όρια μεταξύ πραγματικότητας και ψευδαίσθησης που χάνονται καθώς το καθημερινό μεταμορφώνεται σε κάτι μαγικό μέσα από 25 έργα Ελλήνων και διεθνών καλλιτεχνών που απλώνονται διακριτικά στον δημόσιο χώρο και συνομιλούν με την καθημερινότητά μας, δίνοντας χώρο στο αναλογικό, το σωματικό και το φανταστικό.

«Στην παρουσία μας στον δημόσιο χώρο ο στόχος μας δεν είναι απλά να κάνουμε μια έκθεση: είναι να ακούσουμε, να συζητήσουμε, να αφήσουμε κάτι πίσω μας», λέει ο Πρόδρομος Τσιαβός, που υπογραμμίζει ότι το πάρκο είναι πολύ βελτιωμένο τα τελευταία χρόνια. «Βάλαμε ένα λιθαράκι σε αυτό, αλλά δουλεύουν συστηματικά η Περιφέρεια και οι πολίτες – πρέπει να τους πιστωθεί ότι είναι πολύ ενεργοί, νοιάζονται, συζητούν και προστατεύουν αυτή την περιουσία. Εμείς αυτό που κάναμε τα πρώτα χρόνια ήταν βελτιώσεις σε κάποια σημεία, π.χ. στις πλάκες που είχαν φθαρεί και στον φωτισμό, που σήμερα έχει αναλάβει πλήρως η Περιφέρεια. Κάναμε την ανάπλαση των Αριών, ενός ξέφωτου πίσω από τη Λεωφόρο των Ηρώων. Φτιάχτηκε το 2023 και τώρα εκεί γίνονται παιδικά πάρτι, δίνουν το ραντεβού τους οι βιβλιόφιλοι αλλά και όσοι θέλουν απλώς να βρεθούν με φίλους. Κάναμε τη φύτευση μπροστά από το άλσος, στον χώρο που ήταν λίγο πιο άνυδρος, και διορθώσεις σε διάφορα άλλα σημεία, π.χ. φτιάξαμε το σύστημα ύδρευσης με τις λιμνούλες».

Ο Πρόδρομος Τσιαβός, δουλέψει μαζί με τις ομάδες της Στέγης και τους ερευνητές περισσότερο από 18 μήνες στην περιοχή, δεν μιλά μόνο για τη μελέτη των περιοχών γύρω από το πάρκο, τις ομάδες και τους συλλόγους κατοίκων και μεταναστών δεύτερης γενιάς, για τις επιχειρήσεις με τις οποίες ήρθαν σε επαφή, το πώς θα μπορέσουν όλοι μαζί να καταλάβουν καλύτερα έναν τόπο από τον οποίο περνούν καθημερινά και για τα δημιουργικά αποτελέσματα που έχουν προκύψει από όλες τις συνέργειες αλλά και για τη συλλογή ιστοριών, προφορικών αφηγήσεων, βιωμάτων, ακόμα και μύθων που συνδέονται με το πάρκο και με την τοποθέτηση έργων σε συγκεκριμένα σημεία του.

Μέλημά του είναι η έκθεση να είναι πραγματικά «ριζωμένη» στον τόπο που συμβαίνει, το Πεδίο του Άρεως. «Το ρίζωμα εδώ έγινε με πολύ μεγάλη γνώση όχι μόνο της μικροϊστορίας αλλά και της μεγάλης ιστορίας του πάρκου από την ίδρυσή του. Όλα αυτά είναι πληροφορίες που αντλήσαμε από τη συστηματική μελέτη του πάρκου σε όλα τα επίπεδα, είτε πρόκειται για τις μελέτες που κάνει το Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών, είτε για τις ιστορίες που μοιράζονται μαζί μας μεμονωμένοι κάτοικοι και ομάδες κατοίκων. Επίσης, η συνεργασία με πρωτοβουλίες όπως το Refugee Week ή ο οργανισμός Θάλπος για την Ψυχική Υγεία δείχνει το πώς τα Plāsmata μπορεί να λειτουργήσουν ως μια πλατφόρμα την οποία μπορούν να χρησιμοποιήσουν άλλοι οργανισμοί για να επικοινωνήσουν τις ιστορίες των Πλασμάτων στις δικές τους κοινότητες και να τα κάνουν πραγματικά δικά τους», εξηγεί.

Το αποτύπωμα που θα αφήσουν τα Plāsmata 3 στην περιοχή είναι ίσως η πιο σημαντική παρακαταθήκη της έκθεσης. «Το Πεδίο είναι μεγαλύτερο από εμάς, κι αυτό είναι κάτι που λέμε συνέχεια», τονίζει ο Πρόδρομος Τσιαβός. «Το λέμε έχοντας συναίσθηση της θέσης μας. Ωστόσο από τη μικροκλίμακά μας, από αυτό που είμαστε και αυτό που προσπαθούμε να κάνουμε, όντως θα αφήσουμε κάτι. Το πρώτο και, νομίζω, πιο σημαντικό που αφήνει αυτή η έκθεση είναι η αισθητική, δηλαδή ότι μπορεί να κάνεις κάτι πολύ όμορφο που να σημαίνει κάτι για τους κατοίκους και ταυτόχρονα να μην εμποδίζεις τη ροή των περαστικών και των δραστηριοτήτων

που γίνονται στο πάρκο. Αυτή είναι μια προσέγγιση του δημόσιου χώρου που ελπίζουμε να ακολουθήσουν κι άλλοι, ώστε αν αύριο έρθει κάποιος και θέλει να κάνει κάτι, να σκεφτεί "ωραία, δεν θα διαλύσω την καθημερινότητα των κατοίκων. Αυτό προέχει"».

Όπως και στα πρώτα Plāsmata το 2022, ένα βασικό μέλημα της διοργάνωσης είναι να αφήσει ένα πάρκο σε άφογη λειτουργική κατάσταση, «να είναι όπως το παραλάβαμε και ακόμα καλύτερα», λέει ο Πρόδρομος Τσιαβός. «Φροντίζουμε να είναι όλα τέλεια, ακόμα και μικρές λεπτομέρειες. Φεύγοντας, θα αφήσουμε μια μελέτη για την προσβασιμότητα που έκανε η Liminal και θα τη δωρίσουμε στην Περιφέρεια, γιατί ανοίγουμε κάποια κομμάτια του πάρκου που δεν είναι πολύ γνωστά και σε τουλάχιστον δύο σημεία αλλάζουμε τον τρόπο πρόσβασης ατόμων με μειωμένη κινητικότητα. Αυτό το έχουμε κάνει στον Ροδώνα και στο κομμάτι που είναι πίσω από τη Γαρδένια, και είναι πολύ σημαντικό ως πιλοτικό έργο, αφού δείχνει πώς μπορεί το Πεδίον του Άρεως να γίνει προσβάσιμο πάρκο σε όλη του την έκταση. Επίσης, σε συνεννόηση με την Περιφέρεια, θα θέλαμε, εκεί που ήταν παλιά η παιδική χαρά εφήβων, να εγκαταστήσουμε μια σειρά από όργανα καλλισθενικής γυμναστικής, τα οποία φαίνεται πως όλες οι ομάδες κατοίκων θέλουν να επανέλθουν».

«Αυτό θα γίνει στον χώρο όπου υπάρχει ο κινηματογράφος, το φαγητό και το έργο του Yoann Bourgeois που είναι επιτελεστικό, σχεδόν ακροβατικό, και επικεντρώνεται σε μια ιλιγγιώδη πορεία προς το σημείο αιώρησης, τη μοναδική, εφήμερη στιγμή όταν το σώμα έχει φτάσει στο υψηλότερο δυνατό σημείο και, προτού ξεκινήσει η αναπόφευκτη πτώση, εναρμονίζεται με τον χώρο που είχε πάντα αυτόν τον χαρακτήρα και συνδεόταν με την άθληση, τη γυμναστική και την κατάσταση ελευθερίας του σώματος. Ένα ακόμα καλαίσθητο αποτύπωμα που θα αφήσει πίσω της η έκθεση είναι το έργο της Noemi Iglesias Barrios, «The Falling City», μια εγκατάσταση που μοιάζει με κυκλική πέργκολα και μετρά τα επίπεδα συναισθηματικής έκφρασης στον δημόσιο χώρο με στόχο τη βαθύτερη κατανόηση των συναισθημάτων των ανθρώπων που ζουν στην πόλη και του τρόπου με τον οποίο αυτά επηρεάζονται από τα χαρακτηριστικά και τις δομές του αστικού περιβάλλοντος, τη δομή της οποίας θα θέλαμε να δωρίσουμε στο πάρκο».

«Όπως κάνουμε πάντα μετά την έκθεση, συζητάμε πρώτα με τις ομάδες των κατοίκων και μετά με την Περιφέρεια αν κάποιο από τα έργα είναι αρκετά λειτουργικό για να μείνει πίσω, κάτι που κάναμε και στα Γιάννενα, στα Plāsmata 2», λέει ο Πρόδρομος Τσιαβός, που αφήνει για το τέλος της συζήτησης την ορατότητα των επιχειρήσεων –περισσότερες από πενήντα–, οι οποίες δραστηριοποιούνται στην περιοχή. Επισημαίνει πως το γεγονός ότι δούλεψαν με αυτούς τους ανθρώπους σε μια έκθεση που έβαλε το ανθρώπινο και αναλογικό στοιχείο μπροστά είναι κάτι σχεδόν μαγικό. «Στις γειτονιές γύρω από το Πεδίον του Άρεως συναντάμε μια καινοτομία ζωντανή που βγαίνει από την πραγματικότητα της επαφής με τους ανθρώπους

και δεν είναι απλώς case study ενός πανεπιστημιακού συγγράμματος. Σε συνεργασία με τις Afrosocially, τους ESTO Association, τη θερμοκοιτίδα ACE του Οικονομικού Πανεπιστημίου Αθηνών, που βρίσκονται όλοι στη γειτονιά, αλλά και με το foundation, που γνωρίζει πολύ καλά τον χώρο της καινοτομίας, δουλεύουμε με τις επιχειρήσεις και τις ομάδες της γειτονιάς προσπαθώντας να μοιραστούμε τις ιστορίες αυτών των Πλασμάτων που υπάρχουν γύρω από τα Plāsmata με τους επισκέπτες της έκθεσης. Μέσα από την εφαρμογή των Πλασμάτων που μπορεί να βρει κανείς μέσα από ένα απλό σκανάρισμα του QR στις πινακίδες-χάρτες της έκθεσης ή στο plasmata.onassis.org μπορείς να βρεις όλες αυτές τις φοβερές πρωτοβουλίες, συλλογικότητες και επιχειρήσεις που υπάρχουν γύρω από το Πεδίον του Άρεως και εάν τις επισκεφτείς να δεις και το τρισδιάστατο avatar που έχει δημιουργήσει η καθεμία από αυτές».

Στην ερώτηση γιατί είναι τόσο σημαντικό για μια έκθεση να ασχοληθεί με τις επιχειρήσεις που υπάρχουν γύρω από το Πεδίον, ο Πρόδρομος Τσιαβός μάς δίνει μια διάσταση που –όπως μας λέει– συχνά παραμελούμε: «Οι μικρές επιχειρήσεις γύρω από έναν δημόσιο χώρο, τα πανεπιστήμια, οι καλλιτεχνικές συλλογικότητες, συνιστούν φυσική του προέκταση. Δίνουν τον χαρακτήρα μιας περιοχής και στις πέντε γειτονιές γύρω από το Πεδίον αυτό ισχύει πολύ έντονα. Εμάς μας ενδιέφεραν τρεις κατηγορίες επιχειρήσεων και ομάδων. Πρώτον: επιχειρήσεις που προέρχονται από ανθρώπους που αυτοί ή οι γονείς τους δεν γεννήθηκαν στην Ελλάδα. Πρόκειται για ένα από τα πλέον δυναμικά κομμάτια της κοινωνίας μας και είναι ανάγκη να το αντιληφθούμε. Παράγουν οικονομική και κοινωνική αξία και ενισχύουν τη βιωσιμότητα και ανθεκτικότητα μιας περιοχής απέναντι στην τουριστικοποίηση και τον εξευγενισμό. Δεύτερον, επιχειρήσεις και συλλογικότητες που βρίσκονται στον χώρο του πολιτισμού και της δημιουργικότητας. Κάθε ένα από τα αντικείμενα που θα πουλήσει μια τέτοια επιχείρηση λέει μια ιστορία και την κουβαλάει μαζί του εκεί που θα χρησιμοποιηθεί ή θα φορεθεί, φέρνοντας ένα κομμάτι του τόπου από τον οποίο έρχεται. Τέλος, παραδοσιακές επιχειρήσεις που υπάρχουν στη γειτονιά εδώ και δεκαετίες. Ένα χρωματοπωλείο που μετράει τέσσερις δεκαετίες ζωής είναι μέρος της ιστορίας της γειτονιάς και άρα έχει κι αυτό κάτι να μας πει. Σε όλες αυτές τις επιχειρήσεις και ομάδες προσφέρουμε μια σειρά από εργαστήρια που τους επιτρέπουν από το να δημιουργήσουν ένα website μέχρι να φτιάξουν το σύστημα της αποθήκης τους με τη χρήση τεχνητής νοημοσύνης, χωρίς να έχουν καμία γνώση προγραμματισμού. Η τεχνική αυτή, που λέγεται vibe coding, μοιάζει αρκετά με αυτό που κάνουμε στα ίδια τα Plāsmata: όπως στην έκθεση δεν ασχολούμαστε με το ψηφιακό αλλά με την τέχνη –έστω και αν έχει δημιουργηθεί με τεχνητή νοημοσύνη ή άλλα ψηφιακά εργαλεία–, έτσι και στα εργαστήρια που κάνουμε με τις επιχειρήσεις ασχολούμαστε με αυτό που θέλουν να πετύχουν, το μήνυμα που θέλουν να περάσουν, τα όνειρά τους, τις φιλοδοξίες τους και την πραγματικότητα που τελικά θέλουν να δημιουργήσουν: η τεχνητή νοημοσύνη χρησιμοποιείται ως το μέσο που μας επιτρέπει να φτάσουμε εκεί, όχι ως αυτοσκοπός».

«Αγαπάμε το Πεδίον του Άρεως γιατί το ζούμε, το έχουμε μελετήσει, το έχουμε περπατήσει και τελικά αγαπήσει πολύ, κάθε ορατή και αθέατη γωνιά του. Δεν έχει σημασία πού έχει γεννηθεί κανείς αλλά πώς κάνει τη γειτονιά δική του. Και αυτό μπορεί να συμβεί μόνο όταν αφήσεις πίσω σου κάτι καλύτερο από αυτό που βρήκες», λέει.

Βλέποντας το Πεδίον του Άρεως ζωντανό και γεμάτο κόσμο που έρχεται σε επαφή με έργα τέχνης στην καθημερινότητά του αντιλαμβάνεται κανείς πως η πόλη λειτουργεί με μεγαλύτερη εξωστρέφεια και χαίρεται τον δημόσιο χώρο ως έναν φυσικό και κοινωνικό πνεύμονα, ένα σημείο συμπερίληψης, ενότητας και αναψυχής στην καρδιά του πυκνοκατοικημένου αστικού ιστού.

Φωτογραφία: Πάρις Ταβιτιάν

29.5.25_LiFO/23

Η φύτευση του Πεδίου του Άρεως: Όταν το πράσινο νίκησε το χάος

Από τον Δημήτρη Καλαντζή*

Αν η μετατροπή του Βασιλικού Κήπου σε δημόσιο το 1927 αποτέλεσε ένα τολμηρό βήμα για την αστική ανάπτυξη της Αθήνας, τότε η δημιουργία του Πεδίου του Άρεως, ενός χώρου διπλάσιας έκτασης, γεμάτου μπάζα, αυθαίρετα κτίσματα και ίχνη από στρατιωτικές ασκήσεις, ήταν ένα αληθινό θαύμα αστικού σχεδιασμού και περιβαλλοντικής επιμονής.

Η διαμόρφωση του Πεδίου του Άρεως σε αστικό πάρκο πρασίνου, με καθυστέρηση σχεδόν μισού αιώνα από το βασιλικό διάταγμα που προέβλεπε τη δημιουργία του (1887), υπήρξε νίκη ενάντια στη γραφειοκρατία, την αναβλητικότητα, την έλλειψη πόρων, αλλά και τη διαχρονική αδιαφορία για τον δημόσιο χώρο και το κοινό καλό. Το πάρκο άρχισε να διαμορφώνεται ουσιαστικά το 1934 και μέσα σε μόλις τρία χρόνια μεταμορφώθηκε, χάρη στην αφοσίωση μιας μικρής ομάδας οραματιστών. Όσον αφορά τη φύτευση του Πεδίου του Άρεως ξεχωρίζει ο Νικόλαος Βοσυνιώτης, γεωπόνος, денδρολόγος, απόφοιτος της Σχολής Βερσαλλιών και της Βοτανικής του Πανεπιστημίου της Σορβόνης. Ως διευθυντής του Άλσους Αθηνών, ανέλαβε το φιλόδοξο έργο με πάθος, τεχνογνωσία και συνέπεια. Το αποτέλεσμα; Μία χέρσα, αδιαμόρφωτη έκταση απέκτησε 47.000 δέντρα και θάμνους, 112 ποικιλίες τριανταφυλλιών, δικό της φυτώριο, θερμοκήπιο και ανθοκομική παραγωγή και πρωτοποριακές λύσεις που υπερέβαιναν την επιμονή στο βρετανικό γκαζόν, το οποίο δεν ευδοκίμούσε στο αττικό κλίμα. Η ιστορία της φύτευσης του Πεδίου του Άρεως είναι η αφήγηση μιας μάχης για τη βιωσιμότητα της πόλης. Μιας μάχης που κάποτε κερδήθηκε σε έναν πόλεμο για τον πράσινο αστικό δημόσιο χώρο που, σε γενικές γραμμές, χάθηκε.

ΤΟ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΚΑΙ ΟΙ ΠΡΩΤΕΣ ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΕΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑΣ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΚΗΠΟΥ

Με νομοθετικό διάταγμα του 1927 ιδρύθηκε η Επιτροπή Δημοσίων Κήπων και Δεντροστοιχιών Αθηνών ως νομικό πρόσωπο δημοσίου δικαίου υπό την εποπτεία του υπουργείου Γεωργίας. Στην επιτροπή αυτή ανατέθηκε η μετατροπή του Πεδίου του Άρεως σε δημόσιο κήπο. Πρώτος της πρόεδρος ήταν ο Πέτρος Καλλιγιάς, ο οποίος φρόντισε καταρχάς να σώσει τον Εθνικό Κήπο, που εκείνη την εποχή κινδύνευε να εγκαταλειφθεί. Με περιορισμένα χρηματικά μέσα που χορηγήθηκαν από το υπουργείο όχι μόνο τον διέσωσε αλλά τον βελτίωσε αισθητικά και λειτουργικά.

Η επιτροπή αποφάσισε το 1933 να ξεκινήσει τις εργασίες φύτευσης του Πεδίου του Άρεως βάσει σχεδίου του ίδιου του Πέτρου Καλλιγιά. Η πρόθεση όμως αντιμετώπισε ανυπέρβλητα διοικητικά εμπόδια και έλλειψη πόρων. Παρά την ένθερμη υποστήριξη από τον Τύπο της εποχής, και ιδιαίτερα

από την εφημερίδα «Εθνος», της οποίας ο διευθυντής και ιδιοκτήτης Σπύρος Νικολόπουλος ήταν και αντιπρόεδρος της Επιτροπής, το έργο παρέμενε στα χαρτιά.

Η πιο σοβαρή απειλή ήρθε το 1933-34, όταν το υπουργείο Πρόνοιας αποφάσισε να ανεγείρει μόνιμες προσφυγικές πολυκατοικίες σε μεγάλο μέρος της έκτασης του Πεδίου του Άρεως. Αν η απόφαση αυτή εφαρμοζόταν, το όραμα για δημιουργία άλσους θα ναυαγούσε οριστικά. Την περίοδο εκείνη, η περιοχή είχε μετατραπεί σε ένα παρατημένο οικόπεδο, όπου ο καθένας μπορούσε να καταλάβει αυθαίρετα μια έκταση και να χτίσει οτιδήποτε, ενώ οι στρατιωτικές υπηρεσίες τη χρησιμοποιούσαν ως πεδίο γυμνασίων, εμποδίζοντας κάθε αστική διαμόρφωση.

Η ΚΡΙΣΙΜΗ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ ΤΗΣ ΔΕΚΑΕΤΙΑΣ ΤΟΥ 1930

Την κρίσιμη στιγμή, το 1934, ο Ανάργυρος Δημητρακόπουλος, διευθυντής του Σχεδίου Πόλεως στο υπουργείο Συγκοινωνιών και μέλος της Επιτροπής Δημοσίων Κήπων, εισηγήθηκε στον τότε υπουργό Συγκοινωνίας, Πέτρο Ράλλη, να αναλάβει το υπουργείο την πλήρη διαχείριση του ζητήματος. Σκοπός ήταν να εξασφαλιστούν οι απαραίτητοι οικονομικοί πόροι για τη δημιουργία άλσους και να ξεπεραστούν τα διοικητικά εμπόδια που επί χρόνια καθυστέρούσαν την υλοποίηση του σχεδίου. Το υπουργείο αναγνώρισε τη σημασία του έργου, εκτίμησε τις προσπάθειες της επιτροπής και με τον νόμο 6171 αποφάσισε την εμπλοκή του Ειδικού Ταμείου Μονίμων Οδοστρωμάτων Αθηνών. Το ταμείο ανέλαβε τη χρηματοδότηση των τεχνικών έργων που απαιτούνταν για τη διαμόρφωση του χώρου αλλά και τη συνολική επίβλεψη της υλοποίησης του σχεδίου.

Παράλληλα, συγκροτήθηκε ειδική επιτροπή με αντικείμενο τη μεταφορά του Πανελληνίου Γυμναστηρίου σε άλλη θέση εντός του Πεδίου του Άρεως και τον καθορισμό των γενικών αρχών πάνω στις οποίες θα βασιζόταν η διαμόρφωση του άλσους. Τα μέλη της επιτροπής προέρχονταν από διάφορους επιστημονικούς και τεχνικούς φορείς: ο Πέτρος Καλλιγιάς, οι αρχιτέκτονες Αναστάσιος Μεταξάς και Αριστείδης Ζάχος, ο καθηγητής του ΕΜΠ, Εμμανουήλ Κριεζής, ο διευθυντής του υπουργείου Δημοσίων Έργων, Ανάργυρος Δημητρακόπουλος, ο καθηγητής της Ανωτάτης Γεωπονικής Σχολής, Π. Αναγνωστόπουλος, ο Ηλίας Κριμπάς, ο καλλιτέχνης Γιώργος Κεφαλληνός και ο γεωπόνος Π. Οικονόμου. Η σύσταση αυτής της επιτροπής και η συνεργασία του υπουργείου με την Επιτροπή Δημοσίων Κήπων σήμανε την έναρξη της υλοποίησης του μεγαλύτερου πάρκου της Αθήνας, με σχέδιο διαμορφωμένο από ειδικούς και προσαρμοσμένο στις ιδιαίτερες ανάγκες του αττικού τοπίου.

Η ΣΥΝΘΕΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΚΑΙ ΤΟ ΣΧΕΔΙΟ ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗΣ ΤΟΥ ΑΛΕΣΟΥΣ

Το γενικό σχέδιο του άλσους εκπονήθηκε από τον ίδιο τον Ανάργυρο Δημητρακόπουλο και εγκρίθηκε από την επιτροπή. Η μελέτη φύτευσης ανατέθηκε στον γεωπόνο Νικόλαο Βοσυνιώτη, ενώ την οικονομική διαχείριση των έργων ανέλαβε ο Ηρακλής Παπαθεοδώρου. Η χάραξη του γενικού σχεδίου ξεκίνησε τον Σεπτέμβριο του 1934 από συνεργείο της Τοπογραφικής Υπηρεσίας του υπουργείου Συγκοινωνιών, με επικεφαλής τον αρχιτοπογράφο Στέλιο Αλβανό. Από τον Δεκέμβριο του ίδιου έτους άρχισε η εκτέλεση των έργων με εντατικούς ρυθμούς. Παρ' όλα αυτά, ακόμα και τότε υπήρχαν αντιρρήσεις για τη διαμόρφωση του χώρου. Για να αντιμετωπιστούν οι καθυστερήσεις και οι διάφορες διεκδικήσεις, σε ορισμένες περιπτώσεις η φύτευση πραγματοποιήθηκε αιφνιδιαστικά, ώστε να δημιουργηθούν τετελεσμένα γεγονότα. Η τακτική αυτή αποδείχθηκε κρίσιμη για την πρόοδο του έργου, το οποίο μετουσιωνόταν σταδιακά σε μια πραγματικότητα που δεν μπορούσε εύκολα να ανατραπεί.

Η ΜΕΛΕΤΗ ΦΥΤΕΥΣΗΣ ΚΑΙ Η ΥΛΟΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ ΣΧΕΔΙΟΥ

Η μελέτη φύτευσης του Πεδίου του Άρεως υπό την επίβλεψη του Νικόλαου Βοσυνιώτη βασίστηκε σε μια βαθιά κατανόηση της γεωμορφολογίας του χώρου, του αττικού μικροκλίματος και των αναγκών ενός μεγάλου δημόσιου πάρκου μέσα σε πυκνοδομημένη περιοχή. Έμφαση δόθηκε στην οργάνωση του χώρου ώστε να εξυπηρετεί τόσο αισθητικές όσο και πρακτικές ανάγκες: προστασία από τη ζέστη, άνοιγμα στη θέα, φυσικές σκιάσεις και λειτουργική διαφοροποίηση των διαδρομών. Η τοποθεσία του πάρκου είναι επίπεδη, με μικρή κλίση, και περιβάλλεται από κτίσματα. Γι' αυτό, στα περιφερειακά τμήματα φυτεύτηκαν ψηλά αειθαλή δέντρα όπως κυπαρίσσια, ευκάλυπτοι και πεύκα, ώστε να δημιουργηθεί ένα πράσινο παραπέτασμα που θα έκρυβε τις αντιαισθητικές αστικές όψεις. Ταυτόχρονα, φρόντισαν η θέα προς την Ακρόπολη και τον Λυκαβηττό να παραμείνει ανεμπόδιστη από συγκεκριμένα σημεία περιπάτου. Λήφθηκαν επίσης υπόψη οι ανάγκες των χρηστών κατά τη διάρκεια του χρόνου. Το πάρκο θα έμενε ανοιχτό τις νυχτερινές ώρες του καλοκαιριού, γι' αυτό σχεδιάστηκαν ανοιχτοί χώροι χωρίς σκίαση, ενώ κατά τους θερινούς μήνες κρίθηκε απαραίτητη η παρουσία πυκνής σκιάς. Αντίστοιχα, τον χειμώνα προβλέφθηκε επαρκής απουσία σκιάσεων για την αποφυγή υγρασίας. Έγινε σαφής επιλογή για τη χρήση φυλλοβόλων δέντρων στις διαδρομές και τις πλατείες: λεύκες αργυρόλευκες, πλατάνια, ψευδοακακίες και βρουσονέτιες, όλα με έντονη καλοκαιρινή σκίαση και φιλικά στον χειμερινό ήλιο.

ΣΧΕΔΙΑΣΤΙΚΗ ΠΟΙΚΙΛΙΑ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ: ΜΙΑ ΑΙΣΘΗΤΙΚΗ ΕΜΠΕΙΡΙΑ

Το άλσος σχεδιάστηκε ώστε να προσφέρει συνεχή εναλλαγή χρωμάτων, σχημάτων και φυλλώματος. Σε επιλεγμένα σημεία δημιουργήθηκαν λωρίδες πρασίνου με χαμηλούς θάμνους (κλαδεμένους στα 60-80 εκατοστά) για να μην περιορίζεται η ορατότητα και να αναδεικνύονται οι οπτικές φυγές προς το εσωτερικό και εξωτερικό του άλσους. Επιπλέον, χρησιμοποιήθηκαν ποώδη φυτά κάλυψης όπως το χιλιόφυλλο και το μεσημβριάνθεμο, τα οποία λειτουργούσαν τόσο διακοσμητικά όσο και λειτουργικά.

Η προοπτική σχεδιάστηκε ως βασικό στοιχείο του πάρκου, με σημεία θέας, ευθείες και καμπύλες διαδρομές, και συστάδες που εναλλάσσονται δημιουργώντας ρυθμό και βάθος στον χώρο. Η προσέγγιση αυτή διαμόρφωνε ένα πάρκο όχι απλώς ως λειτουργικό περιβάλλον περιπάτου αλλά και ως εμπειρία για όλες τις αισθήσεις.

ΧΡΩΜΑΤΙΚΟΙ ΚΑΙ ΕΠΟΧΙΚΟΙ ΣΥΝΔΥΑΣΜΟΙ ΣΤΗ ΦΥΤΕΥΣΗ

Η αρχιτεκτονική των κήπων, όπως εφαρμόστηκε στο Πεδίο του Άρεως, βασίστηκε σε συνδυασμούς φυτών που δημιουργούν έντονες χρωματικές εναλλαγές καθ' όλη τη διάρκεια του έτους. Οι φυτεύσεις οργανώθηκαν σε συστάδες με προσεκτική επιλογή θάμνων και δέντρων που ανθίζουν σε διαφορετικές περιόδους. Έτσι, διασφαλίστηκε η συνεχής παρουσία χρώματος στο τοπίο του πάρκου.

Στην ανθοφορία κυριάρχησαν τρία βασικά χρώματα που θεωρούνται τα πιο ευχάριστα στον σχεδιασμό κήπων: το κόκκινο, το κίτρινο και το μπλε. Ο συνδυασμός επιτεύχθηκε με ροδόδεντρα και πικροδάφνες κόκκινου χρώματος, βουκαμβίλιες (μπλε ή μοβ αποχρώσεις) και κασσίες (φωτεινό κίτρινο). Με αυτά τα είδη εξασφαλίστηκε παρατεταμένη ανθοφορία από τον Ιούνιο έως τα μέσα Οκτωβρίου. Παράλληλα, καλλωπιστικοί θάμνοι όπως οι κιλρευτέριες (κίτρινο) και η μιμηλίφυλλος (μοβ) συνέβαλαν στην εποχική μετάβαση. Η εναλλαγή συνεχίστηκε και με το φύλλωμα: η δαμασκηλιά του Πισσαρδίου προσέφερε σκούρο βυσσινί, ενώ ο αμερικανικός σφένδαμος έδινε λευκοκίτρινες αποχρώσεις.

Στο επίπεδο των θάμνων συνδυάστηκαν τα κιτρινοπράσινα λιγούστρα με τα αργυρόχρωα τεύκрина. Ακόμη και στις δενδροστοιχίες εφαρμόστηκε σχεδιασμένη αντίθεση: κουτσουπιές με μοβ άνθη φυτεύτηκαν δίπλα σε ακακίες με κίτρινα άνθη. Η επιλογή των ειδών έγινε με τέτοιο τρόπο ώστε να υπάρχει συνεχή ανθοφορία, διαφορετική σε κάθε εποχή, δημιουργώντας έναν δυναμικό διάλογο μεταξύ του επισκέπτη και του φυσικού περιβάλλοντος.

ΠΡΑΣΙΝΟΙ ΤΑΠΗΤΕΣ ΚΑΙ ΟΙ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΣΤΟ ΚΛΑΣΙΚΟ ΓΚΑΖΟΝ

Ένα από τα σημαντικότερα προβλήματα που κλήθηκε να αντιμετωπίσει η ομάδα φύτευσης του πάρκου ήταν η ακαταλληλότητα του αγγλικού γκαζόν (raygrass) για το αθηναϊκό κλίμα. Το γρασίδι αυτό, αν και αισθητικά εντυπωσιακό, δεν μπορούσε να επιβιώσει τους καλοκαιρινούς μήνες, παρά το νυχτερινό πότισμα. Αποξηραινόταν γρήγορα, καθιστώντας τον χώρο αντιαισθητικό και απαιτητικό στη συντήρηση.

Ως λύση, επιλέχθηκαν φυτά εδαφοκάλυψης που ανταποκρίνονται καλύτερα στο ξηρό και θερμό περιβάλλον. Κυριότερα ανάμεσά τους ήταν:

– Η αχίλλεια (χιλιόφυλλο), η οποία παρέχει συμπαγή, καταπράσινο τάπητα όλο τον χρόνο, με ελάχιστες απαιτήσεις συντήρησης.

- Το λευκό τριφύλλι (έρπον), που χρησιμοποιήθηκε ως παροδική λύση για 2 έως 3 έτη.
- Το μεσημβριάνθεμο σε ποικιλίες: ακινακόφυλλο, βρώσιμο, κρυστάλλινο, καρδιόσχημο – για χρήση σε στενές λωρίδες και ξηρά εδάφη.
- Ο κισσός, για σκιερές περιοχές κάτω από τα δέντρα, που προσέφερε βαθύ πράσινο και κάλυψη σε σημεία με μειωμένη πρόσβαση στο φως.

Σε ορισμένα τμήματα χρησιμοποιήθηκαν και αειθαλείς θάμνοι όπως η σμυρτιά, ο ράμνος και το πιττόσπορο. Όταν αυτοί φυτεύονται πυκνά και κλαδεύονται στα 60-80 εκατοστά σχηματίζουν συμπαγείς πράσινους τάπητες που δεν περιορίζουν τη θέα και προσφέρουν διαρκή κάλυψη.

ΚΑΤΑΓΡΑΦΗ ΦΥΤΕΥΣΕΩΝ ΑΠΟ ΤΟ 1935 ΕΩΣ ΤΟ 1940

Η φύτευση του Πεδίου του Άρεως οργανώθηκε και υλοποιήθηκε συστηματικά, με ετήσια παρακολούθηση και καταγραφή. Κατά τα έξι πρώτα έτη της δημιουργίας του άλσους, οι εργασίες πραγματοποιήθηκαν με εντατικούς ρυθμούς και με αυξανόμενο βαθμό αυτάρκειας, χάρη στο φυτώριο που

- Φθινόπωρο (Οκτώβριος - Δεκέμβριος), για άνθιση από τα τέλη του χειμώνα ως την άνοιξη.
- Άνοιξη (Φεβρουάριος - Μάιος), για καλοκαιρινή άνθιση
- Σεπτέμβριο, για την ανθοφορία των χρυσανθέμων μέχρι τον Δεκέμβριο

Τα φυτά πολλαπλασιάζονταν με μοσχεύματα σε θερμοκήπια, μεταφέρονταν σε γλάστρες και στη συνέχεια μεταφυτεύονταν στο έδαφος σε επιλεγμένα σημεία. Η συνεχής φροντίδα και η εποχική ανανέωση συνέβαλλαν στο να παραμείνει το πάρκο ζωντανό, φρέσκο και φιλόξενο όλες τις εποχές του χρόνου.

Ο ΠΟΛΕΜΟΣ ΚΑΙ Η ΠΑΡΑΜΕΛΗΣΗ ΤΟΥ ΑΛΣΟΥΣ

Η δημιουργική πορεία του Πεδίου του Άρεως διακόπηκε απότομα με το ξέσπασμα του Ελληνοϊταλικού Πολέμου στις 28 Οκτωβρίου 1940. Από εκείνη τη στιγμή, η φροντίδα και η επέκταση του άλσους άρχισαν να χαλαρώνουν, καθώς μεγάλο μέρος του εργατικού προσωπικού επιστρατεύθηκε. Η έλλειψη διαθέσιμων χεριών, σε συνδυασμό με τις πιεστικές ανάγκες του πολέμου, περιόρισε σημαντικά τη συντήρηση των φυτεύσεων. Η κατάσταση επιδεινώθηκε κατά την περίοδο της Κατοχής (1941-1944), όταν το πάρκο, όπως και όλη η πόλη, βρέθηκε σε κατάσταση εγκατάλειψης. Οι ελλείψεις σε νερό, λιπάσματα και προσωπικό οδήγησαν στην ξήρανση πολλών δέντρων και θάμνων. Οι εργασίες καλλιέργειας υπήρξαν πλημμελείς και περιστασιακές, με το άλσος να επιβιώνει περισσότερο από αδράνεια παρά από οργανωμένη φροντίδα. Παρά τις δυσκολίες, το πάρκο δεν εγκαταλείφθηκε εντελώς. Κάποιες φυτεύσεις παρέμειναν ζωντανές, ενώ η ίδια η δομή του άλσους –με τα φυτεμένα όρια, τις διαδρομές και τα υπερυψωμένα παρτέρια– λειτούργησε ως υπόμνηση ενός έργου που είχε ήδη δώσει πνοή στον αστικό ιστό.

Η ΜΕΤΑΠΟΛΕΜΙΚΗ ΑΝΑΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗ ΚΑΙ ΤΟ ΖΗΤΗΜΑ ΤΗΣ ΑΡΔΕΥΣΗΣ

Μετά την Απελευθέρωση, τον Οκτώβριο του 1944, ξεκίνησε σταδιακά η προσπάθεια αποκατάστασης του άλσους. Οι μεταπολεμικές κυβερνήσεις, μέσω του υπουργείου Δημοσίων Έργων, επέδειξαν ενδιαφέρον για την ανασυγκρότηση του Πεδίου του Άρεως, αναγνωρίζοντας τη σημασία του ως πνεύμονα πρασίνου στο κέντρο της Αθήνας.

Καθοριστικό ρόλο στην αποκατάσταση έπαιξε το Ειδικό Ταμείο Μονίμων Οδοστρωμάτων Αθηνών και ιδιαίτερα ο πρόεδρος του, Ιωάννης Οικονόμου, ο οποίος ήταν και γενικός διευθυντής του υπουργείου. Ένα από τα πρώτα μέτρα που λήφθηκαν ήταν η επίλυση του χρόνιου προβλήματος της άρδευσης. Για τον σκοπό αυτό αξιοποιήθηκαν τα πλεονάζοντα νερά από την οδό Φωκίωνος Νέγρη. Το νερό διοχετεύτηκε με υπόγειες σωληνώσεις σε δεξαμενή που κατασκευάστηκε κοντά στην οδό Μαυρομματαίων, εντός του άλσους. Εκεί τοποθετήθηκε αντλητικό σύστημα, το οποίο μετέφερε το νερό στην κύρια δεξαμενή του πάρκου, απ' όπου εξασφαλιζόταν η κατάκλιση για την άρδευση των περισσότερων τμημάτων του χώρου. Παράλληλα, κατασκευάστηκε δίκτυο κρουνών που επέτρεπε την άμεση παροχή νερού σε επιλεγμένα σημεία, ενώ έγινε και χρήση του νερού από το παλιό ιδιωτικό υδραγωγείο των αδελφών Παπαχελά, το οποίο απαλλοτριώθηκε για να ενσωματωθεί στο σύστημα παροχής του πάρκου. Η λειτουργική αποκατάσταση της άρδευσης αποτέλεσε τη βάση για την επαναφορά της φύτευσης σε ικανοποιητικά επίπεδα και την επιστροφή του πάρκου στον ρόλο του ως πολύτιμου δημόσιου χώρου για τους κατοίκους της πόλης.

Πανοραμικές φωτογραφίες της Αθήνας που δείχνουν τον Λόφο του Στρέφη και το Πεδίον του Άρεως (1919).
Φωτογραφία: Ernest Pierre Henri Miguel Machard.
Πηγή: Υπουργείο Άμυνας Γαλλίας.

αναπτύχθηκε εντός του πάρκου. Τα επίσημα στοιχεία των φυτεύσεων είναι αποκαλυπτικά:

- Από 6 Φεβρουαρίου έως 14 Απριλίου 1935 φυτεύτηκαν 17.196 δέντρα και θάμνοι.
- Από 27 Δεκεμβρίου 1935 έως 7 Απριλίου 1936, 11.157.
- Από 11 Ιανουαρίου έως 15 Απριλίου 1937, 4.923.
- Από 15 Δεκεμβρίου 1937 έως 27 Απριλίου 1938, 5.878.
- Από 28 Νοεμβρίου 1938 έως 2 Μαΐου 1939, 4.559.
- Από 28 Οκτωβρίου 1939 έως 14 Απριλίου 1940, 3.076.

Το συνολικό σύνολο των φυτεύσεων αυτής της εξαετίας ανήλθε σε 46.789 δέντρα και θάμνους.

Αξιοσημείωτο είναι ότι κατά τα τελευταία δύο έτη (1938-40), οι περισσότερες νέες φυτεύσεις, περίπου 6.577 φυτά, δεν προήλθαν από εξωτερικές προμήθειες αλλά από την αραίωση υφιστάμενων συστάδων εντός του πάρκου και από το φυτώριο που είχε ήδη δημιουργηθεί. Αυτό δείχνει την πρόνοια για βιώσιμη διαχείριση του φυτικού υλικού και την ικανότητα του άλσους να λειτουργεί ως αυτόταρκος σύστημα παραγωγής και συντήρησης. Παράλληλα με τις φυτεύσεις, συνεχίστηκε και η εφαρμογή εποχικής ανθοκομικής πολιτικής. Ειδικά καλάθια και υπερυψωμένα παρτέρια φιλοξενούσαν ετήσια και πολυετή ανθοκομικά φυτά, επιλεγμένα με βάση την περίοδο άνθισής τους. Οι φυτεύσεις γίνονταν τρεις φορές τον χρόνο:

Η ΜΙΚΡΗ ΑΝΑΠΛΑΣΗ ΕΝ ΟΨΕΙ ΤΩΝ ΟΛΥΜΠΙΑΚΩΝ ΑΓΩΝΩΝ ΤΟΥ 2004

Στο πλαίσιο των προετοιμασιών για τους Ολυμπιακούς Αγώνες της Αθήνας το 2004, το Πεδίο του Άρεως υπέστη μια περιορισμένης κλίμακας ανάπλαση. Οι παρεμβάσεις επικεντρώθηκαν κυρίως στη βελτίωση της προσβασιμότητας και της αισθητικής του πάρκου, χωρίς να υπάρξει σημαντική ανανέωση της φυτοκάλυψης ή των υποδομών. Η φύτευση περιορίστηκε σε συμπληρωματικές ενέργειες, με στόχο την προσωρινή αναβάθμιση του χώρου για τις ανάγκες της διοργάνωσης.

Η ΜΕΓΑΛΗ ΑΝΑΠΛΑΣΗ ΤΟΥ 2008-2010

Μια δεκαετία αργότερα, το Πεδίο του Άρεως υπέστη μια εκτεταμένη και ριζική ανάπλαση με στόχο την πλήρη αναβάθμιση του πάρκου. Οι εργασίες ξεκίνησαν τον Απρίλιο του 2008 υπό την καθοδήγηση του αρχιτέκτονα Αλέξανδρου Τομπάζη και ολοκληρώθηκαν (ή, σωστότερα, σταμάτησαν) στις 28 Δεκεμβρίου 2010. Το έργο κόστισε 9.663.990 ευρώ και ήταν χρηματοδοτούμενο από το τρίτο Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης και εθνικούς πόρους. Η ανάπλαση περιλάμβανε:

- Φύτευση 1.200 δέντρων, 50.000 λουλουδιών, 7.500 θάμνων και 2.500 τριανταφυλλιών.
- Αντικατάσταση 22.650 τετραγωνικών μέτρων ασφάλτου με ένα εκτάριο χλοοτάπητα και ένα εκτάριο λουλουδιών.
- Εγκατάσταση 8.800 τετραγωνικών μέτρων μαρμάρου και 3.800 τετραγωνικών μέτρων γρανίτη σε μεγάλες τετράγωνες πλάκες.
- Αναβάθμιση των υποδομών, όπως το υπόγειο δίκτυο ύδρευσης, αποχέτευσης, συλλογής ομβρίων και παροχής ηλεκτρικού ρεύματος.
- Βελτίωση και αναβάθμιση του φωτισμού του πάρκου.

Η ανάπλαση βασίστηκε στη λογική της ιστορικής συνέχειας του πάρκου, δυστυχώς όμως αντιμετώπισε τεράστια προβλήματα στην υλοποίησή της, με εργολάβους να κηρύσσουν πτώχευση, τις εργασίες να σταματούν και να συνεχίζουν διαρκώς, πολλά έργα να μένουν ημιτελή ή να μην «παραλαμβάνονται» από τις αρχές, καθώς ήταν γεμάτα κακοτεχνίες, και να μην υπάρχει καμία πρόβλεψη συντήρησης των έργων και των φυτεύσεων, με αποτέλεσμα πολλά από αυτά τα έργα και τις φυτεύσεις να μην καταφέρουν να επιβιώσουν σε σύντομο χρονικό διάστημα.

Η ΠΡΟΣΦΑΤΗ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ ΤΟΥ ΙΔΡΥΜΑΤΟΣ ΩΝΑΣΗ: ΦΥΤΕΥΣΗ ΚΑΙ ΥΠΟΔΟΜΕΣ ΑΠΟΛΑΥΣΗΣ

Το 2023, το Πεδίο του Άρεως γνώρισε μια νέα σημαντική παρέμβαση, αυτήν τη φορά με πρωτοβουλία και δωρεά του Ιδρύματος Ωνάση. Η παρέμβαση αυτή, συνολικής έκτασης 6.552 τ.μ., είχε στόχο την αναβάθμιση του πάρκου, καθιστώντας το πιο προσβάσιμο, φωτεινό και πράσινο.

ΦΥΤΕΥΣΕΙΣ ΜΕ ΜΕΣΟΓΕΙΑΚΗ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ

Η φύτευση περιλάμβανε περισσότερα από 3.700 νέα φυτά, μεταξύ των οποίων 28 δέντρα, 2.651 θάμνοι και 1.028 αγρωστώδη. Οι φυτεύσεις πραγματοποιήθηκαν τόσο στο πλάτωμα του Άλσους Οικονομίδη όσο και κατά μήκος της υδάτινης διαδρομής. Στο Άλσος Οικονομίδη δημιουργήθηκαν τρεις διακριτές φυτοκοινωνίες:

- Ξηροφυτικό τοπίο, με κυρίαρχα φυτά την ελιά, τη λυγαριά και τον σχίνο, παραπέμποντας στο τοπίο των Κυκλάδων.
- Δασικό μεσογειακό τοπίο, με φυτά όπως η χαρουπιά, η κουκουναριά και η μυρτιά.
- Ημιορεινό τοπίο, με φυτά όπως ο πλάτανος, η βελανιδιά και το σφενδάμι.

Οι εναλλαγές των φυτών προσφέρουν μια συνολική αίσθηση της Μεσογείου, με διαφορετικές υφές και χρώματα. Η Υδάτινη Διαδρομή του πάρκου εμπλουτίστηκε με νέα, μεγάλα πλατάνια που γρήγορα σχημάτισαν ένα μοναδικό σημείο δροσιάς, ενώ αντικαταστάθηκαν 250 μαρμάρινες πλάκες σε όλη την έκταση του πάρκου, που αποτελούσαν τα καλύμματα των καναλιών εκροής των υδάτων και είχαν καταστραφεί με το πέρασμα του χρόνου. Με την αντικατάστασή τους, αναβαθμίστηκε η εικόνα του πάρκου και η διαδρομή έγινε πιο προσβάσιμη. Επιπλέον, στον χώρο των Αριών σχεδιάστηκαν και κατασκευάστηκαν καθίσματα και τραπέζια από μέταλλο και ξύλο για να ξεκουράζονται οι περαστικοί κάτω από τη σκιά των δέντρων.

ΣΥΓΧΡΟΝΕΣ ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΤΟΥ ΠΕΔΙΟΥ ΤΟΥ ΑΡΕΩΣ

Το Πεδίο του Άρεως, παρά τις ιστορικές και πρόσφατες επεμβάσεις, εξακολουθεί να βρίσκεται στο σταυροδρόμι μεταξύ οράματος και πραγματικότητας. Από τη φύτευση του Βοσυνιώτη μέχρι τις αναπλάσεις του 21ου αιώνα, το πάρκο έχει διανύσει μια πορεία με πολλές μεταμορφώσεις, καθεμία με το δικό της αποτύπωμα στο τοπίο και στη συνείδηση των Αθηναίων.

Σήμερα, οι προκλήσεις είναι άλλου τύπου: η καθημερινή συντήρηση, η επαρκής άρδευση, η φροντίδα του φυτικού υλικού, η βιωσιμότητα των φυσικών πόρων με σύγχρονες πρακτικές διαχείρισης και η εκ νέου νοηματοδότηση του πάρκου ως ζωντανού δημόσιου χώρου. Χρειάζεται διαρκής παρουσία, θεσμική υπευθυνότητα και κοινωνική συμμετοχή για να παραμείνει το Πεδίο του Άρεως ένας χώρος ανοιχτός, λειτουργικός και φιλόξενος.

Οι προοπτικές είναι ενθαρρυντικές: η ενεργοποίηση θεσμών, η κινητοποίηση πολιτών αλλά και το αυξανόμενο ενδιαφέρον για τον δημόσιο χώρο δείχνουν ότι το πάρκο μπορεί να συνεχίσει να μεταμορφώνεται, όχι μόνο αισθητικά αλλά και ουσιαστικά. Να γίνει δηλαδή ένας χώρος όπου το πράσινο δεν είναι διακοσμητικό αλλά πολιτική θέση, ένα πεδίο άσκησης του δικαίωματος στην πόλη.

*Δημοσιογράφος, εκπρόσωπος της οργάνωσης «Πεδίο του Άρεως ΤΟ ΠΑΡΚΟ ΜΑΣ»

Hyacinthus Orientalis (Ζουμπούλι)
Κυανοτυπία: Αναστασία Βουτυροπούλου

29.5.25_LiFO/29

Plāsmata 3

ΓΛΥΠΤΙΚΗ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΗ
Ανδρέας Αγγελιδάκης, Αναρχαιολογική Αναπαράσταση (2025),
Ανάθεση της Στέγης του Ιδρύματος Ωνάση για την έκθεση Plāsmata 3

30/LiFO_29.5.25

Μας αρέσει η πα η απ γενικ ανθ τέχν Ροδώ από τ θέατ σπεί για ν και τα παρτέρια ν

α ρέκκλιση και
ε όκλιση. Στη ζωή,
ικά. Στους
ρώπους. Και στην
νη. Και εδώ. Από τον
ώνα στη Γαρδένια,
τις Αριές στο
τρο Αλίκη. Οι
είρες έχουν φτιαχτεί
να τις περπατήσεις
για να σταθείς.

Φέτος τα Plāsmata είναι πιο γιορτή. Είναι ωραία λέξη, απλώς επειδή η γιορτή παραπέμπει σε κάτι μεγαλόφωνο, η δικιά μας είναι από αυτές τις γιορτές που είσαι πιο χαλαρός. Δηλαδή δεν έχει βάσανο, δεν πρέπει ντε και καλά να χορέψεις, δεν πρέπει ντε και καλά να πιεις, δεν πρέπει ντε και καλά να μιλήσεις με όλον τον κόσμο. Αυτό κάνει ο δημόσιος χώρος. Συνυπάρχουν όλοι και όλα. Εκεί κοντά στον έφιππο Κωνσταντίνο έχουμε στήσει τη δική μας παιδική χαρά. Εκεί θα δεις τον Yoann Bourgeois να κοροϊδεύει τη βαρύτητα με τη σκάλα που δεν οδηγεί πουθενά. Εμείς κάτι έχουμε με τις σκάλες που δεν οδηγούν πουθενά, έχουμε τέτοιες στο Onassis Ready, στην τaráτσα, γιατί αυτό το πουθενά προς τον ουρανό έχει μια ωραία παράνοια. «I'm on the road to nowhere, come on inside», όπως έλεγε ο David Byrne. Ο χορευτής-ακροβάτης του Bourgeois στη ζωντανή performance του πέφτει και επανέρχεται, ξαναπέφτει και ξανανεβαίνει. Αν το δεις από λίγο πιο μακριά νομίζεις ότι είναι ΑΙ, λες «δεν μπορεί να το κάνει πραγματικά αυτό, δεν γίνεται». Και σ' αυτό το ίδιο σημείο έχουμε μια μεγάλη κολόνα του Ανδρέα Αγγελιδάκη, μια πουφοκολόνα, που λες «αυτό τώρα είναι έργο; Κάθομαι; Δεν κάθομαι; Κάθομαι και ξαπλώνω». Μου αρέσει πάρα πολύ που σε πολλά από τα έργα έχεις το δικαίωμα να σκαρφαλώσεις, να τ' ακουμπήσεις, να τα πειράξεις, δεν έχουν αυτή την ιερότητα την οποία έτσι κι αλλιώς εμείς δεν επιθυμούμε. Οικειότητα θέλουμε. Το έργο το ίδιο δεν είναι ιερό. Πρακτικό είναι το θέμα. Δεν το ακουμπάς για να μην το χαλάσεις, αν δεν χαλάει, ακούμπα το.

Εκεί στον παιδότοπο, λοιπόν, όσο κάποιοι γυμνάζονται, εμείς βλέπουμε σινεμά, τρώμε φαγητό από την Αίγυπτο, την Γκάνα, την Αιθιοπία, τον Λίβανο, το Μαρόκο, μπέργκερ και φαλάφελ από τα εστιατόρια της γειτονιάς και τη Γαρδένια του πάρκου, πίνουμε και αναλύουμε τη ζωή χαζεύοντας τα σκυλιά που είναι όσα και οι άνθρωποι στο Πεδίο. Φανταστικά πλάσματα κι αυτά. Πάλι εκεί κοντά, στο θέατρο Αλίκη, η χαλαρή γιορτή συνεχίζεται. Βλέπεις ανάμεσα στα δέντρα το μνημείο που κάτι έχει από Παρθενώνα και θα μπορούσε να είναι εκεί από πάντα και πλησιάζεις να δεις τι συμβαίνει. Είναι ο «Punkthenon» των The Callas. Ένας Παρθενώνας φτιαγμένος από σπασμένα μάρμαρα αθηναϊκών πεζοδρομίων, με το μηχανικό δαιμόνιο του Δημήτρη Κορρέ. Αράξεις στο γρασίδι ή στις σεζλόνγκ και ακούς Stegi. Radio. Οι άνθρωποι στη γειτονιά έχουν τρελαθεί από τη βαβούρα, οπότε δεν πάμε να τους τρελάνουμε κι εμείς. Δεν χρειάζεται. Ας ξαπλώσουμε και ας τρανσάρουμε με ψυχεδελικές, chill μουσικές.

Πρώτα οι κάτοικοι. Όλα αυτά πρώτα απ' όλα γίνονται για τη γειτονιά, δεν γίνονται για τους τουρίστες. Γίνονται πρώτα για τους ανθρώπους που ζουν γύρω απ' το πάρκο και μετά για τους ανθρώπους που καλό είναι να γνωρίσουν το Πεδίο, να γνωρίσουν αυτές τις γειτονιές της Αθήνας και μετά να γνωρίσουν και τα Plāsmata και να δουν και τη δουλειά που κάνουμε κι εμείς. Αλλά όλα αυτά είναι ανάμεικτα.

Λεπτομέρεια από το έργο του Ανδρέα Αγγελιδάκη, Αναρχαιολογική Αναπαράσταση (2025)
Φωτογραφία: Πάρις Ταβιτιάν

Plāsmata 3

ΓΛΥΠΤΟ
The Callas / Λάκης & Άρης Ιωνάς, Punkthenon (2023)
Το έργο ανήκει στη συλλογή του Ιδρύματος Ωνάση.

36/LiFO_29.5.25

Ο αρχιτέκτονας και σκηνογράφος μάς περιγράφει τη διαδικασία τού να στήνεις μια έκθεση στον δημόσιο χώρο.

Από τον Γιάννη Πανταζόπουλο

Σε έναν κόσμο που μοιάζει ολοένα πιο προβλέψιμος και αποστειρωμένος, η ανάγκη για το φανταστικό, το ανοίκειο και το παράδοξο που ξυπνά τις αισθήσεις μοιάζει πιο επίκαιρη από ποτέ. Τα Plāsmata 3, η μεγάλη έκθεση της Στέγης του Ιδρύματος Ωνάση στο Πεδίον του Άρεως, σε προσκαλούν σε έναν κόσμο όπου τα όρια πραγματικότητας και ψευδαισθήσης χάνονται και το καθημερινό μεταμορφώνεται σε κάτι μαγικό. Στο εμβληματικό πάρκο αυτές τις μέρες τα δέντρα φωτίζονται αλλιώς. Αν κοιτάξεις προσεκτικά, μπορεί να δεις ανθρωπόμορφες φιγούρες κοντά στο άγαλμα της Αθηνάς, ένα μάτι αλόγου να ξεπροβάλλει ανάμεσα στις φυλλωσιές ή κοχύλια με νερό που περιστρέφονται αέναα. Τα Plāsmata 3 δεν σου ζητούν να τα καταλάβεις. Επιδιώκουν να γίνεις συμμετοχος σε «μια γιορτή-εγκώμιο στην τέχνη, να γίνεις μέρος μιας απραξίας», όπως σημειώνει στο εισαγωγικό της κείμενο η καλλιτεχνική διευθύντρια του Ιδρύματος Ωνάση, Αφροδίτη Παναγιωτάκου. Να κοιτάξεις τον κόσμο ξανά, χωρίς βεβαιότητες. Συγχρόνως, η τεχνολογία δεν είναι κάτι που ξεχωρίζει από την καθημερινότητα. Δεν είναι θέαμα, δεν είναι gadget. Είναι μια παρουσία που σχεδόν εξαφανίζεται μέσα στο οικείο. Στη σκιά, στο χώμα, στα παρτέρια.

Στο επίκεντρο της αφήγησης βρίσκεται η προσέγγιση του Λουκά Μπάκα, αρχιτέκτονα και σχεδιαστή της έκθεσης που θα μπορούμε να επισκεπτόμαστε στο Πεδίον του Άρεως έως τις 15 Ιουνίου 2025. Αποτελεί μια υπαίθρια εικαστική εμπειρία με έργα διεθνών και Ελλήνων καλλιτεχνών. Από την αρχή αντιλαμβάνεσαι ότι οι εγκαταστάσεις δεν επιβάλλονται, αντίθετα απλώνονται διακριτικά, σαν να έχουν γεννηθεί μέσα από το ίδιο το φυσικό τοπίο του πάρκου. Ο σχεδιασμός σέβεται τη μοναδικότητα του Πεδίου του Άρεως, χωρίς να το σκηνοθετεί με βαρύγδουπο τρόπο. Το πάρκο μετατρέπεται σε σκηνή κατάλληλη όχι για παράσταση αλλά για μια περιπλάνηση. Μια αναγκαία στάση στον χρόνο.

Η ψευδαισθηση εδώ δεν είναι τέχνασμα αλλά γίνεται ένα εργαλείο κατανόησης. Στη σχεδιαστική του προσέγγιση ο Λουκάς Μπάκας χτίζει τόπους όπου το πραγματικό και το εικονικό συνυπάρχουν, αντανakλώντας τον σύγχρονο κόσμο, αυτόν που βομβαρδίζεται από πληροφορία, ταχύτητα και λογική, αλλά διψά για το μαγικό. Έτσι, δεν σχεδιάζει απλώς σκηνικά ή αρχιτεκτονικές συνθέσεις. Κατασκευάζει κόσμους που μας κάνουν να νιώθουμε ωραία. Στα Plāsmata 3, που απλώνονται σαν μια υπόγεια τελετουργία στο Πεδίον του Άρεως, ο σκηνικός σχεδιασμός δεν είναι φόντο αλλά πρωταγωνιστής, ένας χώρος που μεταμορφώνεται καθώς τον διασχίζεις, που σβήνει τα όρια μεταξύ πραγματικού και παραίσθησης.

Με τον Λουκά Μπάκα συναντηθήκαμε λίγο πριν από τα εγκαίνια της έκθεσης. Με προέτρεψε να ξεναγηθούμε στην έκθεση με ποδήλατα, για να έχουμε μια διαφορετική και πρωτότυπη εμπειρία περιήγησης. Κατά τη διάρκειά της, μιλήσαμε για την αρχιτεκτονική που αφηγείται, για τη φαντασία που αντιστέκεται στην κανονικότητα και δεν υποτάσσεται στις καθιερωμένες νόρμες, για το σκηνικό που διαρκώς μεταμορφώνεται αλλά και για το δικαίωμα να χαθείς σ' έναν χώρο χωρίς να ζητάς καμία απάντηση.

Λουκάς Μπάκας
Υπεύθυνος σχεδιασμού της έκθεσης
**«Επιδιώκω να δημιουργώ
κάτι που δεν θα φαίνεται
σχεδιασμένο»**

Από την αρχή της συνομιλίας μας μου είπε ότι η ατμόσφαιρα της έκθεσης είναι βαθιά επηρεασμένη από το σύμπαν του David Lynch, μια αισθητική που με τη σειρά της είναι επηρεασμένη από τον σουρεαλισμό, το φιλμ νουάρ, τη ζωγραφική του Francis Bacon, τη βιομηχανική παρακμή, ακόμα και τα αμερικανικά diners. «Όπως στο σινεμά του David Lynch, το αλλόκοτο ξεπηδά από το γνώριμο και το ονειρικό μοιάζει με ανάμνηση», υποστηρίζει. «Ο Lynch δεν βλέπει τον κόσμο ως μια σταθερή, απόλυτη πραγματικότητα. Με βοηθάει η ατμόσφαιρα που δημιουργεί, οι σκοτεινές και παράξενες πλευρές της ανθρώπινης φύσης και του υποσυνείδητου, η αμφισημία και η ομορφιά στο επίκεντρο του μυστηρίου. Όπως και στους πίνακες του Hopper, στον Lynch η ανθρώπινη παρουσία δεν είναι απαραίτητη για τη δράση. Είναι κομβικό να βλέπεις έναν σπινθήρα να ξεπετάγεται από ένα καλώδιο, ένα φως να τρεμοπαίζει ή μια κλειστή κουρτίνα που χωρίς να κάνει καμία κίνηση μπορεί να κρύβει πίσω της το πιο βαθύ, απόκοσμο κενό», συμπληρώνει.

Πώς είναι, άραγε, να στήνει και να σχεδιάζει κανείς αυτή την έκθεση; «Καταρχάς, πρόκειται για μια έκθεση που έχει παρουσιαστεί ξανά. Προηγήθηκαν τα Plāsmata II στα Ιωάννινα (όπου για πρώτη φορά ανέλαβα τον σχεδιασμό) και πιο πριν στο Πεδίον του Άρεως. Άρα η βάση προϋπήρχε, περισσότερο όμως ως εμπειρία παρά με την έννοια στοιχείων που επαναλαμβάνονται αυτούσια. Έπειτα, τον πρώτο λόγο είχε η επιμελητική ομάδα, καθώς τα βασικά στοιχεία που διαμορφώνουν την ατμόσφαιρα της έκθεσης προέρχονται από την προσεκτική επιλογή των έργων και, φυσικά, από την επιμελητική προσέγγιση», επισημαίνει.

Την ίδια στιγμή αναφέρει: «Ακολούθησε η συνεργασία μας για να τοποθετηθούν τα έργα στον χώρο με άξονα την ομοιότητα ή την αντίστιξη μεταξύ τους ή με τα διαφορετικά σημεία του πάρκου. Κάποια έργα που θα θέλαμε πολύ να συμπεριληφθούν στην έκθεση δεν μπόρεσαν να βρουν μια σωστή θέση στο πάρκο, ενώ άλλα ρίξωσαν το σημείο τους από την πρώτη στιγμή που προτάθηκαν».

Και προσθέτει: «Είναι χρήσιμη μια κριτική προσέγγιση όταν κάνουμε κάτι ξανά, δηλαδή είναι χρήσιμο να διερωτάται κανείς "πώς αλλιώς θα μπορούσα το κάνω αυτήν τη φορά;", "τι άλλαξε σε σχέση με τα Ιωάννινα;", "πώς άλλαξε στο μεταξύ το Πεδίον του Άρεως;". Η βασική διαφορά σε σχέση με τις προηγούμενες εκθέσεις έγκειται στο γεγονός ότι φέτος τα έργα αναπτύσσονται σε ευρύτερη έκταση, ενώ παράλληλα τοποθετούνται με πιο διακριτικό τρόπο. Δεν καταλαμβάνουν μεγάλο όγκο ούτε βρίσκονται σε κεντρικά σημεία του πάρκου, προσφέροντας έτσι μια εμπειρία που περιστρέφεται γύρω από τον κύριο άξονα του πάρκου, χωρίς να τον καταλαμβάνει. Ο σχεδιασμός, πέρα από τη χωροθέτηση των έργων και τη δημιουργία μιας διαδρομής, λειτουργεί σαν ένα πλέγμα –άλλοτε πυκνό και άλλοτε σχεδόν αόρατο– που επιτρέπει στην έκθεση να γίνεται αντιληπτή ως ένα σύνολο».

Καθώς περπατάμε ανάμεσα στα έργα εξηγεί: «Για παράδειγμα, το Infopoint, το Stegi.Radio και οι κολόνες είναι νέες δημιουργίες που προστέθηκαν ειδικά γι' αυτήν την έκθεση. Αυτά τα έργα έχουν αναφορές στους σταθμούς της Ομόνοιας και της Βικτώριας, στη μεσοπολεμική αρχιτεκτονική της Αθήνας που συγγενεύει με τη streamline αρχιτεκτονική και αυτή των diners. Τέτοια στοιχεία όμως θα βρει κανείς ακόμα και στις λυόμενες δημόσιες τουαλέτες που θα συναντήσει στο πάρκο Αργεντινής χαμηλά στην Αλεξάνδρας ή έξω από τον σταθμό του μετρό των Αμπελοκήπων. Αυτές οι τουαλέτες-κάψουλες ήταν βασική αναφορά για τον σχεδιασμό του Infopoint της έκθεσης, λειτουργικοί χώροι στους οποίους αποτυπώνονται πτυχές της αστικής ταυτότητας. Μέσα από αυτές τις αναφορές η έκθεση επιχειρεί να δημιουργήσει έναν διάλογο μεταξύ της τέχνης και του δημόσιου χώρου, αναδεικνύοντας τις λεπτές ισορροπίες ανάμεσα στη χρήση, την αισθητική, την κοινωνική και πολιτισμική εμπειρία».

Η τέχνη στον δημόσιο χώρο δημιουργεί αφορμές για διάλογο και προβληματισμό. «Κατά τον σχεδιασμό, επιδιώκω να δημιουργώ κάτι που δεν θα φαίνεται σχεδιασμένο. Να μην είναι εύκολα διακριτό τι είναι ή δεν είναι μέρος της έκθεσης. Στόχος είναι να δει κανείς την έκθεση επειδή πραγματικά θέλει να την ανακαλύψει και όχι επειδή τού επιβάλλεται», εξηγεί απαντώντας στο ερώτημα ποιο είναι το αποτύπωμα της έκθεσης στον δημόσιο χώρο. Την οπτική του έχει επηρεάσει επίσης το γεγονός πως το συγκεκριμένο πάρκο είναι ταυτόχρονα και γειτονιά του. Γνωρίζει πολύ καλά κάθε γωνιά του και αυτή η οικειότητα τού επιτρέπει να ενσωματώνει τα έργα σε αυτό αρμονικά, δημιουργώντας μια γέφυρα μεταξύ του δημόσιου χώρου και της προσωπικής του σχέσης με αυτόν.

Έχει αγαπημένα έργα; «Κάθε μέρα επιλέγω κάτι διαφορετικό, όπως ακριβώς συμβαίνει και με τις μουσικές επιλογές. Σίγουρα θα ξαπλώσω στις πουφοκολόνες, την «Αναρχαιολογική Αναπαράσταση» του Ανδρέα Αγγελιδάκη που φαντάζεται κίονες που δίπλα τους μπορείς να ξαποστάσεις, σε ένα ξέφωτο που δεν έχεις προσέξει ποτέ πριν, προτείνοντας μια αντι-ιεραρχική queer αρχαιολογία. Θα σταθώ και θα κοιτάξω τα βίντεο της Κομιανού μελαγχολικά, σαν να στέκομαι απέναντι στις δικές μου μνήμες από την περιπλάνηση στην πόλη. Το Punkthenon μου αρέσει που έγινε λίγο Stonehenge και είναι σαν να ήταν πάντα εκεί, προσφέροντας μια θέα περιζήτητη, ανάλογη της Ακρόπολης, στον ραδιοφωνικό σταθμό Stegi.Radio. Επίσης, μου αρέσει να βρίσκομαι ανάμεσα στα κοχύλια στο πλάι της σπείρας. Είναι ένα έργο "απλό", τόσο απλό όσο το να ξαπλώνεις δίπλα στη θάλασσα», υπογραμμίζει.

Λίγο πριν τον αποχαιρετήσω, τον ρωτώ ποιες λέξεις θα έβαζε δίπλα από τη λέξη «πλάσματα». «Μέχρι σήμερα, που δουλεύουμε εντατικά για την έκθεση, δίπλα σε αυτήν τη λέξη βάζω τους αγαπημένους μου ανθρώπους, τους συνεργάτες μου στην ομάδα σχεδιασμού (Δημήτρη Μοδόπουλο, Βαγγέλη Ξενοδοχίδη και Παναγιώτη Χατζηγηγορίου), όλους τους ανθρώπους με τους οποίους δουλεύουμε μαζί γι' αυτή την έκθεση, τους επισκέπτες του πάρκου, τη χλωρίδα και την πανίδα του. Από αύριο που θα βλέπω τα έργα ως επισκέπτης νομίζω ότι θα είναι κάτι άλλο. Μάλλον δίπλα στη λέξη "πλάσματα" θα βάζω την ερώτηση "πώς μπορώ να επαναπροσεγγίσω τον κόσμο, μπαίνοντας για λίγο στο σώμα άλλων πλασμάτων"».

Αφήνοντας πίσω μου το πάρκο, συνειδητοποιώ ότι η ψευδαίσθηση εδώ δεν λειτουργεί ως οφθαλμαπάτη αλλά ως κλειδί για να περάσουμε από το επιφανειακό στο υπαρξιακό, από την πληροφορία στο συναίσθημα, από τη λογική στο μυστήριο. Η έκθεση αυτή μοιάζει με επεισόδιο του «Twin Peaks» που διαδραματίζεται στο κέντρο της Αθήνας και μας υπενθυμίζει ότι το μαγικό δεν έχει χαθεί. Είναι απλώς καλά κρυμμένο μέσα στο αστικό τοπίο, μέσα στον χώρο, μέσα στο πάρκο, μέσα μας.

Στιγμιότυπο από την περφόρμανς
του Yoann Bourgeois στο Πεδίον του Αρεως.
Φωτογραφία: Πηνελόπη Γερασίμου

29.5.25_LiFO/41

Plāsmata 3

Λεπτομέρεια από το έργο του Andreas Wannerstedt,
Focus! (2024). Φωτογραφία: Πάρις Ταβιτιάν.

42/LiFO_29.5.25

αφού το συναίσθημα έρχεται πρώτο
αυτός που προσέχει έστω και λίγο
τη σύνταξη των πραγμάτων
απόλυτα ποτέ του δεν θα σε φιλήσει·

απόλυτα να 'μαι τρελός
τώρα που η Άνοιξη είναι εδώ

το αίμα μου αποδέχεται,
και τα φιλιά είναι καλύτερη μοίρα
απ' τη σοφία
στ' ορκίζομαι κυρία σ' όλα τα λουλούδια. Μην κλαις
—η καλύτερη χειρονομία του μυαλού μου αξίζει λιγότερο απ' το
πετάρισμα των βλεφάρων σου που λέει

είμαστε ο ένας για τον άλλο: ύστερα
γέλασε, γέρνοντας στα χέρια μου
γιατί η ζωή δεν είναι παράγραφος

Κι ο θάνατος νομίζω δεν είναι παρένθεση

e. e. cummings (1926)

Πηγή: e. e. cummings, «33x33x33 –
Ποιήματα, Δοκίμια, Θραύσματα», εκδόσεις
Νεφέλη, μτφρ.: Χάρης Βλαβιανός

Η ιστορία του Ροδώνα στο Πεδίον του Άρεως: Τριαντάφυλλα, παρακμή και αναβίωση

Από τον Δημήτρη Καλαντζή*

ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΟΝ ΠΡΩΤΟ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗ του Πεδίου του Άρεως και υπεύθυνο για τη φύτευσή του, Νικόλαο Βοσυνιώτη, μετά τη μεταφορά της Ιππευτικής Σχολής στη Λάρισα, ο χώρος στον οποίο λειτουργούσε και χρησίμευε ως ανοιχτό ιπποδρόμιο παραδόθηκε στο Ταμείο Μονίμων Οδοστρωμάτων, προκειμένου να ενταχθεί στο ευρύτερο άλσος.

Το τμήμα αυτό, που βρίσκεται πίσω από τον Ναό των Ταξιαρχών, επιλέχθηκε για να δημιουργηθεί εκεί ροδώνας με εκλεκτές ποικιλίες διαφόρων τριανταφυλλιών. Η φύτευση πραγματοποιήθηκε τον Μάρτιο του 1938 με φυτά που προέρχονταν από το φυτώριο του Γ. Ορφανοπούλου στην Κηφισιά.

ΕΚΛΕΚΤΕΣ ΠΟΙΚΙΛΙΕΣ ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΙΩΝ

Στον Ροδώνα φυτεύτηκαν 44 διαφορετικά είδη δενδροειδών και χαμηλών τριανταφυλλιών, μεταξύ των οποίων τα:

Iris Elegance
Golden Dawn
Marguerite Chanbard
Clorie de Hollande
Contesse Vandal
La France de 89
Lady Forteviot
Prince de Bulgarie

Επιπλέον, περιλάμβανε 24 είδη αναρριχώμενων τριανταφυλλιών, όπως τα:

Climbing La France
Climbing Ophelia
Emily Gray
Lady Godiva
Paul's Scarlet Climber

ΜΑΡΤΥΡΙΑ ΓΙΑ ΤΟΝ ΜΥΣΤΙΚΟ ΚΗΠΟ

Η εικόνα του Ροδώνα τη δεκαετία του '40 έχει διασωθεί μέσω της προφορικής παράδοσης των παλαιών κατοίκων του Πεδίου του Άρεως και έχει καταγραφεί με γλαφυρότητα από την Ελένη Τσίχλα-Μαρκοπούλου στο βιβλίο των αναμνήσεών της με τίτλο *Παλαιόν Πολύγωνον 19β* (Αθήνα, 1996):

«Ο Παράδεισος, ένας Μυστικός Κήπος κοντά στους Αγίους Ταξιάρχες, ήταν όνομα και πράγμα παράδεισος. Ένας μεγάλος ροδώνας. Ό,τι τριαντάφυλλο ήθελες, το έβρισκες εκεί. Ήταν όμως άδυτο για τους απλούς ανθρώπους. Πρέπει να τον είχαν φτιάξει μόνο για προσωπική χρήση και για ψηλά ιστάμενους ανθρώπους. Εκτός από τριαντάφυλλα, είχε ό,τι οπωροφόρο ήθελες. Σταφύλια, μούσμουλα, βερίκοκα... μέχρι και λωτούς είχε. Αγκαθωτά συρματοπλέγματα και ψηλοί θάμνοι τον περικύκλωναν. Οι φύλακες δεν τον φύλαγαν και πολύ γιατί κανείς δεν σκεφτόταν να βάλει το ποδάρι του μέσα...

Με τον Γιώργο, ένα μεσημέρι του Απρίλη -ξημέρωνε Πρωτομαγιά- βάλαμε σκοπό να μπούμε στον Μυστικό Κήπο και να κλέψουμε λουλούδια. Το καλούσε το έθιμο άλλωστε. Πώς θα γινόταν μαγιάτικο στεφάνι χωρίς κλεμμένα λουλούδια; Πήραμε τον Μυστικό Κήπο γύρω-γύρω, τον φέραμε από δω, τον φέραμε από κει, βρίσκουμε τελικά ένα μικρό άνοιγμα. Ο Γιώργος με έναν κόφτη ανοίγει μια τρύπα, μπαίνει αυτός, με βοηθάει και εμένα, και να σου μέσα...

Μέχρι να συνέλθω από αυτήν τη μαγεία, ο Γιώργος έκοψε μια αγκαλιά τριαντάφυλλα με τον κόφτη. Ετοιμαζόμαστε να βγούμε, όταν από μακριά εμφανίζεται ο φύλακας. Νόμιζα ότι έβλεπα τον διάβολο μπροστά μου. Μέχρι και τώρα τον βλέπω στον ύπνο μου και πετάγομαι μουσκεμένη στον ιδρώτα. Για πότε βρήκαμε την τρύπα, ένας Θεός ξέρει. Εγώ πρώτη, ο Γιώργος ύστερα, με τα τριαντάφυλλα στην αγκαλιά να μου έχουν ματώσει τα χέρια... Να τρέχουμε με όση δύναμη έχουμε, εμένα να με έχει πιάσει η σπλήνα μου, αλλά πώς να σταματήσω; Ο φύλακας έτρεχε πίσω μας και σφύριζε σαν τρελός...»

Ο ΡΟΔΩΝΑΣ ΣΤΗΝ ΑΝΑΠΛΑΣΗ ΤΟΜΠΑΖΗ (2008-2010)

Κατά την ανάπλαση του Πεδίου του Άρεως την περίοδο 2008-2010 υλοποιήθηκε ένα ιδιαίτερα φιλόδοξο σχέδιο αναβίωσης του Ροδώνα. Δημιουργήθηκε μια σπειροειδής υδάτινη λεκάνη με βότσαλα και τοιμέντο, μέσα από την οποία θα κυκλοφορούσε με ήπια ροή ανακυκλούμενο νερό.

Τοποθετήθηκε επίσης μια σπειροειδής σιδερένια πέργκολα, πάνω στην οποία θα αναπτύσσονταν οι αναρριχώμενες τριανταφυλλίες. Ένας μικρός σωλήνας στο οριζόντιο τμήμα της πέργκολας θα απελευθέρωνε υδρατμούς, δημιουργώντας μια αίσθηση δροσιάς για τους επισκέπτες. Μαζί με τα αρώματα των τριαντάφυλλων, ο χώρος σχεδιάστηκε ώστε να προσφέρει μια μοναδική εμπειρία.

Δυστυχώς, το έργο παρουσίασε μεγάλες κακοτεχνίες, υπέστη βανδαλισμούς και για περισσότερα από δέκα χρόνια παρέμεινε σε κατάσταση πλήρους εγκατάλειψης: χωρίς νερό (παρά μόνο όταν έβρεχε), με σπασμένα μάρμαρα και γεφυράκια, κατεστραμμένα παγκάκια και ελάχιστες, ταλαιπωρημένες τριανταφυλλίες.

Η ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΗ ΤΟΥ 2024

Από τα μέσα του 2024, ο Ροδώνας επαναλειτουργεί. Το νερό κυκλοφορεί στη διαδρομή του, τα σπασμένα μάρμαρα και οι γέφυρες έχουν αποκατασταθεί και πολλές νέες τριανταφυλλίες έχουν φυτευτεί. Το σημείο επανακτά σταδιακά τον χαρακτήρα του, αναδεικνύοντας όχι μόνο την κηποτεχνική συνέχεια του Πάρκου αλλά και τη βαθιά συναισθηματική σύνδεση των κατοίκων με έναν χώρο που έχει υπάρξει, και μπορεί να γίνει ξανά, παράδεισος.

*Δημοσιογράφος, εκπρόσωπος της οργάνωσης «Πεδίον του Άρεως ΤΟ ΠΑΡΚΟ ΜΑΣ»

Κόκκινο τριαντάφυλλο
Έργο του Firmin Didot (1817)
Πηγή: Getty Images/Ideal Image

ANIMATION
William Kentridge,
Shadow Procession
(1999)

Πλάσματα 3

Οι καλλιτέχνες

έχουν στ' αλήθεια

48/LiFO_29.5.25

σε αυτά τα Plāsmata

χιούμορ.

29.5.25_LiF0/49

Μου αρέσει το παιχνίδι που κάνουν ειδικά οι Έλληνες καλλιτέχνες οι οποίοι συμμετέχουν με το κομμάτι της αρχαιολογίας, δηλαδή ένα κομμάτι ελληνικότητας που είναι ταυτισμένο για πολλούς και με το τι είναι σημαντικό, αλλά η δική τους ανάγνωση αποδεικνύει το πόσο πραγματικά βιωμένη είναι αυτή η αρχαιολογία μέσα στη σύγχρονη υπόστασή μας. Αλλιώς δεν θα μπορούσε ο Αγγελιδάκης να το κάνει αυτό, ξέρει τι είναι η αρχαιότητα – γι’ αυτό μπορεί να το κάνει. Όπως ξέρουν οι The Callas τι είναι η αρχαιότητα, γιατί το έχουν μεταβολίσει τόσο πολύ. Ο Αγγελιδάκης, αυτός ο τρομερός καλλιτέχνης, ολοκληρώνει την αποθέωση της ψευδοαρχαιολογίας ή της αναρχαιολογίας, όπως ο ίδιος τη λέει, με την επικύρωση από το υπουργείο Παγανισμού και τις ταμπέλες που τιμούν την υποστήριξη του έργου από το σχετικό ευρωπαϊκό πρόγραμμα ΞΕΣΠΑ. Θα βρεις και αλλού κολόνες του Ανδρέα. Και έχει φροντίσει να έχεις και φεγγάρι-ντισκομπάλα για να δέσει η εμπειρία του Σουνίου.

«Focus!» Ο Γερμανός Andreas Wannerstedt παίζει με τη μορφή του Χρύσιππου. Ο Χρύσιππος θεωρείται πατέρας της λογικής που χρησιμοποιούν οι υπολογιστές σήμερα, μιας λογικής που δέχεται μόνο σωστό ή λάθος, οπότε μάλλον ήταν λογικό να έχει έναν τόσο παράλογο θάνατο. Αφού είχε πει τα πάντα, μέθυσε ένα γαϊδούρι, του φάνηκε πολύ αστείο, άρχισε να γελάει, και πέθανε από τα γέλια. Κυριολεκτικά. Στο σημείο όπου περιστρέφεται η ροζ προτομή του, ο φοίνικας του Πεδίου γίνεται μέρος του έργου.

Αλλαγή διάθεσης. Στο «Where is my mind?» η Joana Hadjithomas και ο Khalil Joreige χρησιμοποιούν στο έργο τους τον Σεφέρη: «Μας έλεγαν θα νικήσετε όταν υποταχτείτε. Υποταχτήκαμε και βρήκαμε τη στάχτη. Μας έλεγαν θα νικήσετε όταν αγαπήσετε. Αγαπήσαμε και βρήκαμε τη στάχτη. Μας έλεγαν θα νικήσετε όταν εγκαταλείψετε τη ζωή σας. Εγκαταλείψαμε τη ζωή μας και βρήκαμε τη στάχτη... Βρήκαμε τη στάχτη. Μένει να ξαναβρούμε τη ζωή μας, τώρα που δεν έχουμε πια τίποτα». Ακέφαλα, αρχαία αγάλματα που αναζητούν το κομμάτι που τους λείπει, αρχαίες κεφαλές που αναζητούν το σώμα τους. Και ένα matrix ακυρωμένων ονείρων. Είναι πολύ σπουδαίοι καλλιτέχνες, έχουμε δουλέψει μαζί τους ξανά και ξανά. Η εγκατάσταση «Unconformities», με την οποία κέρδισαν το βραβείο Marcel Duchamp, παρουσιάστηκε από τη Στέγη στο Μουσείο της Ακρόπολης το 2018. Σπάνιοι δημιουργοί, σπάνιοι άνθρωποι. Αυτήν τη στιγμή κάνουν έκθεση στο μουσείο Sursock στη Βηρυτό. Όλοι θέλουμε να πάμε. Όλοι διστάζουμε. Ανησυχούμε για τις στάχτες.

Plāsmata 3

ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΗ
DIONYSIOS, Διαλογισμός για τον χρόνο (2022)

52/LiFO_29.5.25

Plāsmata 3

Αναζήτησε το «Shadow Procession» του William Kentridge. Αυτή η οθόνη θυμίζει Καραγκιόζη. Μέσα της ξετυλίγεται μια παράξενη παρέλαση από σκιές και φιγούρες κομμένες στο χέρι, υπό τους ήχους ενός παραδοσιακού ύμνου γραμμένου από έναν πάστορα στον Καναδά για τη μητέρα του που έμενε στην Ιρλανδία. Ανάμεσα στις ορδές των εκτοπισμένων περνούν ένας μεταλλωρύχος σε αγχόνη, εργάτες που κουβαλούν ολόκληρες γειτονιές στην πλάτη, ένας βασιλιάς με μεγάλη κοιλιά και τεράστια χέρια, μια γάτα γεμάτη αυτοπεποίθηση, μια μπάντα χάλκινων πνευστών. Η πομπή μοιάζει με όνειρο ή με ανάμνηση. Το έργο αντλεί έμπνευση από τις επιτροπές αλήθειας και συμφιλίωσης της Νότιας Αφρικής που ως στόχο είχαν να ειπωθούν οι ιστορίες από θύματα και θύτες και να βρεθεί ένας κοινός τόπος και μια ανακούφιση για όλους. Η πομπή αυτή από σκιές που σε καλούν να τις αναγνωρίσεις ξεκινάει χωρίς να ξέρεις ούτε από πού ήρθε, ούτε πού και εάν θα καταλήξει κάπου, και ξετυλίγεται εδώ, σε ένα από τα ήσυχα παρτέρια του Πεδίου. Στο ίδιο πάρκο που φιλοξένησε προσφυγικές σκηνές το 1922 και ξανά το 2015. Πρώτα από τη Μικρά Ασία, ύστερα από τη Συρία. Κάποιες εκατοντάδες μέτρα από εδώ.

ΒΙΝΤΕΟ ΥΨΗΛΗΣ ΕΥΚΡΙΝΕΙΑΣ
Robert Wilson, Kool, Snowy Owl, Horizontal Blue (2006)
Το έργο ανήκει στη συλλογή του Ιδρύματος Ωνάση.

Το χρυσό Datsun του DIONYSIOS, αυτό το μνημείο των επιδοτήσεων, μέσα από το οποίο ακούγονται λαϊκά τραγούδια, το έχουμε τοποθετήσει στην πεδιάδα των ελαιών, χαρακτηριστική εικόνα της ελληνικής αγροτικής ζωής. Ανέβα στο Datsun, πιες μπίρες ή ξάπλωσε στην καρότσα και κοίτα τα αστέρια. Παράλληλα, οι ελιές είναι και ιερά δέντρα, τα οποία στο Πεδίο βρίσκονται ακριβώς μπροστά από το άγαλμα της Αθηνάς. Εκεί, λοιπόν, η αρχαία πολεμική θεά της σοφίας και σύμβολο της Αθήνας συνιστά μνημείο του Β' Παγκοσμίου Πολέμου για τους Βρετανούς, τους Νεοζηλανδούς και τους Αυστραλούς που σκοτώθηκαν τότε – έχεις παρατηρήσει τις σημαίες των τριών χωρών; Η δε Αθηνά η Γλαυκώπις, η γκριζομάτα θεά με το σπινθηροβόλο βλέμμα, έγινε προσωρινά «κουλοχέρα» γιατί κάποια στιγμή έπεσε κεραυνός και της έκοψε το χέρι. Εκεί, λοιπόν, η Αθηνά και το Datsun, δύο πάρα πολύ ελληνικά σύμβολα, κάνουν παρέα με τη γλαύκη, την κουκουβάγια του Robert Wilson, που ενώ νομίζεις ότι είναι στατική, αν δώσεις λίγο χρόνο, θα τη δεις να κινεί το κεφάλι της. Κι αν την πλησιάσεις, θα ακούσεις τον ήχο της φωνής της.

Είναι μέρος του αξιακού μας συστήματος το να μην παίρνουμε πολύ στα σοβαρά τον εαυτό μας. Αλλά παίρνουμε σοβαρά το Πεδίο και τα Πλάσματά του.

ΒΙΝΤΕΟ-ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΗ
Joana Hadjithomas & Khalil Joreige,
Where Is My Mind? (2020)

29.5.25_LiFO/57

Το STEGI.RADIO γίνεται για τρεις εβδομάδες το σημείο συνάντησης στα Plāsmata 3 στο Πεδίον του Άρεως, με αμέτρητες ώρες μουσικής απ' όλο τον πλανήτη και συζητήσεις που αφηγούνται ιστορίες του κόσμου, προσφέροντας στιγμές έντασης και χαλάρωσης στην καρδιά του πάρκου.

Από τον M.Hulot

Το STEGI.RADIO γίνεται σημείο συνάντησης για τα Plāsmata του πάρκου, φιλοξενώντας περισσότερους από 70 παραγωγούς και DJs, ζωντανές εμφανίσεις, μουσικές που ξεπερνούν είδη και σύνορα και ενδιαφέρουσες συζητήσεις, οι οποίες αφήνουν τη μουσική να αφηγηθεί μια διαφορετική ιστορία του κόσμου μας. Πρόκειται για μια ανοιχτή πρόσκληση σε μια μουσική και ιστορική περιπλάνηση που ξεκινά από το Πεδίον του Άρεως και ταξιδεύει σε όλο τον κόσμο.

«Το STEGI.RADIO στο Πεδίον του Άρεως είναι ένα ανοιχτό booth, public and live broadcast, και είναι στημένο στο θέατρο Αλίκη. Περίπου 70 εγχώριοι παραγωγοί αλλά και παραγωγοί από το εξωτερικό θα συναντιούνται στο Πεδίον του Άρεως από τις 19:00 έως τις 23:00 κάθε μέρα για τρεις εβδομάδες, με μουσική και listening sessions απ' όλο το φάσμα της μουσικής, συγκροτώντας οργανικά αυτό που είναι το STEGI.RADIO, το soundtrack της πόλης.

Είναι η πρώτη φορά που το STEGI.RADIO βγαίνει με πρόσωπο, εικόνα και δομή, για τέσσερις ώρες κάθε μέρα, στο κέντρο της πόλης, και συνδέεται με τα Plāsmata μέσα σε αυτόν τον ιστορικό αστικό χώρο που είναι ταυτόχρονα μια σελίδα της ελληνικής ιστορίας και μια ακτινογραφία του τρόπου που διαμορφώθηκε το ελληνικό κράτος. Δημιουργείται, λοιπόν, στο Πεδίον

**Voltnoi & Quetempo
(STEGI.RADIO),
Άκης Χοντάσης**

Επιμέλεια Μουσικού Προγράμματος

«Μια ανοιχτή πρόσκληση
σε μια μουσική και ιστορική
περιπλάνηση»

του Άρεως ένα είδος μουσικού και ιστορικού αστικού παλίμψηστου σε πραγματικό χρόνο. Το STEGI.RADIO γίνεται τόπος συνεύρεσης των επισκεπτών της έκθεσης, των κατοίκων της πόλης, των μουσικών της κοινότητας και της νέας αθηναϊκής γενιάς DJs, μουσικών και παραγωγών.

Ανάμεσά τους ξεχωρίζουν σίγουρα άνθρωποι που έρχονται από άλλα ραδιόφωνα και μέρη του κόσμου, όπως ο GG Albuquerque που θα μας μιλήσει για το baile funk και πώς αυτό διαμορφώνεται πολιτικά και κοινωνικά, ξεκινώντας απ' τις φαβέλες της Βραζιλίας και φτάνοντας στα μεγαλύτερα φεστιβάλ του κόσμου· ο Christopher King θα κάνει αναδρομή στο φεστιβάλ που κάνει στην Κόνιτσα με τίτλο "Γιατί είναι μαύρα τα βουνά": μέσα από δέκα βινύλια θα μας αφηγηθεί σε μία ώρα την ιστορία του φεστιβάλ από την αρχή μέχρι τη φετινή έκδοσή του· η Tash LC έρχεται με μουσικές από την Τζαμάικα και την Καραϊβική· ο Edward George από τους Black Audio Film Collective θα παρουσιάσει δύο πολύ ιδιαίτερες εκπομπές, το "Strangeness of jazz" και το "Strangeness of dub", συνδέοντας μουσικές που δεν έχουμε σκεφτεί ότι θα μπορούσαν να συνδεθούν, απ' τον Duke Ellington μέχρι την Grace Jones. Επίσης, θα γίνουν εμφανίσεις-έκπληξη, όπως αυτές του The Boy και του Metaman.

Για πρώτη φορά φιλοξενούμε το African Voices στο πλαίσιο των Πλασμάτων, ένα φεστιβάλ που "τρέχει" εδώ και κάποια χρόνια. Για δύο ημέρες θα διεξαχθούν στη Στέγη εντατικά workshops σχετικά με αφρικανικό τραγούδι και χορό. Η πρώτη μέρα περιλαμβάνει μια σειρά από ζωντανές εκπομπές με συζητήσεις σχετικά με τις διασπορικές κουλτούρες και τη μετανάστευση, στις οποίες μπορεί να συμμετέχει και το κοινό. Το φεστιβάλ θα κλείσει με μια συναυλία η οποία έχει ως βάση τα κρουστά της Kelenya Band, μιας μπάντας που γυρίζει όλα τα φεστιβάλ και έρχεται από το Μάλι, και τους Arsenal Mikebe, ένα μοναδικό τρίο από percussionists.

Η Christina Hazboun, ερευνήτρια αραβικής μουσικής από την Παλαιστίνη, κάνει ένα session με σχολιασμό, διατρέχοντας την ιστορία της Παλαιστίνης μέσα από δέκα τραγούδια. Ιδιαίτερη μνεία αξίζει και στο νέο αίμα της Αθήνας που συμμετέχει, σε όλους τους DJs που μας τιμούν και βρίσκονται στο roster του STEGI.RADIO, όπως οι TIMES FLIES, pink.wav και Poor j Darr, δημιουργώντας μουσικές γέφυρες στην Αθήνα αλλά και στο εξωτερικό, φτιάχνοντας μια νέα ιστορία και εικόνα της πόλης.

Τέλος, στο πλαίσιο της έκθεσης έρχεται στην Αθήνα από τις Βρυξέλλες το Kiosk Radio, το ραδιόφωνο που έδωσε την ιδέα της εγκατάστασης ενός booth σε πάρκο στο κέντρο της πόλης. Είναι στενοί συνεργάτες του ραδιοφώνου μας και μαζί έχουμε χτίσει ένα consortium, ανταλλάζοντας ιδέες. Θα είναι μαζί μας το τελευταίο διήμερο και θα συνεργαστούν με τέσσερις δικούς μας DJs – ένας από αυτούς είναι ο Τάσος Στάμου, ο οποίος παίζει μόνο βαλκανική μουσική, τσιφτετέλια, κλαρίνα.

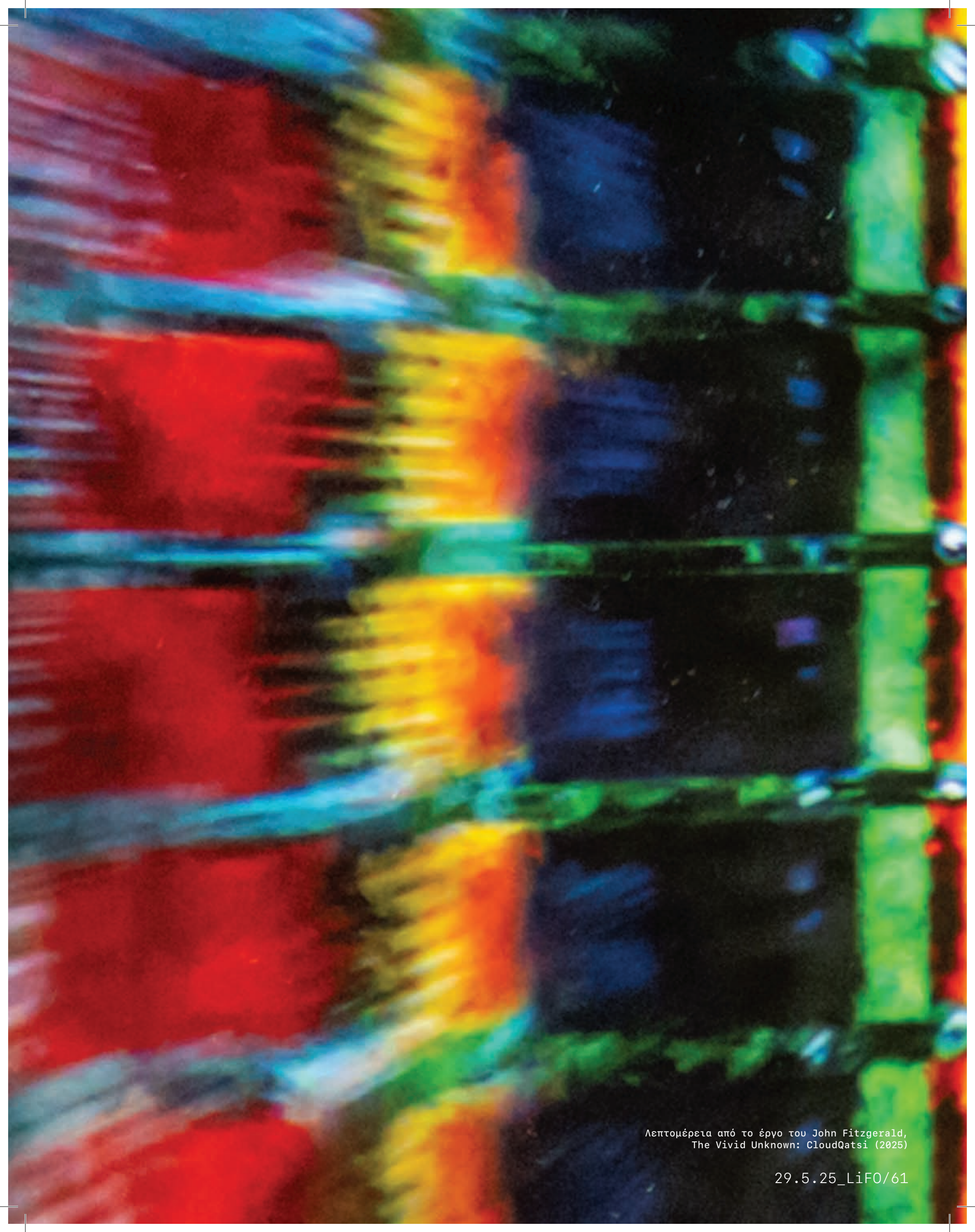
Εμφανίζονται, επίσης, η Coco Maria, μια συλλέκτρια μουσικής με απίστευτο ταλέντο και μαθητευόμενη του Gilles Peterson, που παίζει μόνο βινύλια, λάτιν μουσική και ξεσηκώνει τους πάντες, ο Low Jack και ο ανερχόμενος Αθηναίος ράπερ Κάτοχος – θα παίζει και ελληνικό χιπ χοπ. Κλείνουμε με τη UNIIQU3, τη βασίλισσα του Jersey Club από τις ΗΠΑ.

Πρέπει να σημειώσουμε ότι θα κινηματογραφηθούν όλα τα sets, όλες οι ομιλίες που θα γίνουν εκεί, και θα ανέβουν αργότερα στο κανάλι μας στο Youtube. Είναι η πρώτη φορά που θα έχουμε μια παρακαταθήκη μουσικού προγράμματος στα Plasmata κι αυτό είναι πολύ σημαντικό, γιατί θα μπορεί κανείς να ξαναζήσει αυτήν τη στιγμή, εντός και εκτός Ελλάδας.

Η κατάσταση θα είναι σε μεγάλο ποσοστό ήπια, δηλαδή θα μπορείς να κάτσεις και να χαλαρώσεις, να πιεις το ποτό σου, να γνωρίσεις κόσμο και να συζητήσεις.

Πιστεύουμε αληθινά πως το πρόγραμμα που έχουμε φτιάξει για το booth του ραδιοφώνου έχει κάτι για τον καθένα και ανυπομονούμε να δούμε την Αθήνα να το ανακαλύπτει».

Λεπτομέρεια από το έργο του John Fitzgerald,
The Vivid Unknown: CloudQatsi (2025)

29.5.25_LiFO/61

Χώμα, νερό και

αλγόριθμοι

Στην αρχή κυνηγούσαμε αλγορίθμους. Αναζητούσαμε τους καλλιτέχνες που μπορούσαν να τους σπάσουν και να κάνουν τα δικά τους. Αλλά ήρθε ευτυχώς η απενοχοποίηση και παίξαμε με τη γενεαλογία των υλικών και των δεδομένων σαν να είναι ένα πράγμα. Ξεκινάς πρωτόγονος, κάνοντας παιχνίδια με τις σκιές στον τοίχο της σπηλιάς σου, μετά κρεμάς ένα πανί και λες ιστορίες με θέατρο σκιών, περνάει ο καιρός, φτιάχνεις ταινίες δίχως λόγια και ήχο, μετά μπαίνουν και αυτά, έρχεται και αυτό που λέγεται video art και κάποιοι φωνάζουν «είναι τέχνη τώρα αυτό;» και μετά μιλάμε για digital art, καταλαβαίνουμε ότι η τέχνη δεν χωρίζεται σε digital και μη, παίζουμε με την τεχνητή νοημοσύνη και πάλι κάποιοι φωνάζουν «είναι τέχνη τώρα αυτό;». Και συνεχίζεις.

Η βασική τοπογραφία του Πεδίου είναι μια ελληνική φαντασίωση. Παραμένει εμπνευσμένη από το ευρωπαϊκό μοντέλο περιπάτου με ελικοειδείς διαδρομές που σε καλούν να τις ανακαλύψεις. Έχει σχεδιαστεί έτσι ώστε να βγαίνεις από τις κύριες οδούς, να περιπλανιέσαι, να ανακαλύπτεις. Εμείς απλώς βάζουμε το έναυσμα της περιέργειας προκειμένου να χαθείς. Μπορεί να νομίζεις ότι από εκεί που πας δεν υπάρχει τίποτα. Πιθανότατα σε περιμένει μια έκπληξη.

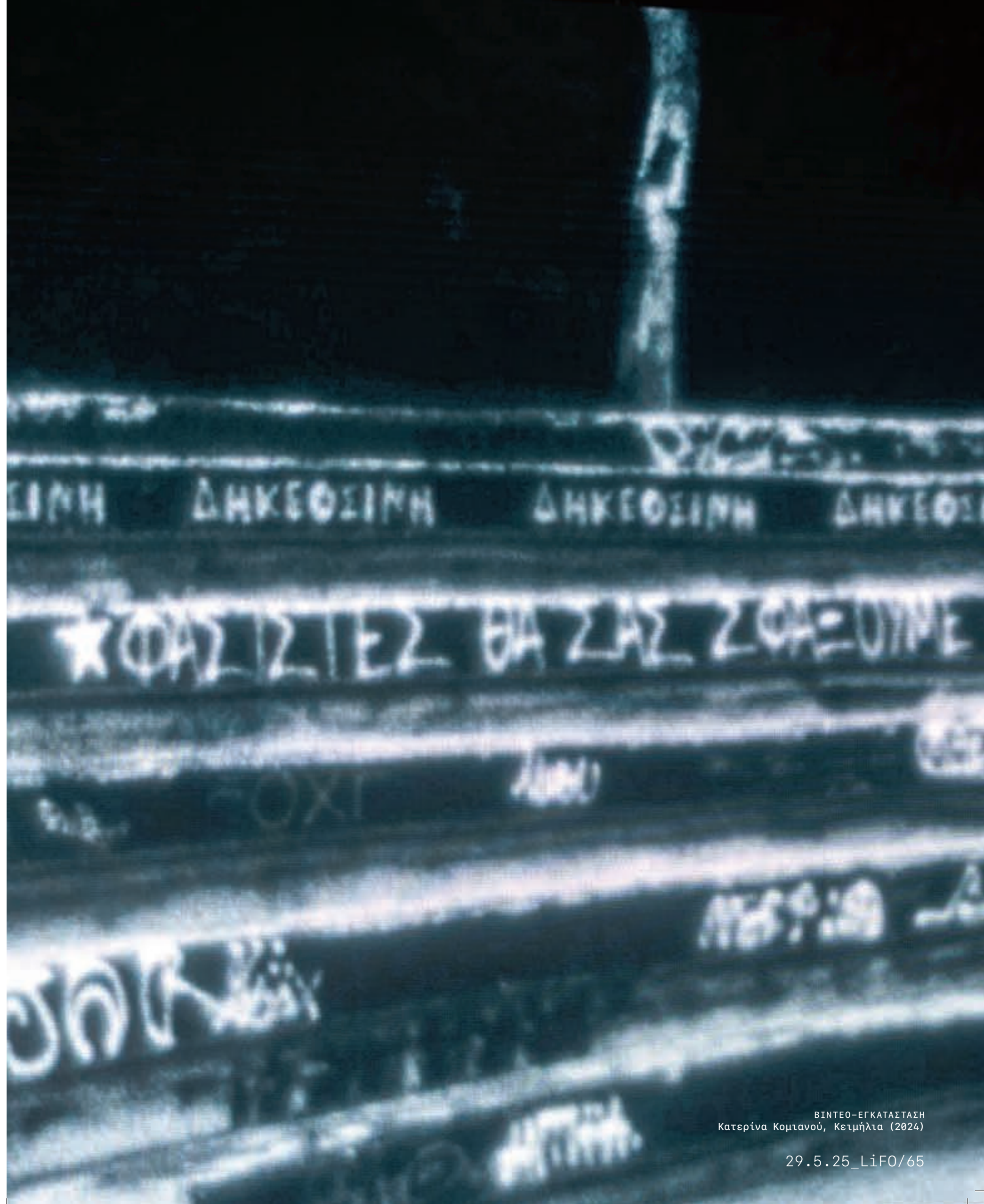
Η Κατερίνα Κομτιανού μου είχε πει κάποια στιγμή: «Περπατάω τα βράδια με μια κάμερα και χρησιμοποιώ κανονικό φιλμ, οπότε δεν μπορώ να παρέμβω μετά, δεν σηκώνει διόρθωση. Κάνω βόλτες, ξεκινάω απ’ τα Εξάρχεια, κατεβαίνω στην Ομόνοια, κατάλαβες τώρα εσύ». «Κατάλαβα, κατάλαβα», απάντησα. Και μετά είδα τα φιλμ της Κατερίνας που καταγράφουν μια Αθήνα παλιά κι όμως σημερινή, ασπρόμαυρη κι όμως τωρινή. Κειμήλια του τώρα. Ο Έρωτας-σιντριβάνι στην πλατεία Αμερικής, το Πολυτεχνείο και η εσωτερική αναφορά στο Ιδώνυμο της Κατερίνας Γώγου για το ασπρόμαυρο της ζωής.

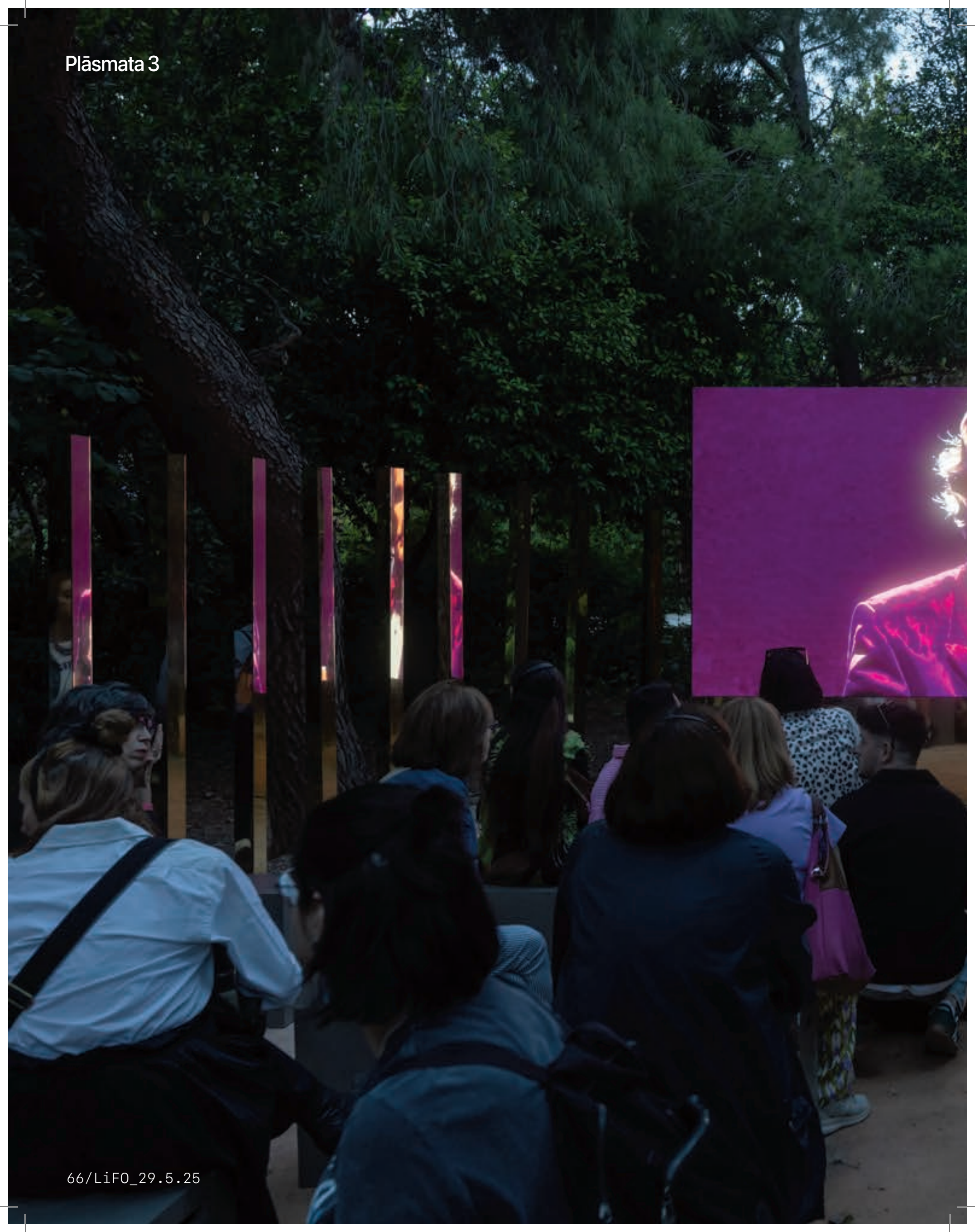
Τελικά, ό,τι κι αν χρησιμοποιήσεις, πάλι με data δουλεύεις. Τώρα, αν τα data σου είναι χώμα και νερό και φτιάχνεις τον Αδάμ και την Εύα, αν αγαπάς το αναλογικό όσο εμείς ή αν σηκώνεις δεδομένα από τον κυβερνοχώρο και δημιουργείς αντίστοιχα πλασματικούς κόσμους και ιστορίες, η διαδικασία αλλάζει, αλλά ο στόχος είναι κοινός: η δημιουργία αυτού που έφτιαξες πρώτα στο μυαλό σου. Σε αυτά τα Plāsmata έχουμε κάνει τη μεγαλύτερη χρήση τεχνολογίας και γι’ αυτόν τον λόγο η τεχνολογία είναι σχεδόν αόρατη. Γιατί ο εχθρός της τέχνης είναι το προφανές, κι αν η τεχνολογία φαίνεται πάρα πολύ, άσ’ το. Άρα κάνουμε αυτό το παιχνίδι που μπορείς να έχεις το φυσικό αντικείμενο, ένα βίντεο, αλλά και κάτι που έχει παραχθεί εξ ολοκλήρου με χρήση ΑΙ, το οποίο, όμως, όταν το δεις, νιώθεις ότι είναι ταινία της δεκαετίας του ’50. Όχι, δεν φοβάμαι ότι θα πάθει κάτι η τέχνη με τη χρήση ΑΙ. Δεν θεωρώ ότι θα αντικατασταθεί η ικανότητα του ανθρώπινου νου. Εκτός αν κατακτήσει το υποσυνείδητο και εισχωρήσει εκεί που δεν πήγαμε ποτέ ούτε οι ίδιοι.

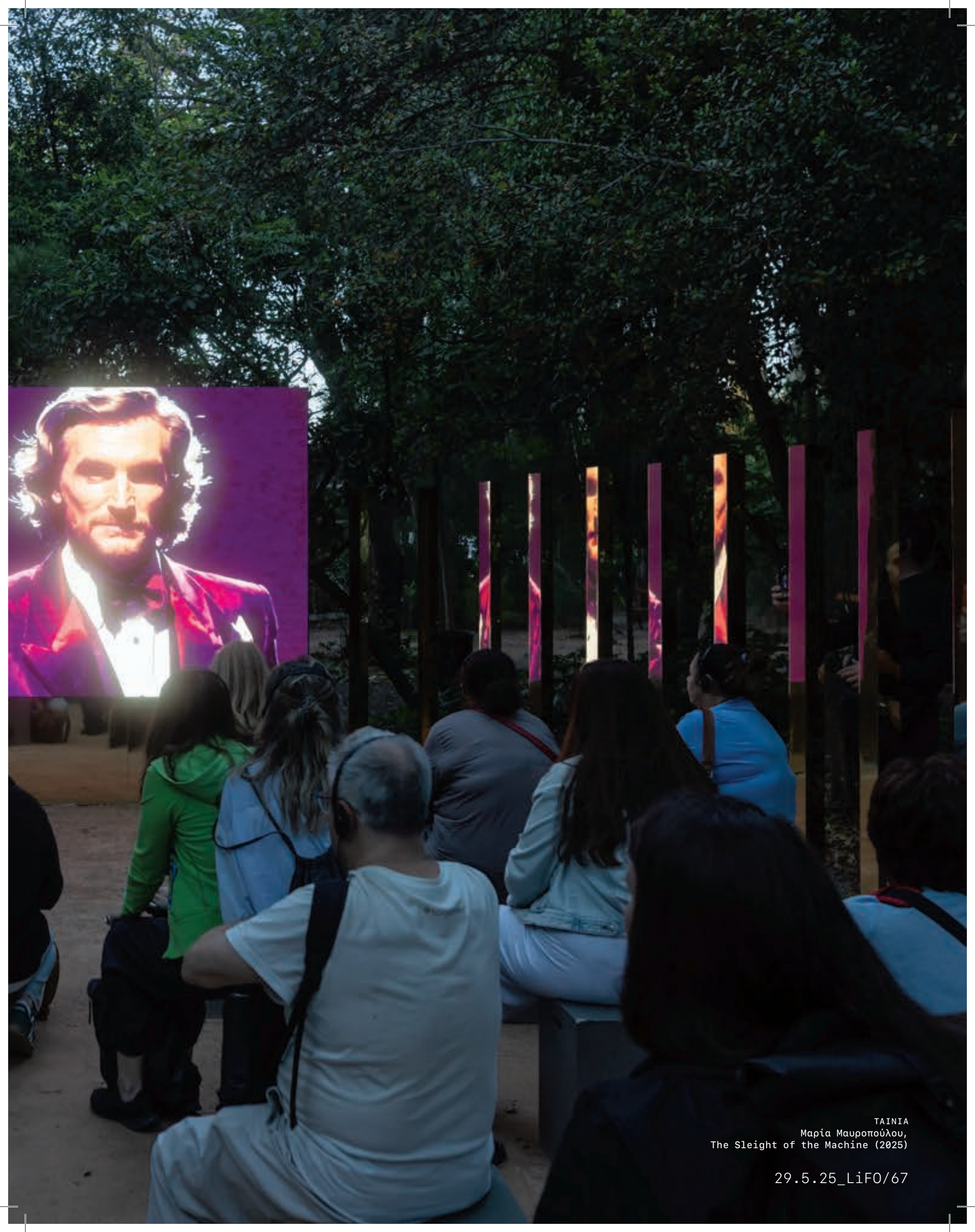
Κάθισε να παρακολουθήσεις το The Sleight of the machine της Μαρίας Μαυροπούλου. Ο ταχυδακτυλουργός, αυτός ο γοητευτικός μάγος –oh, Houdini, where art thou?– παίζει με το μυαλό σου. Σε κοιτάζει στα μάτια και εμφανίζει λαγούς από το καπέλο του, βλέπεις ότι τα δάχτυλά του έχουν κάτι το παράδοξο, γιατί εκεί κάπως δεν τα καταφέρνει καλά το ΑΙ, και όταν σου μαρτυράμε ότι «όχι, δεν είναι φιλμ φτιαγμένο από αποσπάσματα αρχείου από τον καιρό που τα τσίρκα ταξίδευαν από χωράφι σε χωράφι αλλά η Μαυροπούλου έγινε η μάγος του αλγορίθμου», τότε, ναι, σταματάς να παλεύεις να τα δεις όλα λογικά, όλα τακτοποιημένα μέσα σε συγκεκριμένο τόπο και εποχή.

ΒΙΝΤΕΟ-ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΗ
Κατερίνα Κομτιανού, Κειμήλια (2024)

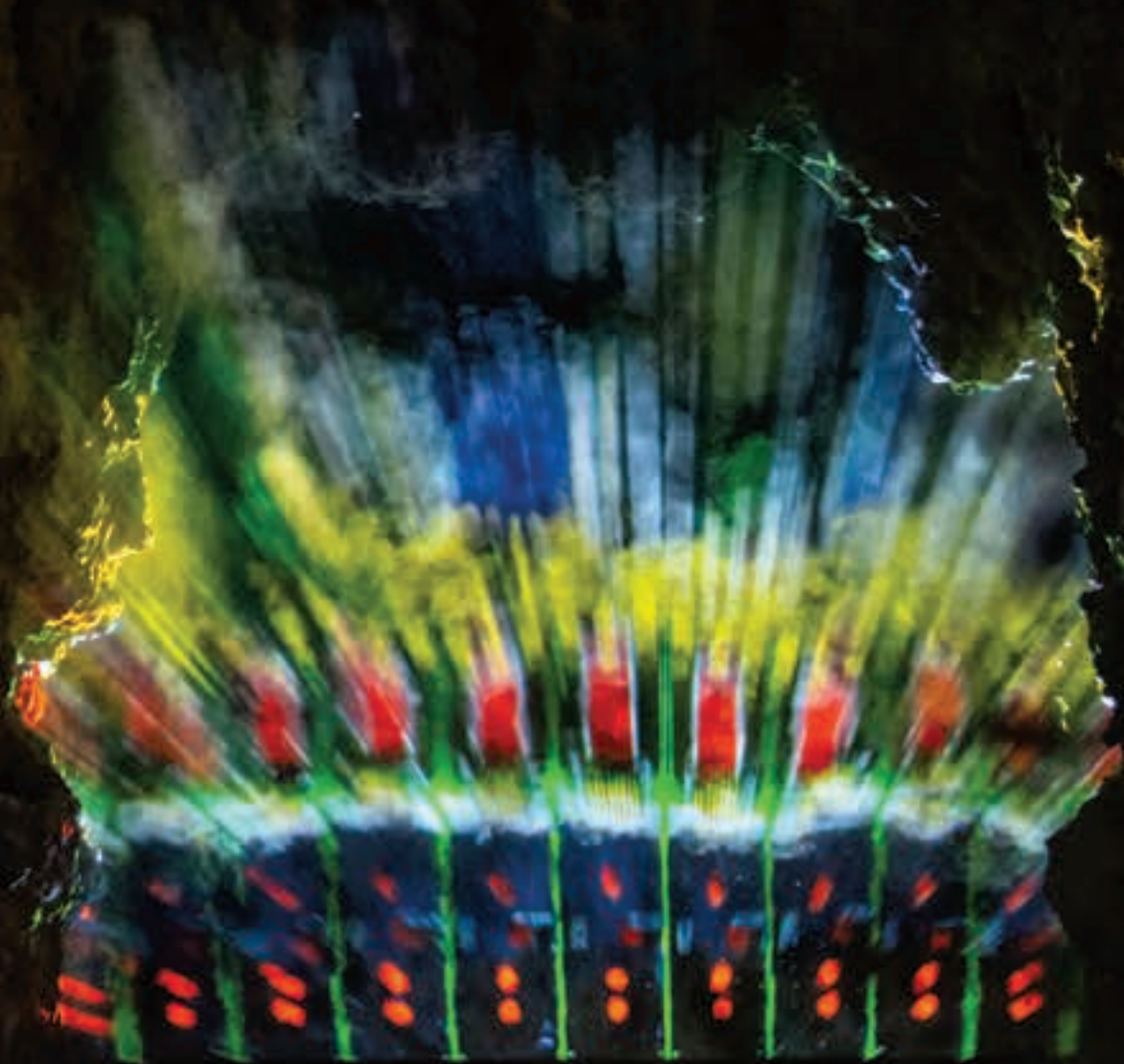

TAINIA
Μαρία Μαυροπούλου,
The Sleight of the Machine (2025)

29.5.25_LiFO/67

Το «Σπήλαιο του Πανός» είναι ένα τεχνητό γλυπτό που μιμείται φυσικό βράχο, με γλυπτά ζώων και τη μορφή του θεού Πάνα, πιθανώς έργο του γλύπτη Βασσάλου. Εκεί ζει το *The vivid unknown: CloudQatsi* του John Fitzgerald, ενός από τους ανθρώπους που τρέχουν το Onassis ONX στη Νέα Υόρκη. Ο John είχε μανία με τον Godfrey Reggio και το *Koyaanisqatsi* και ονομάζει το έργο του «CloudQuatsi» ακριβώς επειδή βασίζεται στην αρχική ταινία του Reggio του 1982 και προβάλλεται πάνω σε μια επιφάνεια από ατμό που παράγεται από ένα μηχάνημα που έχει σχεδιάσει ο ίδιος ο Fitzgerald. Το *Koyaanisqatsi*, που σημαίνει «εκτός ισορροπίας» στη γλώσσα των Hopi, γηγενών Αμερικανών της Αριζόνα, είναι μια ταινία χωρίς προφανή υπόθεση, ένα εθιστικό αναλογικό σκρολάρισμα, γιατί η μία εικόνα έρχεται μετά την άλλη, με τη μουσική του Philip Glass από πίσω να σε βάζει σε ένα περίεργο τρανσάρισμα. Ο John, λοιπόν, ακριβώς επειδή τον καθόρισε αυτή η ταινία, πάει και βρίσκει τον Reggio και δουλεύουν μαζί στο σπίτι του στο New Mexico μια νέα εκδοχή της ταινίας, όπου, αντί να κάνουν αναλογικό μοντάζ, δουλεύουν με την τεχνητή νοημοσύνη. Καταφέρνουν να επιβάλουν τη δική τους καλλιτεχνική γλώσσα και να μην τους καταβροχθίσει η αισθητική του αλγορίθμου. Ο John «κλέβει» τον Reggio και ο Reggio τον John για να δημιουργήσουν το ίδιο συναίσθημα με το αρχικό *Koyaanisqatsi*, αλλά μέσα από μια τελείως νέα διαδικασία. Κι αυτό το βρίσκω φανταστικό. Αν δεν «κλέψεις» σημαίνει ότι δεν έχεις δει τίποτα, ότι δεν έχεις μαζέψει τίποτα από χάμω, δεν έχεις κάνει καμία κίνηση για να ανοίξει το μυαλό σου.

Plāsmata 3

Φωτογραφικό κολάζ με λεπτομέρεια
από το έργο του DIONYSIOS,
Διαλογισμός για τον χρόνο (2022),
και φωτογραφία από το Πεδίο του
Άρεως του Πάρι Ταβιτιάν.

Plāsmata 3

Τα Plāsmata μετατρέπουν το Πεδίον του Άρεως σε ένα μαγικό θερινό σινεμά και προβάλλουν ταινίες φαντασίας που μας ταξιδεύουν στα παιδικά μας χρόνια.

Από τον M.Hulot

«Η φετινή γιορτή των Πλασμάτων έχει ταινίες που μας φέρνουν πιο κοντά. Το Playground είναι ένας πολύ ωραίος χώρος που έχει μεταμορφωθεί ουσιαστικά σε υπαίθριο σινεμά με κερκίδες, σε μια πάρα πολύ ωραία κατάσταση σαν όαση μέσα στην καρδιά της Αθήνας. Εκεί θα έρθουμε σε επαφή με πλάσματα που αγαπήσαμε μέσα από το σινεμά, με τρυφερές ταινίες που μας έχουν διαμορφώσει. Θα δούμε ταινίες φαντασίας που μας ταξιδεύουν στα παιδικά μας χρόνια, όπως είναι ο *Μάγος του Οζ*, sci-fi ιστορίες, σαν το *Πέμπτο Στοιχείο*, που μας ταξιδεύουν σε ένα μέλλον που ακόμα δεν έχει έρθει, με ιπτάμενα ταξί και μαγικά πλάσματα, τον κόσμο του ανοίκειου μέσα από τη *Γειτονιά του δάσους: Οι περιπέτειες του Τοτόρο* του Hayao Miyazaki, αλλά και κάποιες που μιλούν για την Αθήνα, τη «δική μας Αθήνα», για το πώς ο δημόσιος χώρος μεταμορφώνεται και γίνεται το δικό μας σπίτι, όπως το κάνει το ντεμπούτο του Αργύρη Παπαδημητρόπουλου, *Wasted Youth*. Μαζί με κάθε ταινία μεγάλου μήκους θα προβάλλεται και

Ελιζαμπέττα Ηλία Γεωργιάδου
Επιμέλεια Προγράμματος Ταινιών
«Θα έρθουμε σε επαφή με πλάσματα που αγαπήσαμε μέσα από το σινεμά, με τρυφερές ταινίες που μας έχουν διαμορφώσει»

μια μικρού μήκους, η οποία θα συνομιλεί μαζί της. Σε κάθε προβολή, οι δημιουργοί τους θα κάνουν εισηγήσεις και θα μιλούν για τη σύνδεση των ταινιών. Πρόκειται για ταινίες νέων Ελλήνων δημιουργών που με τον έναν ή τον άλλον τρόπο έχουν συνδεθεί με το Onassis Culture, έχουν βραβευτεί, π.χ. στο Φεστιβάλ Δράμας, στις Νύχτες Πρεμιέρας, για παραγωγές του Ιδρύματος Ωνάση. Οι προβολές θα γίνονται κάθε Τετάρτη και κάθε Παρασκευή.

Η αρχή θα γίνει με την απόβαση στη φανταστική χώρα του Οζ που μετά από σχεδόν 85 χρόνια συνεχίζει να γοητεύει, και με το σκοτεινό παραμύθι *Washingtonia* της Κωνσταντίνας Κοτζαμάνη. Η βραβευμένη στα φετινά Όσκαρ ταινία animation *Flow* θα συναντήσει δύο μικρού μήκους animation, το *The Hunter* της Έφης Παππά και το *Destino* που μιλάει για τον σουρεαλιστικό κόσμο του Salvador Dalí. Έφηβοι με σκέιτ περιπλανιούνται άσκοπα στην καλοκαιρινή Αθήνα στο ντεμπούτο του Αργύ-

ρη Παπαδημητρόπουλου, *Wasted Youth*, ενώ η μικρού μήκους *Numb* της Δέσποινας Κούρτη σκιαγραφεί με ευαισθησία την απώλεια και την εφηβεία. Η ιστορία μιας πόλης παρουσιάζεται στο ντοκιμαντέρ *Χτίστες, νοικοκυρές και η οικοδόμηση της σύγχρονης Αθήνας* των Χρήστου Λάγγη και Γιάννη Γαϊτανίδη σε παραγωγή του Onassis Culture, το οποίο προβάλλεται μαζί με το πολυβραβευμένο animation *Από το μπαλκόνι* του Άρη Καπλανίδη για τα μπαλκόνια ως μικρογραφία της αθηναϊκής κοινωνίας. Αναζητώντας το *Πέμπτο Στοιχείο* στο Πεδίον του Άρεως –την εμβληματική sci-fi ταινία του Luc Besson–, θα συναντήσουμε και το *Third Kind* του Γιώργου Ζώη, που είναι βγαλμένο από ένα κοντινό δυστοπικό μέλλον. Οι προβολές θα ολοκληρωθούν με τη μαγική ταινία του Ιάπωνα δημιουργού Hayao Miyazaki, *Η γειτονιά του δάσους: Οι περιπέτειες του Τοτόρο*, που θα προβληθεί μαζί με τη φτιαγμένη εξ ολοκλήρου με AI ταινία του Ανδρέα Γατόπουλου, *The Egggregores' Theory*, η οποία τιμήθηκε φέτος με το Onassis Film Award».

The Fifth Element (1997)

Για τον γκιόνη και τα πουλιά του πάρκου

Από τον Λευτέρη Σταύρακα*
Εικονογράφηση: Bianka

ΑΝ ΚΑΙ Η ΘΕΑ ΑΘΗΝΑ σχετίζεται με την κουκουβάγια, το άγαλμά της στο Πεδίον του Άρεως συντροφεύει ο γκιόνης (Otus scops). Το πάρκο αποτελεί ιδανικό βιότοπο για το είδος, καθώς βρίσκει άνετα τροφή αφού τα έντομα, τα τρωκτικά αλλά και τα μικρά πουλιά είναι άφθονα, ενώ ο μεγάλος (ακόμα) αριθμός ψηλών δέντρων με πυκνή κόμη τού δίνουν πληθώρα σημείων για φώλιασμα αλλά και για κούρνιασμα το πρωί. Φαίνεται, μάλιστα, ότι οι γκιόνηδες των πόλεων έχουν, ας πούμε, συνηθίσει τον θόρυβο και τα πολλά φώτα, αφού το είδος αυτό είναι το πιο κοινό νυκτόβιο αρπακτικό της πρωτεύουσας και το συναντάμε σε όλα τα άλση αλλά και σε μεγάλους κήπους.

Ο γκιόνης είναι ένα μικρό πουλί περίπου 20 εκατοστών που έχει ομοιόμορφο γκριζωπό-γκριζοκαφέ φτέρωμα διάστικτο με διακριτικά μικρά σκούρα γραμμοειδή σημάδια, ενώ χαρακτηριστικά στοιχεία στην εμφάνισή του είναι τα ανασηκωμένα συμμετρικά φτερά στο κεφάλι, που θυμίζουν αυτιά, και τα έντονα κίτρινα μάτια του. Κατά τη διάρκεια της ημέρας είναι δύσκολο να τον παρατηρήσεις γιατί στέκεται ακίνητος, κρυμμένος ανάμεσα στις πυκνές φυλλωσιές των δέντρων, και η παρουσία του μαρτυρείται από το μονότονο, επαναλαμβανόμενο και κάπως μελαγχολικό κάλεσμά του που ακούγεται το σούρουπο και τη νύχτα – ένας από τους πιο οικείους στη φύση.

Είναι πτηνό με μεταναστευτική συμπεριφορά, ξεχειμωνιάζει στην υποσαχάρια Αφρική και αναπαράγεται στην εύκρατη ζώνη του βόρειου ημισφαιρίου, ωστόσο στην κεντρική και νότια Ελλάδα οι γκιόνηδες είναι επιδημικοί – οι γκιόνηδες της Αθήνας δεν μεταναστεύουν.

Το κοινό του όνομα προέρχεται ηχομιμητικά από το κάλεσμά του, ενώ η θλιμμένη χροιά του πυροδότησε τη λαϊκή φαντασία που δημιούργησε μια ιστορία η οποία μας μεταφέρει μέσω του ποιήματος του Γεωργίου Δροσίνη:

Ήταν δύο άδελφια πάντ' αγαπημένα, / Πρόβατα
βόσκοῦσαν 'ς ἄρχοντα μεγάλο,
Γκιώνη λέν τὸν ἕνα, Δῆμο λέν τὸν ἄλλο.
Κάποτε ὁ Γκιώνης δυὸ ἄρνάδες χάνει / Ψάχνει,
δὲν τὶς βρίσκει, τριγυρνᾷ, καὶ κλαίει,

Ἔρχεται στὴ στάνη, τ' ἀδελφοῦ τὸ λέει.
Βρέθηκε κι' ἐκεῖνος 'ς τὴν κακὴ του ὥρα· Ἄδικα
χολιάζει, σὰν θεριὸ θυμώνει,
Τὸ μαχαίρι, φόρα !... καὶ τότε σκοτώνει.
Οἱ ἄρνάδες ἦρθαν 'ς κοπάδι πάλι / Κι' ὁ φονιάς
τῆς βλέπει, στέκεται κλαμμένος,
Γέρνει τὸ κεφάλι μετανοημένος.

Κι' ὁ Θεὸς τὸν εἶδε πὺλ χτυπᾷ τὰ στήθη, / Κλαίει
νύχτα μέρα, θέλει νὰ πεθάνη,
Καὶ τὸν ἐλυπήθη καὶ πουλὶ τὸν κάνει.
Καὶ γι' αὐτὸ τὸ βράδυ, ἅμα σκοτεινιάζει / Τὸ
πουλὶ θλιμμένο 'ς τὸ δέντρο κλαρώνει
Κι' ὅλη νύχτα κρᾶζει: Γκιώνη, Γκιώνη, Γκιώνη!

Το πουλί αυτό είναι ένας βοσκός που θρηνεί τον νεκρό αδελφό του, τον γκιόνη, πικρά μετανιωμένος που τον σκότωσε πάνω στην απελπισία του, όταν εκείνος τού έχασε τα πρόβατα του κοπαδιού τους.

Ο γκιόνης είναι ένα από τα δεκάδες είδη πουλιών που είτε μένουν μόνιμα στο πάρκο ή περνούν σε αυτό κάποιο διάστημα που μπορεί να κυμαίνεται από λίγες ώρες έως και έξι μήνες. Επειδή η περιοχή ήταν για πολλά χρόνια αφιλόξενη για τους παρατηρητές πουλιών, η λίστα των πουλιών που έχουν καταγραφεί είναι σχετικά μικρή, αλλά το μόνο σίγουρο είναι ότι θα μεγαλώσει αρκετά όσο περνά ο καιρός.

Η πιο σημαντική κατηγορία είναι τα αναπαραγόμενα. Τα πιο κοινά είναι ο καλόγερος, ο κότσυφας, ο μαυροτσιροβάκος και η καρακάξα. Σταθερή παρουσία έχουν ο σταχτομυγοχάφτης και η ωχροστριτίδα, ενώ λιγοστές καρδερίνες και φλώροι συνεχίζουν να αναπαράγονται σε μια πόλη που γίνεται ολοένα και πιο εχθρική σε αυτά. Τα τελευταία χρόνια φωλιάζουν και κοκκινολαίμηδες, αιγίθαλοι και κίσσες. Οι εξωτικοί παπαγάλοι (ο πράσινος και ο μωσιττακός) δεν θα μπορούσαν να λείπουν και κάνουν ιδιαίτερα αισθητή την παρουσία τους. Στον ουρανό πάνω από το πάρκο βλέπουμε το καλοκαίρι σταβλοχελίδονα και –λιγοστά πια– σπιτοχελίδονα αλλά και τα τρία είδη σταχτάρας, ενώ όλο τον χρόνο επισκέπτονται το σημείο ξεφτέρια, πετρίτες και βραχοκικινέζα προκειμένου να βρουν κάποιο απρόσεκτο πουλί για να εξασφαλίσουν το γεύμα της ημέρας.

Τον χειμώνα βλέπουμε αρκετές τσίχλες που βρίσκουν ασφαλές καταφύγιο μακριά από κυνηγούς, λευκοσουσουλάρδες και σταχτοσουσουλάρδες αλλά και πολλούς δεντροφυλλοσκόπους, μαυροσκούφηδες και πυρροβασιλίσκους, δηλαδή πουλιά που προτιμούν περιοχές με πυκνή βλάστηση.

Κατά τις μεταναστευτικές περιόδους και ιδιαίτερα την άνοιξη, η περιοχή αποτελεί σταθμό για πλήθος μικρών στρουθιόμορφων όπως το αηδόνι (που συχνά-πυκνά ακούμε να κελαηδά μέσα από έναν πυκνό θάμνο τον Απρίλιο), οι διάφοροι μυγοχάφτες, ο φοινίκουρος κ.ά. Ο χρόνος θα δείξει πόσο γρήγορα και πόσο πολύ θα αυξηθεί η λίστα των πουλιών του Πεδίου του Άρεως.

* Συνεργάτης της Ελληνικής Ορνιθολογικής Εταιρείας

Βραχοκικινέζο

Γκιόνης

ΤΑ ΠΟΥΛΙΑ ΤΟΥ ΠΕΔΙΟΥ ΤΟΥ ΑΡΕΩΣ

ΕΙΔΟΣ

Περιστερί *Columba livia*
Τρυγόνι *Streptopelia turtur*
Δεκαοχτούρα *Streptopelia decaocto*
Βουνοσταχτάρα *Tachymarptis melba*
Σταχτάρα (Κοινή) *Apus apus*
Ωχροσταχτάρα *Apus pallidus*
Ασημόγλαρος της Μεσογείου *Larus michahellis*
Ξεφτέρι *Accipiter nisus*
Γερακίνα (Κοινή) *Buteo buteo*
Γκιόνης *Otus scops*
Τσαλαπετεινός *Upupa epops*
Βραχοκρύνεζο *Falco tinnunculus*
Πράσινος παπαγάλος *Psittacula krameri*
Μυοφιττακός *Myiopsitta monachus*
Αετομάχος *Lanius collurio*
Σταχτοκεφαλός *Lanius minor*
Κίσσα (Ευρωπαϊκή) *Garrulus glandarius*
Καρακάξα *Pica pica*
Κουρούνα (Σταχτιά) *Corvus cornix*
Ελατοπαπαδίτσα *Periparus ater*
Γαλαζοπαπαδίτσα (Ευρωπαϊκή) *Cyanistes caeruleus*
Καλόγερος *Parus major*
Ωχροστριτίσδα *Iduna pallida*
Σταβλοχελίδονο *Hirundo rustica*
Σπιτοχελίδονο (Δυτικό) *Delichon urbicum*
Θαμνοφυλλοσκόπος *Phylloscopus trochilus*
Δεντροφυλλοσκόπος *Phylloscopus collybita*
Αιγίθαλος *Aegithalos caudatus*
Μαυροσκούφης *Sylvia atricapilla*
Μαυροτσιροβάκος *Curruca melanocephala*
Χρυσοβασιλίσκος *Regulus regulus*
Πυρροβασιλίσκος *Regulus ignicapilla*
Τρυποφράχτης *Troglodytes troglodytes*
Ψαρόνι (Ευρωπαϊκό) *Sturnus vulgaris*
Τσίχλα (Κοινή) *Turdus philomelos*
Κότσυφας (Κοινός) *Turdus merula*
Σταχτομυγοχάφτης *Muscicapa striata*
Κοκκινολαίμης *Erithacus rubecula*
Αηδώνι (Κοινό) *Luscinia megarhynchos*
Κρικομυγοχάφτης *Ficedula albicollis*
Καρβουνιάρης *Phoenicurus ochruros*
Θαμνοψάλτης (Κοινός) *Prunella modularis*
Σπιτοσπουργίτης *Passer domesticus*
Σταχτοσουσουράδα *Motacilla cinerea*
Λευκοσουσουράδα *Motacilla alba*
Σπίνος (Κοινός) *Fringilla coelebs*
Καρποδάκος *Haemorhous mexicanus*
Φλώρος *Chloris chloris*
Καρδερίνα *Carduelis carduelis*
Δούγαρο *Spinus spinus*

ЭПОХИ

Επιδημιατικό
Μεταναστευτικό
Επιδημιατικό
Μεταναστευτικό
Μεταναστευτικό
Μεταναστευτικό
Επιδημιατικό
Επιδημιατικό
Χειμερινός επισκέπτης
Επιδημιατικό
Μεταναστευτικό
Επιδημιατικό*
Επιδημιατικό*
Επιδημιατικό
Μεταναστευτικό
Μεταναστευτικό
Επιδημιατικό
Επιδημιατικό
Επιδημιατικό
Χειμερινός επισκέπτης
Χειμερινός επισκέπτης
Επιδημιατικό
Μεταναστευτικό
Μεταναστευτικό
Μεταναστευτικό
Μεταναστευτικό
Χειμερινός επισκέπτης
Επιδημιατικό
Χειμερινός επισκέπτης
Επιδημιατικό
Χειμερινός επισκέπτης
Χειμερινός επισκέπτης
Χειμερινός επισκέπτης
Χειμερινός επισκέπτης
Χειμερινός επισκέπτης
Επιδημιατικό
Μεταναστευτικό
Επιδημιατικό
Μεταναστευτικό
Μεταναστευτικό
Χειμερινός επισκέπτης
Χειμερινός επισκέπτης
Επιδημιατικό
Χειμερινός επισκέπτης
Χειμερινός επισκέπτης
Χειμερινός επισκέπτης
Επιδημιατικό*
Επιδημιατικό
Επιδημιατικό
Χειμερινός επισκέπτης

ΦΩΔΙΑΖΕΙ

	+
	+
	+
	+
	+
	+
	+
	+
	+
	+
	+
	+
	+
	+
	+
	+
	+

Σκαθράκι

Μαυροτσιροβάκος

Κότσυφας

Τσαλαπετεινός

Πράσινος παπαγάλος

Σταβλοχελίδονο

Βουνοσταχτάρα

Καρακάξα

Καλόγερος

* δραπετές από αιχμαλωσία, που έχουν εγκλιματιστεί στην Αθήνα

**Και έχεις τόσα να πεις με τα
έργα που θα συναντήσεις.
Σαν τα ταξίδια. Τα αληθινά
ταξίδια, όχι αυτά που κάνεις
για δουλειά. Τα άλλα. Εκείνα
που κάνεις με παρέα και
πιάνετε κουβέντα με
αγνώστους χωρίς βιασύνη.
Εκείνα που παίρνεις τον
χρόνο σου για να χορτάσεις
τις λεπτομέρειες.**

Εχουμε παίξει με αυτό το λίγο περίεργο κομμάτι της ζωής που είναι τα ζώα. Τα λατρεύουμε, τα φοβόμαστε, τα σεβόμαστε, τα σκοτώνουμε, τα θαυμάζουμε, τα τρώμε, νομίζουμε κάποιες φορές ότι τα καταλαβαίνουμε, ενώ δεν ξέρουμε τι λένε μεταξύ τους. Κι αυτή η σχέση γίνεται παράδοξα στενή ώρες-ώρες –«τι χαριτωμένο, παιδιά, είδα μια αλεπού στο πάρκινγκ»–, και αρχίζουμε και καταλαβαίνουμε ότι για να είναι η αλεπού στο πάρκινγκ σημαίνει ότι θέλει να φάει, ότι όταν τα αγριογούρουνα κατεβαίνουν στις πόλεις, κάτι στραβά πηγαίνει, βλέπεις άγρια ζώα στα Τουρκοβούνια και στο Γαλάτσι. Βέβαια, είτε δεις πρόβατα είτε πετύχεις ελέφαντα στο Πεδίον, εξίσου μη κανονικό και κανονικό θα είναι.

Νομίζω, πάντως, όταν χαζεύω σκυλιά, γατιά και άλλα τέτοια έξυπνα πλάσματα, ότι μας κοροϊδεύουν, ότι γελάνε μαζί μας.

Στα Plāsmata, τα ζώα θα μπορούσαν να έχουν υπάρξει ή και όχι, μπορεί να κυκλοφορούν σε δάση και ζούγκλες, μπορεί και όχι. Είναι πλάσματα που νομίζεις ότι έχουν προκύψει από γκλιτσάρισμα της φύσης. Αλλά αυτό το γκλιτσάρισμα το ζεις και με ζώα που βλέπεις δίπλα σου. Κοιτάξεις το καγκουρό και λες «εδώ πέρα έχει γκλιτσάρει ο αλγόριθμος, δεν μπορεί να έχει κεφάλι που μοιάζει με ελάφι, να κουβαλάει το μωρό του σε μάρσιπο, να στέκεται όρθιο και να παίζει μποξ».

Πιστεύω ότι η επιτυχία των δεινοσαύρων ειδικά στα παιδιά και η επιτυχία τους να επιβιώσουν όχι μόνο ως πτηνά αλλά και ως τόσο δημοφιλή ζώα έγκειται στο ότι ακριβώς μοιάζουν με πλάσματα της φαντασίας μας, ενώ υπήρξαν. Τα δικά μας Plāsmata δεν βγήκαν από το Χόλιγουντ ούτε πατάνε ουρανοξύστες, δεν τρομάζουν τον κόσμο. Ο Αίας Κόκκαλης απελευθερώνει τα ζώα από τον υπόγειο εγκλεισμό στον οποίο υποχρεώθηκαν με τη δικτατορία του Μεταξά και γίνονται θέμα δελτίου ειδήσεων. Τα ζώα του βγαίνουν τις νύχτες και ανακτούν τον τόπο που πάντα τους ανήκε.

Οι Γείτονες του Μανούσου Μανουσάκη είναι πλάσματα πρωτόγονα και φουτουριστικά ταυτοχρόνως. Κυκλοφορούν ανάμεσά μας. Ένα σαλιγκάρι και ένα χταπόδι σκαρφαλώνουν σε άνυδρο τοίχο λες και δραπετεύουν από το *Book of imaginary beings* του Borges. Το έργο αυτό αναπτύχθηκε στο πλαίσιο της έκθεσης «Τέσσερις εικαστικές εγκαταστάσεις στον δημόσιο χώρο», που έγινε όταν τελειώσαμε τα Plāsmata στα Γιάννενα ως μέρος της πλατφόρμας ONX που έχουμε στην Αθήνα και τη Νέα Υόρκη. Ο Ziad Antar μάς πηγαίνει στα βουνά του Λιβάνου. Αλλά μπορεί και όχι. Το έργο λέγεται Tokyo tonight. Μπαίνουμε στο αυτοκίνητο, ακούμε γιαπωνέζικη μουσική, συναντάμε ένα κοπάδι πρόβατα και ο βοσκός πλησιάζει την κάμερα και μας προειδοποιεί: «Tokyo». Φτάσαμε Ιαπωνία. Οι The Callas γίνονται σκύλοι. Ή κάτι τέτοιο. Με ένα έργο που είχα δει πριν από πολλά χρόνια, το 2001. Τα δύο τρομερά αυτά παιδιά, εγκιβωτισμένα σε μια πολύ μικρή αναλογική οθόνη, ζητούν την προσοχή μας. Νομίζω ήταν η διπλωματική τους στην Αγγλία όταν έκαναν μεταπτυχιακά· δεν προλάβαιναν να στείλουν «κανονικό» έργο και είπαν «ας κάνουμε αυτό». Έτσι μου είπαν κάποτε. Και προέκυψε το Beware of the dogs. Ωραίοι τρελοί ο Άρης και ο Λάκης Ιωνάς.

BINTEO-ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΗ
The Callas / Λάκης & Άρης
Ιωνάς, Beware of the Dogs
(2001)

ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΜΕΙΚΤΗΣ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ
Jiabao Li, Matt McCorkle & Botao «Amber» Hu, EchoVision
(2024)

Το έργο αναπτύχθηκε μέσω του Onassis ONX,
της διεθνούς πλατφόρμας του Ιδρύματος Ωνάση για την τέχνη
νέων μέσων και τον ψηφιακό πολιτισμό.

29.5.25_LiFO/81

ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΤΑΙΝΙΑ – ΒΙΝΤΕΟΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΗ
Έφη Γούση, Tectonic Riders (2025)
Ανάθεση της Στέγης του Ιδρύματος Ωνάση για την έκθεση

29.5.25_LiF0/83

ΒΙΝΤΕΟ-ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΗ
Αίας Κόκκαλης, Ares Awakening (2025)
Ανάθεση της Στέγης του Ιδρύματος Ονάση για την έκθεση
Plasmata 3

29.5.25_LiF0/85

Η ιστορία του Πεδίου πλανιέται παντού. Ορίζει, στοιχειώνει, καθοδηγεί. Το Πεδίο πριν από το 1887 ήταν στρατώνας ιππικού. Οι πεινασμένοι για δροσιά και σκιά περίοικοι της τότε Αθήνας το χρησιμοποιούσαν και για αναψυχή. Γιατί στην πραγματικότητα είναι ένας μεγάλος κήπος που κάποτε είχε στρατώνες και τώρα έχει μνημεία πολέμου, ιστορία, φαντασίωση, δροσιά, σιντριβάνια και μια πολύτιμη παύση από την πόλη. Το Πεδίο είναι προϊόν φαντασίωσης, χώρος αναψυχής, ένα μέρος-καταφύγιο από την ασχήμια. Γι' αυτό το έργο της Τζάνις Ράφα, Love me. Lick me. Forgive me. (2024–2023), στέκεται ιδανικά μέσα στις φυλλωσιές. Η Τζάνις διαθέτει μια οπτική γλώσσα αδιανόητα δυνατή. Το άλογο ως σώμα αλλά και ως σύμβολο που γίνεται αντικείμενο υποταγής για τη διασκέδαση της ελίτ βρίσκει τον ρόλο του ως πλάσμα που παραπέμπει στον ερωτισμό με αυτή την εγκατάσταση. Η Τζάνις μιλά γι' αυτήν τη σχέση εξουσίας που αναπτύσσεται μεταξύ πλασμάτων όταν αγαπιούνται ή δεν αγαπιούνται, ερωτεύονται ή κάνουν έρωτα, όταν προσπαθεί ο ένας να επιβληθεί στον άλλο.

Το EchoVision των Jibao Li, Matt McCorkle και Botao «Amber» Hu είναι μια εγκατάσταση μεικτής πραγματικότητας και πρέπει να φορέσεις κάσκα για να βιώσεις τον κόσμο των νυχτερίδων μέσα από την οπτικοποίηση του ήχου. Σου ζητάει να πάρεις το σώμα κάποιου άλλου και να δεις τον κόσμο μέσα από τα δικά του μάτια και αυτιά. Αυτό είναι το πιο παιχνιδιάρικο και το πιο digital έργο και νομίζω ότι ειδικά τα μικρότερα παιδιά θα το χαρούν πάρα πολύ.

Το έργο Hard Times – Soft Sounds του Moritz Simon Geist με τα κοχύλια είναι από τα αγαπημένα μου – επίσης ένα έργο που προέκυψε μέσα από την κοινότητα του ONX. Είναι πονηρή, ταπεινή τεχνολογία που με τρελαίνει. Ο Moritz έχει περάσει το κοχύλι μέσα από ένα έμβολο, το κοχύλι περιστρέφεται με έναν ρυθμό που λειτουργεί λίγο υπνωτιστικά και το νερό που υπάρχει στο εσωτερικό του κάνει έναν ήχο με τον οποίο τρανσάρεις ακραία. Είναι λίγο meditative η φάση. Αν κάνεις αναδρομή στη διαδικασία, είναι σαν να βλέπεις τον εφευρέτη που είναι κλεισμένος μέσα σε ένα δωματάκι στο σπίτι του, αλλά δεν έχει καταλάβει ότι δεν είναι επιστήμονας, είναι καλλιτέχνης. Εμείς, λοιπόν, σε αυτή την ωραία σπείρα, παράλληλα στο ρυάκι του Πεδίου, έχουμε τοποθετήσει 22 τέτοια κοχύλια. Ο ήχος συμβάλλει στην τελετουργία. Γενικά, η βόλτα στο Πεδίο έχει ένα στοιχείο και παιχνιδιού και τελετουργίας, είναι ένα τελετουργικό παιχνίδι, μια παιγνιώδης τελετουργία, ένα παιχνίδι θησαυρού. Γιατί ανακαλύπτεις και εκπλήσσεσαι, κι εκεί που λες «ωραίο το ξέφωτο», βλέπεις το Mother της Ναταλίας Μαντά. Όταν είδα αυτό το έργο στο στούντιό της τρελάθηκα, ήταν σαν να αντίκριζα την εξωγήινη τραγουδίστρια του 5th Element, την Diva Plavalaguna – νόμιζα ότι θα βγουν τα πλοκάμια της Mother και θα αρχίσει να τραγουδάει. Εκεί για μένα είναι η λήξη της όποιας διαδρομής, γιατί εκεί πραγματικά πρέπει να καθίσεις και κάπως να τιμήσεις αυτό το τοτέμ που παραπέμπει σε μια πολύ ισχυρή μητριαρχική φιγούρα. Εμπεριέχει τα αυγά της και ταυτόχρονα θα μπορούσε να είναι διαστημόπλοιο. Γενικά, η Ναταλία δημιουργεί πλάσματα που δεν ξέρεις αν υπήρξαν ή όχι. Της αρέσουν πολύ οι κροκόδειλοι. Και οι αλιγάτορες.

ΓΛΥΠΤΟ
Ναταλία Μαντά, Motherhood (2023)
Το έργο ανήκει στη συλλογή του Ιδρύματος Ωνάση.

ΗΧΗΤΙΚΗ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΗ
Moritz Simon Geist, Hard Times – Soft Sounds (2020)

Ξέρεις τι είναι τα ταυροκαθάψια; Ξέρεις, αλλά ίσως να μη γνωρίζεις ότι λέγονται έτσι. Η Έφη Γούση, στο Tectonic Riders, λέει την ιστορία για τα κορίτσια που κάνουν ακροβατικά πάνω σε ταύρους, όπως στις τοιχογραφίες της Κνωσσού. Η τελετουργία είναι μια συνομιλία με τα σωθικά της γης, για να εξευμενιστεί και να μαλακώσει τους σεισμούς της. Η Έφη δημιουργεί ένα μαγικό, αλλόκοσμο τοπίο, όπου οι νέες γυναίκες ορίζουν και παλεύουν για τον ρυθμό της κοινωνίας τους. Το Πλάσμα της Έφης γίνεται αναβάτης σε μοτοσικλέτα που κινείται ξεφοβισμένα, αντίστροφα στον άνεμο. Και η άνυδρη λίμνη του Μόρνου γίνεται σημείο μιας γης που υπάρχει αναλλοίωτη εκατομμύρια χρόνια. Μαγική και η μουσική. Έργο συγκίνησης.

ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΜΕ ΝΕΟΝ ΚΑΙ ΜΕΤΑΛΛΟΤΥΠΙΑ
Τζάνις Ράφα, Love me. Lick me. Forgive me. (2023)
Η neon εγκατάσταση ανήκει στη συλλογή του Ιδρύματος Ωνάση.

Το Metronome είναι ένα ακόμη έργο του Ziad Antar. Δύο χέρια που παίζουν παιδικά μουσικά όργανα υπό τον ήχο ενός μετρονόμου. Ο Ziad λέει ότι το Metronome είναι ένα έργο για τον μετρονόμο που έχουμε όλοι και ρυθμίζει τη ζωή μας, όπως ένας κανονικός μετρονόμος τη μουσική. Οι ζωές μας, όπως και οι μουσικές, μπορούν να είναι χαρούμενες ή και όχι. Το θέμα είναι τι κάνουμε στον χρόνο και στον χώρο που κάθε φορά μάς δίνεται. Ο Ziad καταφέρνει πάντα να μιλάει για τα πιο δύσκολα με τον πιο απλό τρόπο.

Πολλά από τα έργα ανήκουν στη συλλογή μας. Και πολλά άλλα ελπίζω να ενταχθούν. Δεν είπαμε «α, πώς θα δείξουμε τη συλλογή μας;», αλλά τελικά η ατμόσφαιρα που θέλαμε να δημιουργήσουμε στο Πεδίον ταίριαζε με τους καλλιτέχνες που αγαπάμε έτσι κι αλλιώς. Το άλλο ωραίο που προέκυψε ήταν ότι υπάρχουν Plāsmata που δημιουργήθηκαν στο πλαίσιο του Onassis Air, στο Onassis ONX ή σε άλλα δικά μας residencies. Σε κάθε περίπτωση, ήταν ωραία που επέλεξαν οι ίδιοι οι καλλιτέχνες πού θα ήθελαν να δουν τα έργα τους, ότι το κουβεντιάσαμε παρέα, είδαν ποιοι είναι οι γείτονές τους, σκέφτηκαν πώς θα γίνουν ήρωες στη μεγαλύτερη ιστορία. Φαντάσου, δηλαδή, ότι έχουμε ζήσει τα περισσότερα έργα κατά τη διαδικασία δημιουργίας τους.

Ξέρω. Μιλάω με ενθουσιασμό. Αλλά μιλάω για έργα που θα ήθελα να ζω μαζί τους.

BINTEO
Ziad Antar, Metronome (2024)

Love me.
Lick me.
Forgive me.

Συζητήσεις για τους ανθρώπους, τα φυτά, τα ζώα και τα πουλιά που αποτελούν το οικοσύστημα του Πεδίου του Άρεως αλλά και για τις μεγάλες και μικρές ιστορίες που απαρτίζουν την πολιτισμική και κοινωνική του πραγματικότητα.

Από τον M.Hulot

Πάσκουα Βοργιά
Επιμέλεια Προγράμματος Συζητήσεων
«Είναι σημαντικό να δημιουργούνται ευκαιρίες για δημόσιο διάλογο»

«Στο πλαίσιο της έκθεσης Plāsmata 3 δημιουργούμε μια εφήμερη πλατφόρμα δημόσιου λόγου, ένα μαγνητικό πεδίο διαλόγου και αντιλόγου. Στα artist talks συμμετέχουν δεκαπέντε από τους καλλιτέχνες και τις καλλιτέχνιδες της έκθεσης και μας μιλούν με αφορμή το έργο τους, ενώ στα υπόλοιπα talks συζητάμε για τον τόπο: το ίδιο το πάρκο, τις γειτονιές γύρω απ’ το πάρκο αλλά και τον ρόλο της τέχνης στον δημόσιο χώρο.

Φυσικά και είναι σημαντικό να δημιουργούνται ευκαιρίες για δημόσιο διάλογο, να συνευρίσκεται ο κόσμος και να ανταλλάσσει σκέψεις, συναισθήματα, ιδέες και ιστορίες, ακόμα και να αντιπαρατίθεται, πάντα σε ένα πλαίσιο σεβασμού και διερεύνησης. Ο δημόσιος χώρος, και δη ο χώρος του Πεδίου, είναι ιδανικός για κάτι τέτοιο, παρ’ όλα αυτά δεν περιμένει ο κόσμος τη Στέγη για να γίνει αυτό, είναι κάτι που συμβαίνει ούτως ή άλλως· και στο πάρκο και ειδικά στην πλατεία Πρωτομαγιάς συμβαίνουν διαρκώς δημόσιες εκδηλώσεις, συζητήσεις, συναθροίσεις κ.λπ. με έναν από-τα-κάτω τρόπο. Η Στέγη, στο πλαίσιο των Πλασμάτων, καλεί να μοιραστούν τις ιστορίες τους άνθρωποι που είναι ενεργοί και παρόντες στο πάρκο και στον τόπο, που έχουν εμπειρίες και μνήμες σχετικές.

Γιατί, λοιπόν, είναι τόσο ιδιαίτερος και σημαντικός αυτός ο τόπος για την Αθήνα; Καταρχάς, αποτελεί έναν πολύτιμο πνεύμονα της πόλης, από τους λιγοστούς που έχουμε. Βρίσκεται σε κομβικό σημείο στο κέντρο της πόλης και είναι καίριας πολεοδομικής και κοινωνικής σημασίας. Έχει περάσει από πολλές διαφορετικές φάσεις, αναλόγως με το κοινωνικό, πολιτικό και ιστορικό πλαίσιο κάθε φορά: είναι ένας χώρος που ταυτίστηκε αρχικά με τον στρατό (εξού και η αναφορά στον θεό Άρη), με τη Φρουρά των Αθηνών και το ιππικό από την εποχή του Όθωνα, το 1861, κατόπιν έγινε ένας κοινόχρηστος χώρος αναψυχής. Εκεί χτίστηκε η Σχολή Ευελπίδων. Έχει υπάρξει καταφύγιο και καταυλισμός για μεταναστευτικούς πληθυσμούς από το 1922 και κατόπιν στον πόλεμο στη Συρία, το 2015. Το 1934, επί υπουργίας Ράλλη, άρχισε να παίρνει τη μορφή που έχει σήμερα, καθώς τότε φυτεύτηκε το άλσος, έγιναν τα μονοπάτια, κατεδαφίστηκαν κάποια κτίρια, μπήκε φωτισμός κ.λπ., έτσι άρχισε να διαμορφώνεται ο χαρακτήρας ενός αστικού και ελεύθερου χώρου πρασίνου. Εκεί έχει φιλοξενηθεί το Θρυλικό Ελληνικό Λαϊκό Θέατρο του Κατράκη, μετέπειτα θέατρο Αλίκη· έχουν γίνει πολλές αναπλάσεις και προσπάθειες για ανακαινίσεις, κάποιες πέτυχαν, άλλες όχι, υπήρξαν ανταγωνισμοί, υπήρξαν και υπάρχουν συγκρούσεις, συμφέροντα και παραβιάσεις, αλλά κι ένας κόσμος που αγωνιζόταν και αγωνίζεται αυτοοργανωμένα. Είναι σημαντικό το ότι αυτήν τη στιγμή υπάρχουν στο πάρκο τέσσερις ομάδες κατοίκων και καθεμία, από διαφορετική σκοπιά και με τους δικούς της τρόπους, διεκδικεί πράγματα για το πάρκο και για τις χρήσεις του.

Άλλο ένα χαρακτηριστικό του Πεδίου του Άρεως είναι ότι μεταπολεμικά προβλήθηκε πάνω του η ανάγκη διαμόρφωσης εθνικής ταυτότητας, εξού και όλα τα μνημεία μέσα στο πάρκο, οι προτομές με τους ήρωες του '21, το άγαλμα του Υψηλάντη, του Κωνσταντίνου, της Αθηνάς, είναι όλα δημόσια τέχνη της εποχής, και μάλιστα επίσημου και θεσμικού χαρακτήρα. Το πάρκο συνιστά ένα σημείο κοινωνικής πύκνωσης και προβολής διαφορετικών επιθυμιών, φαντασιακών, ιστοριών αλλά και πραγματικών καθημερινών αναγκών. Είναι ένας καθρέφτης της πολυπλοκότητας της αθηναϊκής κοινωνίας, ένα ψυχικό και κυριολεκτικό καταφύγιο για πολλούς ανθρώπους, ένα μέρος όπου μπορεί να κρυφτεί κανείς μέσα στις πυκνές και δροσερές φυλλωσιές από τους θορύβους, τα φώτα, τη ζέστη και ενίοτε από τους κανόνες του ευπρεπισμού και την επιτήρηση.

Τα artist talks πραγματεύονται τις θεματικές της έκθεσης, ακροβατώντας στα όρια μεταξύ πραγματικού και μη πραγματικού, υλικού και άυλου, σωματικού και ονειρικού, και μέσα από αυτές τις έννοιες ουσιαστικά αναδύεται και ένα ερώτημα για το πώς μπορούμε να ενώσουμε τη λογική και το συναίσθημα, τα πρέπει και τα θέλω μας, τις επίσημες με τις προσωπικές μας αφηγήσεις, την πραγματικότητα και το όραμά μας· πώς μπορούμε να συμβιώσουμε και να συνυπάρχουμε καλύτερα, πιο αρμονικά, πώς μπορούμε να ακούμε καλύτερα, να νιώθουμε όλα τα πλάσματα γύρω μας, ΣΤΟ ΕΔΩ ΚΑΙ ΤΩΡΑ, να στεκόμαστε λίγο παραπάνω στο μαζί. Συντονιστές αυτών των συζητήσεων θα είναι ο Πρόδρομος Τσιαβός (διευθυντής Ψηφιακής Ανάπτυξης & Καινοτομίας, Ίδρυμα Ωνάση, General Manager Plāsmata 3), η Ιωάννα Ζούλη (ερευνήτρια και επιμελήτρια, συντονίστρια επικοινωνίας του Onassis AiR), ο Γιώργος Τζιρτζιλάκης (καθηγητής στο Τμήμα Αρχιτεκτόνων του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας) και η Δάφνη Δραγώνα (επιμελήτρια εκθέσεων και διδάσκουσα στο Τμήμα Τεχνών Ήχου & Εικόνας στο Ιόνιο Πανεπιστήμιο). Στο πρόγραμμα των artist talks θα πραγματοποιήσει και ένα lecture performance ο καλλιτέχνης Λεωνίδας Οικονόμου με τίτλο "Πώς τον λεν τον ποταμό;". Πρόκειται για μια περφόρμανς με τραγούδια, λόγο και εικόνες για τον ποταμό Κυκλοβόρο, έναν από τους αρχαιότερους της Αθήνας, που έρεε ήδη από την εποχή του Αριστοφάνη (όπως ανακαλύπτουμε στα κείμενά του), απ' τα Τουρκοβούνια μέχρι τον Κηφισό, διαγράφοντας την περιοχή γύρω από το Πεδίο.

Περνώντας στο δεύτερο μέρος των συζητήσεων, ξεκινάμε με τα "Πλάσματα του πάρκου", τους ανθρώπους, τα φυτά, τα ζώα και τα πουλιά που αποτελούν το οικοσύστημά του, αλλά και τις μεγάλες και μικρές ιστορίες που απαρτίζουν την πολιτισμική και κοινωνική του πραγματικότητα. Συμμετέχουν οι οργανωμένες ομάδες του πάρκου, γεωπόνοι, γεωγράφοι, ορνιθολόγοι, εκπαιδευτικοί. Τον συντονισμό έχει ο Σταύρος-Νικηφόρος Σπυρέλλης, κύριος ερευνητής στο Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών. Να σημειώσουμε ότι συνεργαστήκαμε με την ομάδα του Κοινωνικού Άτλαντα της Αθήνας που στο πλαίσιο αυτού του πρότζεκτ πραγματοποίησε έρευνα για το πάρκο και την περιοχή, της οποίας τα αποτελέσματα θα παρουσιαστούν στο πλαίσιο των συζητήσεων.

Αντίστοιχα, την επόμενη συζήτηση με τίτλο "Γειτονιές και γείτονες του Πεδίου" συντονίζει η Precious Obediah, ιδρύτρια και σύμβουλος κοινοτικής συμμετοχής της Afrosocially, μιας πλατφόρμας δικτύωσης και προώθησης επιχειρήσεων και οργανισμών της αφροελληνικής κοινότητας της περιοχής. Στη συζήτηση αυτή θα συμμετέχουν άνθρωποι που ζουν ή έχουν ζήσει στη γειτονιά και που δραστηριοποιούνται εκεί, κυρίως στην Κυψέλη και στα Πατήσια – οργανισμοί και ομάδες της κοινωνίας των πολιτών, όπως η Generation 2.0 for Rights, Equality and Diversity, η Free Movement Skateboarding team, η καλλιτεχνική ομάδα ESTO Association, η Documatism, καλλιτέχνες, ερευνητές και κινηματογραφιστές.

Επίσης, στο πλαίσιο των public talks θα πραγματοποιηθεί συζήτηση με τον συγγραφέα Μάκη Μαλαφέκα, με αφορμή το νεο-νουάρ βιβλίο του *Deepfake* που είναι φέτος υποψήφιο για το Ευρωπαϊκό Βραβείο Λογοτεχνίας. Η υπόθεση του βιβλίου διαδραματίζεται στη Νεάπολη Εξαρχείων, στην άλλη μεριά του πάρκου. Ο Μαλαφέκας θα μιλήσει με τον δημοσιογράφο Δημήτρη Μανιάτη.

Η τελευταία συζήτηση, που συντονίζει η Νιόβη Ζαράμπουκα-Χατζημάνου, επιμελήτρια και συνδιευθύντρια της Counterpoints Greece αλλά και public program advisor στο πρότζεκτ των Πλασμάτων, αφορά τον ρόλο της τέχνης στον δημόσιο χώρο, τις καλλιτεχνικές και επιμελητικές πρακτικές στη δημόσια τέχνη από φορείς, θεσμούς, οργανισμούς και καλλιτέχνες. Πώς αυτές οι παρεμβάσεις επιδρούν στη μορφολογία του αστικού και κοινωνικού τοπίου μέσα στον χρόνο; Πώς συντελούν στην πολιτιστική πολιτική και στον δημόσιο διάλογο; Συμμετέχει το Anasa Cultural Center, artist run spaces της περιοχής, καθώς και αρχιτέκτονες, μουσικοί, περφόρμερ και εικαστικοί.

Η σειρά των συζητήσεων, η έκθεση και το υπόλοιπο πρόγραμμα της μουσικής και του κινηματογράφου φιλοδοξούν να δημιουργήσουν μια ζωντανή (έστω εφήμερη) κοινότητα ανθρώπων διαφορετικών ηλικιών, πεδίων και εμπειριών, που θα συναντηθούν στο πάρκο και θα ανταλλάξουν ιδέες και ιστορίες όχι μόνο μεταξύ τους αλλά και με τον κόσμο που θα έρθει να τους δει και να τους ακούσει. Θα θέλαμε αυτό να είναι μόνο η αρχή και γι' άλλες ενεργοποιήσεις και δημιουργικές συνενυρέσεις στο μέλλον.

Προς το παρόν, ραντεβού στο πάρκο!»

Τα Plāsmata 3 που ζωντανεύουν το Πεδίον του Άρεως για τρεις εβδομάδες μπορεί να είναι κάτι μαγικό και να δίνουν έμφαση στους καλλιτέχνες που συμμετέχουν με έργα τους αλλά και στις προβολές, στις συζητήσεις, στη μουσική του STEGI.RADIO, ακόμα και στο φαγητό, αλλά, για να φτάσει αυτό το θαυμαστό αποτέλεσμα στον επισκέπτη, έχουν δουλέψει ένα σωρό άνθρωποι. Συντονισμένα, με πολύ κόπο, άπειρες ώρες εργασίας και προετοιμασία μηνών, με όραμα και με έναν τρόπο καθόλου παρεμβατικό, με σεβασμό στο πάρκο και στα πλάσματα που ζουν και κινούνται εκεί, ανθρώπους, ζώα και φυτά. Είναι οι άνθρωποι της Στέγης, που μπορεί να είναι αθέατοι, σχεδόν αόρατοι, αλλά είναι πολύ σημαντικοί για την υλοποίηση των Πλασμάτων.

Από τον M.Hulot

«Το ότι βγήκαμε από το γραφείο και για έναν μήνα δουλεύουμε όλοι μαζί μέσα στο πάρκο, ανάμεσα σε δέντρα και κελαηδίσματα, είναι πραγματικά υπέροχο»

Ομάδα Στέγης στα Plāsmata 3
(Χρήστος Σαρρής, Χριστίνα Πιτούλη, Αντώνης Κόκκορης, Βαγγέλης Μούντριχας, Αλέξης Πολίτης, Παναγιώτης Χατζησάββας, Ιάκωβος Δαρζέντας)

Χρήστος Σαρρής

Head of Creative

We've met before: Τα δημιουργικά για τα έργα της Στέγης δεν τα αντιμετωπίζουμε ποτέ ως «προωθητικό» υλικό αλλά ως αυτόνομα έργα τέχνης, τα οποία αντλούν έμπνευση από τα έργα των καλλιτεχνών και στη συνέχεια αποκτούν τη δική τους ζωή, που είναι παράλληλη με εκείνη μιας παράστασης ή, στην τωρινή συγκυρία, με την έκθεση Plāsmata 3. Όταν έρχεται η ώρα της παραγωγής, ξεκινά μια πολύ έντονη διαδικασία: ένας τοίχος γεμίζει εικόνες φαινομενικά αταίριαστες μεταξύ τους, φαίνεται κάπως δαιδαλώδης, στο στούντιο ακούγεται πολλή μουσική και ταυτόχρονα κάνουμε ο καθένας ένα ταξίδι στο παρελθόν μας, αφήνοντας αυτή την εντροπία να μας οδηγήσει σε μια αναπάντεχη διαύγεια. Μιλώντας για τα Plāsmata, ο λαγός που βγήκε από το καπέλο ήταν δυο μάσκες κατασκευασμένες από τον ταλαντούχο Κωνσταντίνο Χαλδαίο, οι οποίες φωτογραφήθηκαν αλλά δεν μπήκαν τελικά στον κατάλογο της σεζόν '24-'25. Τις είχαμε κρατήσει ως ενθύμιο στο γραφείο και στα meetings μας γυρίζαμε συνέχεια γύρω από αυτές τις εντυπωσιακές κατασκευές, οπότε ήταν μονόδρομος η συμμετοχή τους στο παράδοξο των φετινών Πλασμάτων. Τελικά, κάναμε και μία ακόμα πολύ συνειδητή επιλογή: οι άνθρωποι, όταν βγάλουν τη μάσκα της αλεπούς και της κουκουβάγιας, να είναι ακόμα πιο εξωπραγματικοί, σαν τον David Bowie στο «The man who fell to earth». Ταυτόχρονα, με τον δικό μας τρόπο, κλείνουμε το μάτι στην εμμονή μας με τον David Lynch.

Χριστίνα Πιτούλη

Υπεύθυνη για την οργάνωση παραγωγής στα Plāsmata 3

Μαζί με τον Αντώνη είμαστε στο πρότζεκτ από την αρχή, απ' όταν άρχισαν να έρχονται οι πρώτες επιμελητικές ιδέες και προτάσεις έργων. Αυτό που κάναμε αρχικά ήταν να φιλτράρουμε όλες τις ιδέες, αξιολογώντας πώς μπορούν να υλοποιηθούν με τον καλύτερο δυνατό τρόπο, λαμβάνοντας υπ' όψιν τις απαιτήσεις κάθε έργου, τις δυσκολίες, τις ιδιαιτερότητες του χώρου και την καλλιτεχνική προσέγγιση του συνόλου της έκθεσης. Κάναμε πάρα πολλές επισκέψεις και βόλτες στο Πεδίον του Άρεως, δουλέψαμε πολύ με τη σχεδιαστική ομάδα, εξετάζοντας διάφορες διαδρομές και έργα. Όταν η έκθεση άρχισε πια να παίρνει μορφή, ξεκίνησαν να εμπλέκονται τα υπόλοιπα τμήματα.

Ο δικός μου ο ρόλος είναι ιδιαίτερα ευρύς, καθώς συντονίζω την υλοποίηση της παραγωγής από την αρχή μέχρι το κλείσιμο. Φροντίζω τη ροή της πληροφορίας ανάμεσα στους επιμελητές και στα διάφορα τμήματα, εξασφαλίζω την ομαλή διεξαγωγή των εργασιών σε συνεργασία με το τεχνικό τμήμα και το τμήμα εκτέλεσης παραγωγής αλλά και τη θετική εμπειρία του κοινού, σε συνεργασία με τα τμήματα της ασφάλειας και του visitor experience. Ταυτόχρονα, ο ρόλος μου είναι και πολύ εξειδικευμένος, δηλαδή ασχολούμαι με τη σύνταξη και παρακολούθηση των προϋπολογισμών, τα συμφωνητικά, τις εντολές πληρωμών, τις μετακινήσεις και τη φιλοξενία των καλλιτεχνών, και με τη διαχείριση οποιουδήποτε απρόοπτου, από τα πολύ μεγάλα έως τα πολύ μικρά.

Για μένα, το ότι βγήκαμε από το γραφείο και για έναν μήνα δουλεύουμε όλοι μαζί μέσα στο πάρκο, ανάμεσα σε δέντρα και κελαηδίσματα, είναι πραγματικά υπέροχο. Είμαστε στο Πεδίον του Άρεως από τις 28 Απριλίου, προετοιμάζοντας τον χώρο για την έκθεση αρχικά και στη συνέχεια στήνοντας τα έργα. Το πιο σημαντικό για εμάς ήταν να πραγματοποιηθούν όλες αυτές οι εργασίες στην ώρα τους, με ασφάλεια, χωρίς να παρεμποδιστεί η λειτουργία του πάρκου. Αυτό χρειάστηκε έναν πολύ προσεκτικό σχεδιασμό και συντονισμό, σε στενή συνεργασία με τις υπηρεσίες του πάρκου.

Τη βραδιά των εγκαινίων ήταν πολύ συγκινητικό που είδαμε όλα όσα ήταν τόσο καιρό ιδέες και σχέδια να έχουν γίνει πραγματικότητα – και μάλιστα να δείχνουν τόσο μαγικά.

Από την άλλη, όλο αυτό είναι διαφορετικό από μια παράσταση που την ετοιμάζεις και έρχεται η στιγμή που σβήνουν τα φώτα και ξεκινάει. Εδώ έχουμε να κάνουμε με ένα πάρκο, έναν εξωτερικό δημόσιο χώρο που είναι γεμάτος ζωή, κινητικότητα και πάρα πολλά απρόοπτα. Σε συνδυασμό με το φετινό πυκνό πρόγραμμα ζωντανών δράσεων, κάθε μέρα θα είναι σαν πρεμιέρα για εμάς.

Αντώνης Κόκκορης

Τεχνικός Διευθυντής της Στέγης

Μια έκθεση τέτοιου μεγέθους σε έναν δημόσιο χώρο όπως το Πεδίον του Άρεως έχει πολλές και διαφορετικές προκλήσεις, κυρίως σε επίπεδο τεχνικού και παραγωγικού συντονισμού. Οι αποστάσεις είναι μεγάλες, ο εξοπλισμός πολύς και συχνά βαρύς, και η πρόσβαση σε κάποια σημεία του πάρκου δεν είναι πάντα εύκολη ή ασφαλής, επειδή ο χώρος παραμένει ανοιχτός στο κοινό καθ' όλη τη διάρκεια της εγκατάστασης και της λειτουργίας της έκθεσης. Γι' αυτό

ο σχεδιασμός πρέπει να γίνει με μεγάλη προσοχή και συντονισμό, με απόλυτο σεβασμό προς τη φύση, τα πλάσματα που ζουν εκεί αλλά και την καθημερινότητα των ανθρώπων που χρησιμοποιούν το πάρκο.

Κάθε φορά μαθαίνουμε κάτι καινούργιο για το τι σημαίνει να στήνεις σε εξωτερικό κοινόχρηστο χώρο. Αυτήν τη φορά πήγαμε πιο μακριά από τις βασικές διαδρομές και επεκταθήκαμε σε σημεία του πάρκου που δεν είχαν ξαναχρησιμοποιηθεί, γεγονός που εμπειρείχε μεγαλύτερες τεχνικές προκλήσεις. Χρειάστηκε να δημιουργήσουμε υποδομές από το μηδέν, να προσαρμόσουμε τα έργα σε ανώμαλα εδάφη, να σχεδιάσουμε λύσεις που σέβονται το τοπίο και να φροντίσουμε ώστε η όδευση να είναι ασφαλής, όσο γίνεται, για όλους. Όλα αυτά έγιναν με τη μικρότερη δυνατή παρέμβαση στη φυσική εικόνα του πάρκου.

Όταν δεν υπάρχουν υποδομές, μπορεί να μοιάζει τρομακτικό να στήνεις κάτι από το μηδέν, αλλά στην πραγματικότητα ανοίγει δημιουργικούς ορίζοντες. Έχεις τη δυνατότητα να φανταστείς και να υλοποιήσεις κάτι εντελώς site-specific. Ο σχεδιασμός γίνεται με βάση το ίδιο το περιβάλλον, όχι ενάντια σ’ αυτό. Αυτή η διαδικασία σε ωθεί να βρεις καινοτόμες τεχνικές λύσεις που δύσκολα θα είχες σκεφτεί σε ένα συμβατικό περιβάλλον.

Επίσης, είναι μοναδική η εμπειρία τού να δουλεύεις μέσα στη φύση. Υπάρχουν στιγμές που, παρά την πίεση της δουλειάς, ακούς τα πουλιά, βλέπεις το φως να αλλάζει ανάμεσα στα δέντρα και νιώθεις ότι είσαι μέρος ενός ευρύτερου οργανισμού. Η πιο μαγική ώρα για μένα είναι αργά το βράδυ, όταν το πάρκο αρχίζει να αδειάζει. Τα έργα φωτίζονται, ο ήχος χαμηλώνει και μπορείς πραγματικά να αισθανθείς το αποτέλεσμα της δουλειάς σου μέσα σε ένα περιβάλλον που αναπνέει.

Θα ήταν παράλειψη να μην αναφερθώ στο τμήμα των ηλεκτρολόγων που πραγματικά έκαναν μία από τις πιο σημαντικές και δύσκολες εργασίες: όπου υπάρχει ρεύμα ή τεχνικός εξοπλισμός, το έχουν φροντίσει με τρόπο τόσο διακριτικό που δεν γίνεται καν αντιληπτός από το κοινό. Για παράδειγμα, ακόμα και το απλό πέρασμα καλωδίων απαιτεί σκάψιμο ώστε να είναι ασφαλή και αόρατα. Η δουλειά τους ήταν καθοριστική για τη λειτουργία ολόκληρης της έκθεσης.

Εξίσου σημαντικός είναι και ο ρόλος του τμήματος εκτέλεσης παραγωγής. Οργάνωσαν και συντόνισαν με ακρίβεια κάθε πρακτική λεπτομέρεια, εξασφαλίζοντας ότι όλες οι ομάδες δουλεύουν συντονισμένα, ότι τα χρονοδιαγράμματα τηρούνται και ότι η ροή των εργασιών δεν διαταράσσεται παρά τις ιδιαιτερότητες του χώρου και τις πολλές ταυτόχρονες απαιτήσεις.

Θα ήθελα, επίσης, να αναφερθώ στον Phil Hills, πρώην εργαζόμενο της Στέγης και πλέον εξωτερικό συνεργάτη, ο οποίος ανέλαβε, σε συνεργασία μαζί μου, τον τεχνικό συντονισμό του στησίματος της έκθεσης. Η προσήλωσή του στο αποτέλεσμα και ο επαγγελματισμός του είναι πάντα αξεπέραστα.

Βαγγέλης Μούντριχας

Επικεφαλής Τμήματος Φωτισμού

Το να φωτίσεις ένα πάρκο είναι πολύ δύσκολο, ειδικά όταν έχεις να καλύψεις μια τόσο μεγάλη έκταση – εμείς λάβαμε έναν χάρτη από τον Λουκά Μπάκα, που είναι ο σκηνογράφος και έχει τον καλλιτεχνικό συντονισμό του έργου.

Είχαν δημιουργηθεί κάποιες φωτιστικές κολόνες για τα προηγούμενα Plāsmata, στα Ιωάννινα, οι οποίες είναι ο βασικός φωτισμός του πάρκου. Με αυτές προσπαθήσαμε να φτιάξουμε αρχικά μια ατμόσφαιρα στα τοπία και μετά να καλύψουμε τις ανάγκες των καλλιτεχνών. Συλλέξαμε όλες τις πληροφορίες για τα έργα που χρειάζονταν φωτισμό από τους καλλιτέχνες –για παράδειγμα, κάποιοι ήθελαν να παίζει μόνο το LED wall ή ήθελαν μόνο ήχο– και προσπαθήσαμε να τα φωτίσουμε ανάλογα με την αισθητική κάθε καλλιτέχνη ώστε να αποδοθεί καλύτερα το έργο του. Φυσικά, η μέρα δεν είναι σύμμαχος του τεχνητού φωτός, οπότε περιμέναμε τη νύχτα για να φανεί ο όποιος φωτισμός κάθε έργου. Προσπαθήσαμε να βγάλουμε την ατμόσφαιρα των Πλασμάτων και των καλλιτεχνών και να φωτίσουμε διακριτικά και καλλιτεχνικά άρθρα τον χώρο, πάντα προστατεύοντάς τον, όπως και τη φύση, προσέχοντας ώστε να μην είμαστε παρεμβατικοί, να μην τυφλώνουν τα φώτα όσους κάνουν τη βόλτα τους το βράδυ, γιατί το πάρκο είναι για τους πολίτες κι αυτό πρέπει να το λαμβάνεις υπόψη.

Αλέξης Πολίτης

Επικεφαλής Τμήματος Ήχου

Είναι η τρίτη φορά που κάνουμε την έκθεση, πλέον το πάρκο το γνωρίζαμε καλά απ’ την προηγούμενη φορά, είχαμε αντίληψη του χώρου. Κατά βάση καλύψαμε τις απαιτήσεις των έργων όπου χρειαζόταν. Βασική μέριμνα ήταν να μην ακουγόμαστε αλλά να μην ενοχλούμε, γιατί ένας άνθρωπος που κάνει μια διαδρομή στο πάρκο πρώτα ακούει και μετά βλέπει. Εμείς θέλαμε να ακούσει κάποιος το έργο από μακριά και να πλησιάσει για να το δει, χωρίς αυτό να επηρεάζει τη ζωή του πάρκου – πιστεύω ότι το πετύχαμε. Έχουμε και πολλές άλλες παράλληλες δράσεις, με πολλές διαφορετικές ανάγκες η καθεμία, που επίσης καλύπτονται από το τμήμα μας για να έχουν άρτιο αποτέλεσμα. Όλα πήγαν πολύ καλά, βάσει πλάνου, ήμασταν on time.

Παναγιώτης Χατζησάββας

Επικεφαλής Τμήματος Προβολών

Ως υπεύθυνος του τμήματος προβολών είχα –και εξακολουθώ να έχω– την ευθύνη για τον τεχνικό συντονισμό και την υλοποίηση των οπτικοακουστικών εγκαταστάσεων της έκθεσης. Πιο απλά, φρόντισα ώστε όλα όσα βλέπει το κοινό να λειτουργούν σωστά και να «λένε» μια ιστορία χωρίς τεχνικά στραβοπατήματα. Το τμήμα προβολών ανέλαβε την εγκατάσταση, τη διασύνδεση και τη ρύθμιση όλων των LED οθονών και των προβολών, μια δουλειά που θέλει ακρίβεια, ψυχραιμία και, κάποιες φορές, μια δόση δημιουργικής επινοητικότητας. Συνολικά, στήσαμε περίπου 100 τ.μ. LED οθονών, πέντε προβολές και κάποιες μεγάλες LCD οθόνες σε διάφορα σημεία.

Κι επειδή μιλάμε για δημόσιο χώρο, δεν υπάρχει η πολυτέλεια ενός ελεγχόμενου περιβάλλοντος. Κάθε μέρα έφερνε καινούργιες προκλήσεις που αφορούσαν από την ασφάλεια του εξοπλισμού μέχρι τις μεταβολές του καιρού. Ένα πολύ χαρακτηριστικό παράδειγμα: δεν μπορείς να αφήσεις μια σκάλα στημένη και να πας 100 μέτρα παρακάτω για να φέρεις κάτι. Είναι επικίνδυνο – μπορεί να περάσουν παιδιά, να ανέβουν πάνω και να προκληθεί ατύχημα. Οπότε ή πρέπει να μείνεις κάποιος στο σημείο να τη φυλάει ή να τη μαζέψεις τελείως, ακόμα κι αν σκοπεύεις να επιστρέψεις σε 10 λεπτά.

Αυτό το επίπεδο εγρήγορσης και φροντίδας κάνει τη διαδικασία της εγκατάστασης πολύ πιο χρονοβόρα. Κάθε βήμα απαιτεί σχεδιασμό, οργάνωση και συνεχή παρουσία. Ήταν ένα απαιτητικό στήσιμο αλλά και μια εμπειρία που είχε απ’ όλα: ένταση, αυτοσχεδιασμό αλλά και εκείνη την ιδιαίτερη στιγμή που όλα ανάβουν και ο χώρος αλλάζει μπροστά σου. Έχει πάντα κάτι το ξεχωριστό το να στήνουμε ένα τέτοιο project σε δημόσιο χώρο, ειδικά όταν το ανακαλύπτουν μικρά παιδιά. Το ζουν σαν κάτι μαγικό, και τους μένει.

Ιάκωβος Δαρζέντας

Επικεφαλής Τμήματος Μηχανικών Σκηνής

Το τελευταίο πράγμα που κάναμε ήταν να στήσουμε το τελευταίο έργο του Yoann Bourgeois, αυτό με το τραμπολίνο, το οποίο ήταν πολύ ενδιαφέρον και πολύ ωραίο. Μέχρι και την τελευταία στιγμή υπάρχουν ανάγκες. Από το πιο απλό έως το πιο σύνθετο έργο, η λεπτομέρεια και η συγκέντρωση που απαιτούνται είναι κομβικής σημασίας ώστε να έχουν το κοινό και οι συντελεστές την καλύτερη δυνατή εμπειρία. Μπορεί κάποιος απλώς να βλέπει βάσεις στις οποίες θα μπουν LED, αλλά δεν μπορεί να φανταστεί τι δυσκολίες μπορεί να κρύβει η κατασκευή τους, τι κίνδυνοι πρέπει να αποσοβηθούν και πόσο δύσκολο μπορεί να είναι να φτιάξεις κάτι σε χρώμα ή γκαζόν, π.χ. το γκαζόν ποτίζεται και το χρώμα μαλακώνει. Όλα τα έργα, το καθένα με τις ιδιαιτερότητές του, τα στήσαμε με επαγγελματισμό και ενθουσιασμό. Πήγαν όλα καλά, πάμε για τα επόμενα...

προσωπικά δεν έχω αίσθηση, αυτό που ζούμε αν είναι αλήθεια ή παραίσθηση

Στίχος της Λίνας Νικολακοπούλου από το τραγούδι «Προσωπικά»

Θέλεις να αγκαλιάζεις τα δέντρα

ψυχές; Κάνε ό,τι θέλεις. Ό,τι σε π

α και να επικοινωνείς με τις

ταρηγορεί. Το Πεδίον θεραπεύει.

Τα πιο παλιά κτίρια μέσα στο Πεδίο είναι κτίρια λατρείας. Η εκκλησία των Ταξιαρχών είναι η πιο παλιά, αλλά η εκκλησία του Αγίου Χαράλαμπος που έχει εικονογραφήσει ο Κόντογλου το 1955 η πιο ενδιαφέρουσα. Να πας κι εκεί.

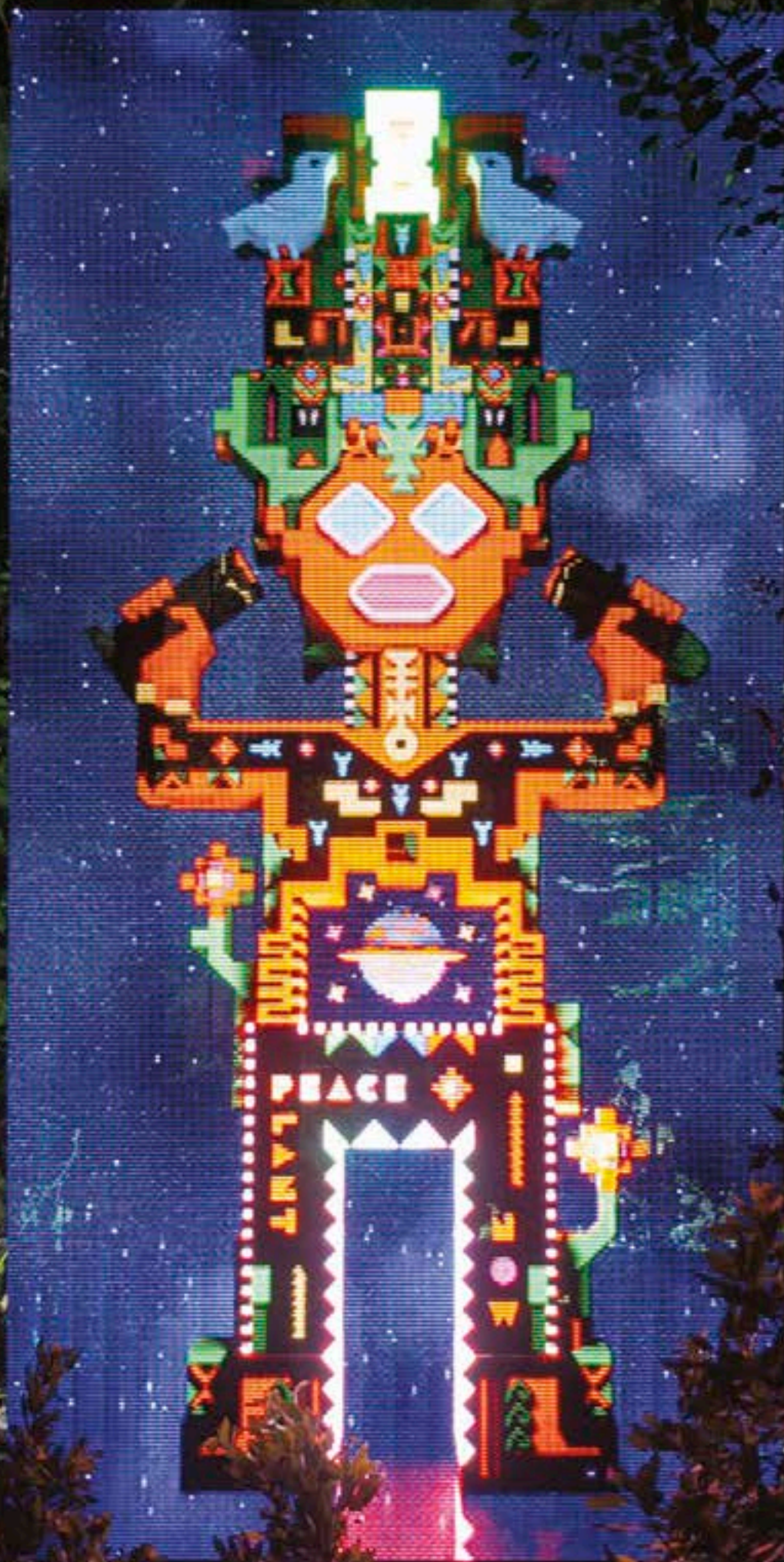
Σπουδαίος καλλιτέχνης. Ο Κόντογλου. Όχι ο Άγιος Χαράλαμπος. Κάποτε είχαν στήσει μια πολυγωνική εξέδρα κοντά στον ναό των Ταξιαρχών και επειδή όλοι έλεγαν «στο πολύγωνο», ονομάστηκε έτσι η κοντινή περιοχή του Πολυγώνου. Στον ναό γίνονται όλα τα μυστήρια, εκτός από κηδείες. Όλη η ομάδα λέγαμε ότι απαγορεύονται επειδή το πάρκο είναι τόπος χαράς. Τελικά, το θέμα είναι ότι δεν υπάρχει νεκροταφείο. Αλλά, εγώ κρατάω την πρώτη εκδοχή.

Προσεύχεται πολύς κόσμος στο Πεδίο. Άλλοι στην εκκλησία, κι άλλοι στρώνουν το χαλί και προσεύχονται προς τη Μέκκα, προς την ανατολή. Ακούγονται οι ψαλμωδίες και ερχόμαστε σε αυτό που λέμε «I don't believe in God, but I need him».

Αυτό το ανάμεσα που λέμε και ξαναλέμε, αυτός ο μη-τόπος, ο μη-χρόνος, ακουμπάει και σε αυτή την πνευματική κατάσταση ανάμεσα στον ορθολογισμό και στο μεταφυσικό. Θέλεις να το πεις πνευματικότητα; Χάσιμο; Θέλεις να πεις ότι δεν προσεύχεσαι αλλά ανοίγεις τα τσάκρα σου και καθαρίζεις ενέργειες; Θέλεις να αγκαλιάζεις τα δέντρα και να επικοινωνείς με τις ψυχές; Κάνε ό,τι θέλεις. Ό,τι σε παρηγορεί. Το Πεδίο θεραπεύει.

Οι Kalos&Klio δημιούργησαν μια θεότητα-προστάτη του πάρκου.

Ένα σαμανικό πλάσμα, ένα τοτέμ που ενώνει τα όντα και θέλει να προσφέρει φροντίδα και παρηγοριά για τις σκληρές μνήμες: λουλούδια και αεροσκάφη, πουλιά και πύραυλοι, το δέντρο της ζωής, κλεψύδρες στο μυαλό και ο Κρόνος στο στομάχι του. Έχει κάτι το παγανιστικό αυτή η χρήση πανάρχαιων στοιχείων. Νομίζω ότι το «The keeper of the garden», το πνεύμα του τόπου, θα μας φροντίσει κι εμάς που θα το συναντήσουμε. Έτσι, ελπίζω, τουλάχιστον. Δεν πειράζει, δεν θα κλονιστεί η εικόνα μου ως ορθολογιστή πολίτη έτσι και το πιστέψω.

ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΜΕΙΚΤΩΝ ΜΕΣΩΝ
Noemi Inglesias Barrios,
The Falling City (2025)

Ο Pierre-Christophe Gam είναι επίσης ένας από τους καλλιτέχνες του ONX/AiR που στο «The Sanctuary of Dreams» δημιουργεί έναν αφροφουτουριστικό ναό σχεδιασμένο ως ιερό ονείρων, ως τόπο για να ονειρευτούμε συλλογικά το πώς θέλουμε να τρώμε, να ζούμε, να παίζουμε και να ερωτευόμαστε στο μέλλον.

Υπάρχει ένα έργο που είναι πάρα πολύ συντονισμένο με το τώρα, το έργο της Martyna Marciniak, μια κατασκευασμένη AI φωτογραφία του Πάπα Φραγκίσκου τυλιγμένου σε ένα puffer jacket, που έμεινε στην ιστορία ως «Balenciaga Pope». Το έργο ανήκει και στο κομμάτι το πνευματικό, αλλά έχει κι αυτό το κλείσιμο ματιού σε σχέση με το τι ζούμε αυτήν τη στιγμή. Είναι σαν να ρίχνουμε μια ματιά στην κουζίνα όπου κατασκευάζεται η αλήθεια του σήμερα. Ακόμη κι αν δεν είναι πραγματική. Υπ' όψιν ότι όταν το είχαμε επιλέξει δεν είχε πεθάνει ο προηγούμενος Πάπας.

Στο πάρκο έχουν τοποθετηθεί μνημεία και προτομές από διαφορετικές περιόδους της νεοελληνικής ιστορίας, από ήρωες της Επανάστασης έως κενοτάφια του 20ού αιώνα. Είναι κατασκευασμένο όπως και η ίδια η Ελληνική Ιστορία, το ελληνικό κράτος.

Το κυπαρίσσι στη μικρή πλατεία έχει πίσω του μια λαϊκή ιστορία, ένα μικρό legend: μια γυναίκα φύτεψε αρχικά δύο κυπαρίσσια, ένα για τον εαυτό της και ένα για τον πεθαμένο άντρα της ως σημείο προσωπικής μνήμης. Αλλά, μια μέρα, προφανώς βροχερή, έπεσε ένας κεραυνός και έκαψε το ένα και σήμερα έχει μείνει το άλλο. Δεν ξέρω ποιον από τους δύο έκαψε ο όποιος θεός. Έχει μια ωραία ιστορία και το ίδιο το έργο της Noemi Iglesias Barrios, «The Falling City», που περιβάλλει το κυπαρίσσι. Η Noemi ήρθε στην Ελλάδα, ερωτεύθηκε την Αθήνα και έμεινε εδώ τελικά. Η Noemi, λοιπόν, έχει κάνει αυτή την υπέροχη εγκατάσταση με γυάλινα γλυπτά, τα οποία παίρνουν ενέργεια για να φωτιστούν από ανθρώπους που αγκαλιάζονται. Όσο περισσότερη ώρα αγκαλιαστούν, πιαστούν χέρι-χέρι ή φιληθούν, τόσο πιο πολύ θα φωτίζονται. Αγκαλιαστείτε γιατί καιγόμαστε.

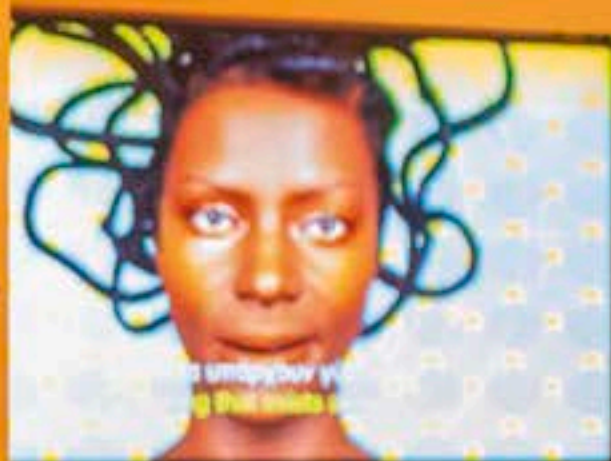
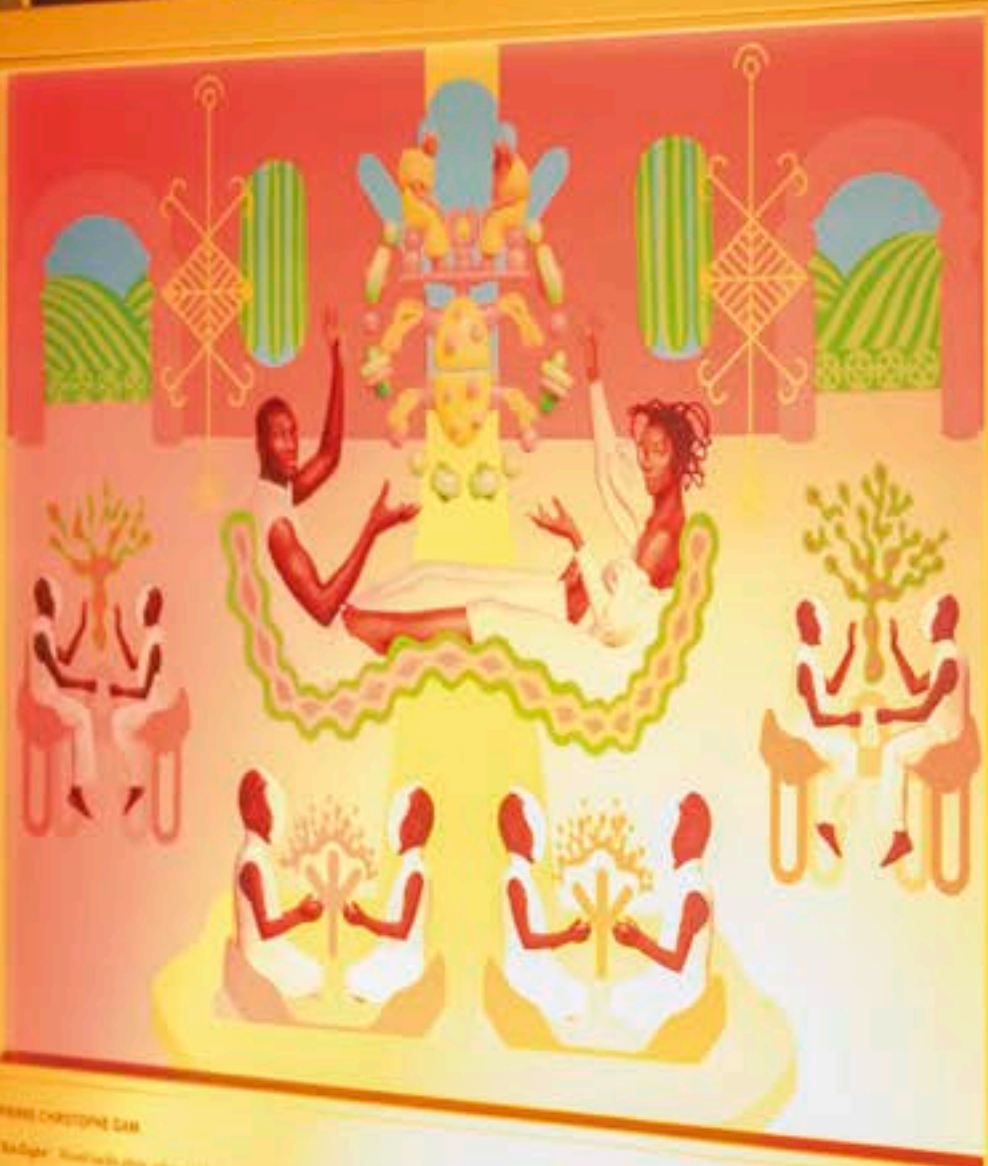

ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΜΕΙΚΤΩΝ ΜΕΣΩΝ
Noemi Inglesias Barrios, The Falling City (2025)

ΒΙΝΤΕΟ-ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΗ
Martyna Marciniak, Anatomy of Non-Fact. Chapter 1: AI Hyperrealism (2024)

BINTEO-ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΗ
PIERRE-CHRISTOPHE GAM Pierre-Christophe Gam, The Sanctuary of Dreams (2025)
The full experience is available at the Museum of Contemporary Art, Athens.

Τι θα φάμε στις υπέροχες και
πολυσυλλεκτικές καντίνες της έκθεσης.

Από τον M.Hulot

Ιμπραήμ του Al Sharq

Φώτης Λιάπης

Επιμέλεια F&B

«Το φαγητό στα Plāsmata
είναι μια τελετουργία που
ενώνει τους ανθρώπους»

«Το φαγητό και το ποτό δεν λείπουν ποτέ από τις γιορτές κι έτσι αποφασί-
σαμε ότι θέλουμε να παίξουν ενεργό ρόλο στη γιορτή των Πλασμάτων ως
μια τελετουργία που ενώνει τους ανθρώπους. Όσον αφορά το φαγητό, είναι
πολυσυλλεκτικό και ταιριάζει με το αποτύπωμα που θέλουμε να αφήσουμε
στο Πεδίον του Άρεως και στις γύρω περιοχές. Η επιμέλεια του μενού και
των γεύσεων έχει γίνει με γνώμονα τη φράση “we have met before, haven’t
we...”, σε συνεργασία με τις κοινότητες και τα τοπικά καταστήματα γύρω
από το Πεδίον του Άρεως και είναι αγαπητά στους κατοίκους.

Το ποτό βρίσκεται στον χώρο όπου φιλοξενείται και το STEGI.RADIO. Εκεί
το take over θα το κάνει το Aroteka bar που βρίσκεται στη Δερρινύ, στην
πλατεία Βικτωρίας, και είναι γνωστό τα τελευταία χρόνια στην αθηναϊκή
σκηνή θα προσφέρει πολύ ωραία κοκτέιλ και ποτά. Από το custom-made
γαλάζιο μπαρ μέχρι τις μαύρες μουσικές και το πολυσυλλεκτικό κοινό του,
το Aroteka μεταφέρει την ενέργεια της γειτονιάς του σε έναν δημόσιο χώρο
που ξαναβρίσκει τη φωνή του με τις μουσικές του STEGI.RADIO.

Στον κήπο της Γαρδένιας, το αναψυκτήριο που βρίσκεται ήδη μέσα στο Πε-
δίον, προσφέρονται καφέδες, smoothies, hot dogs, ποπκόρν και παγωτά.
Επειδή έχουμε και το σινεμά, θέλουμε φαγητό που να μπορεί να συνοδεύει
τις ταινίες αλλά να είναι και πρακτικό για τον κόσμο που θέλει να φάει κάνο-
ντας μια στάση κάτω απ’ τα δέντρα ή τριγυρίζοντας ανάμεσα στα Plāsmata.

Στο Playground, ακριβώς απέναντι από το υπαίθριο σινεμά, στην καρδιά
του πάρκου, έχουμε κιόσκια με street food γεύσεις από τρία signature κατα-
στήματα της περιοχής. Το πρώτο περίπτερο-κιόσκι το ανέλαβε το Guerilla
Chef Burgers, που βρίσκεται σε Εξάρχεια και Νέο Κόσμο, του Λιβανέζου σεφ
Fahd-Αλέξανδρου Hassan Kassem. Έχει τα γνωστά, απλά τσιζμπεργκέρ του
αλλά και ένα signature, καινούργιο λιβανέζικο μπέργκερ που έφτιαξε μόνο
για τα Plāsmata, φόρο τιμής στις ρίζες του· άρωμα Ανατολής και street κουλ-
τούρα, γεύσεις που έχουν μεγαλώσει μέσα στην πόλη τώρα σερβίρονται
στο πιο ζωντανό αστικό πάρκο της Αθήνας. Το δεύτερο κιόσκι ανήκει στον
Ιμπραήμ του Al Sharq – πρόκειται για το φαλαφελάδικο της Λιοσίων 1, στην
πλατεία Βάθη, απ’ τα πιο παλιά της Αθήνας. Στα Plāsmata έρχεται με τα
διάσημα φαλάφελ του και ένα αιγυπτιακό κοτόπουλο που φέρνει τη Μέση
Ανατολή στο αθηναϊκό αστικό τοπίο. Γεύσεις απλές, αλλά πλούσιες, ιδανικές
να τις πάρεις στο χέρι, να περιπλανηθείς στο πάρκο και να ταξιδέψεις σε
τόπους μαγικούς.

Το τρίτο κιόσκι-περίπτερο το ανέλαβε ο πολιτιστικός αφρικανικός σύλλογος
Vana Ba Afrika που κάνει διάφορες δράσεις στο Πεδίον του Άρεως, στη Δημο-
τική Αγορά της Κυψέλης και γενικότερα στην περιοχή του κέντρου. Όλες τις
δράσεις τους τις οργανώνουν οι ίδιοι και τα έσοδα πάνε στην ανάπτυξη του
συλλόγου – έχουν νοικιάσει καινούργιο χώρο και κάνουν δικές τους δράσεις
για τους μετανάστες τρίτης γενιάς πια που βρίσκονται στην Αθήνα.

Με τα Plāsmata συνεργάζονται αυτήν τη φορά και τρία μαγαζιά της Κυψέλης
που μας παρουσιάζουν τρεις κουζίνες, από το Μαρόκο, την Γκάνα και την
Αιθιοπία – περίπου δύο συνταγές από κάθε χώρα. Θα δοκιμάσουμε, μεταξύ
άλλων, σούπα egusi (Γκάνα), τα διάσημα wat (Αιθιοπία) και bastilla (Μαρόκο).
Δεν έχουμε καθόλου ελληνικό φαγητό, αλλά βρισκόμαστε στην καρδιά της
Αθήνας. Καλαμάκια σουβλάκια και κουλούρι Θεσσαλονίκης θα φάμε αλ-
λού...»

Στον κήπο της Γαρδένιας

27.05.25 — 15.06.25
ΠΕΔΙΟΝ ΤΟΥ ΑΡΕΩΣ

ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΑ ΑΠΟ ΤΙΣ 18:00
ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΕΙΣΟΔΟΣ

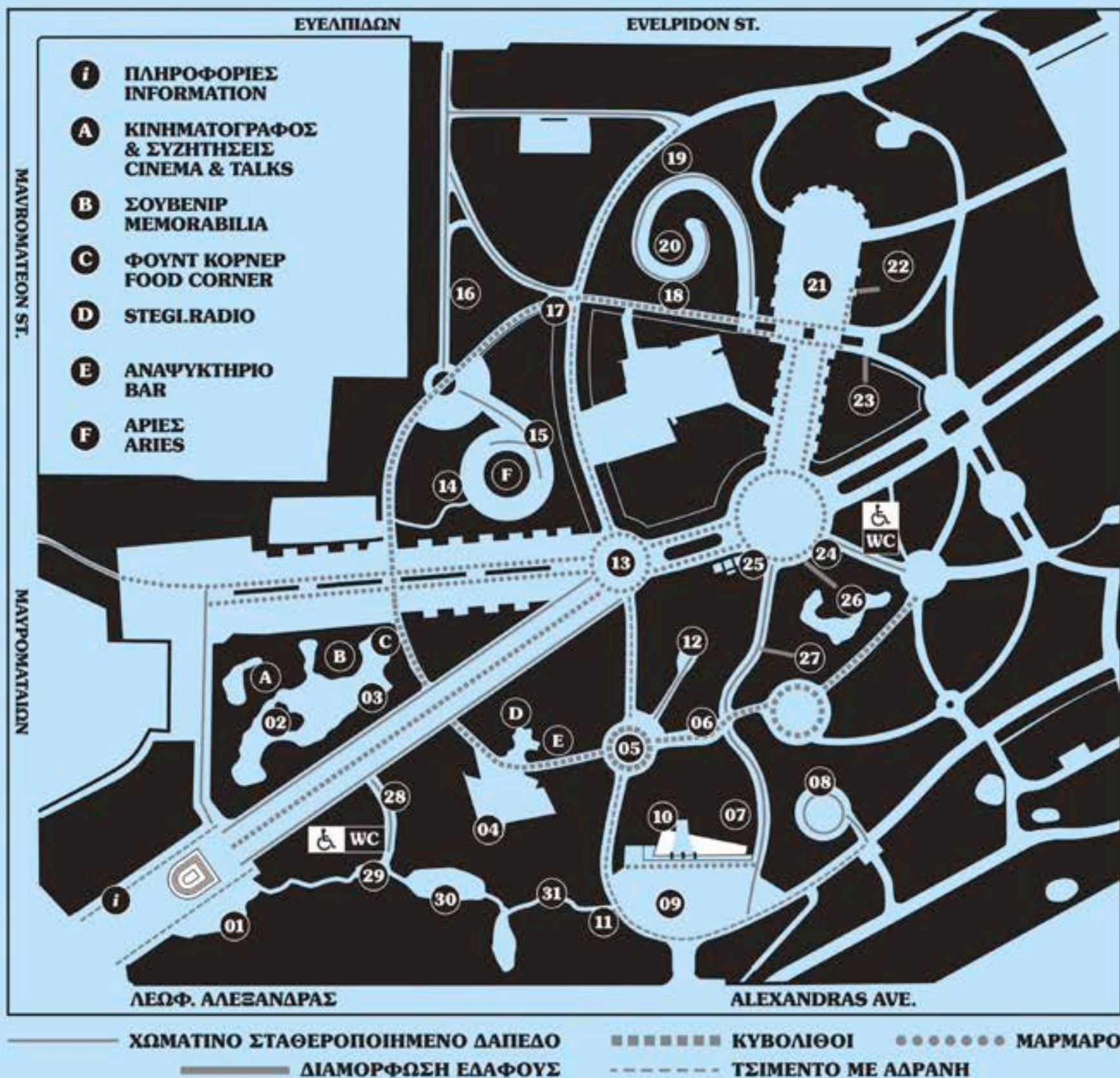
#plasmata3

Μάθετε περισσότερα
για την έκθεση /
Learn more
about the exhibition

ΕΡΓΑ / ARTWORKS

01 We've met before, haven't we?	17 Beware of the Dogs
The Callas — Λάκης & Άρης Ιωνάς /
The Callas — Lakis & Aris Ionas
02 Approach 17. Opening
Yoann Bourgeois Art Company	18 Tokyo Tonight
Ziad Antar
03 Αναρχαιολογική Αναπαράσταση /
Anarchaeological Anaparastasis
Ανδρέας Αγγελιδάκης / Andreas Angelidakis	19 Hard Times—Soft Sounds
Moritz Simon Geist
04 Punkthenon
The Callas — Λάκης & Άρης Ιωνάς /
The Callas — Lakis & Aris Ionas	20 Mother
Ναταλία Μαντά / Natalia Manta
05 Focus!
Andreas Wannerstedt	21 Where Is My Mind?
Joana Hadjithomas & Khalil Joreige
06 The Vivid Unknown: CloudQatsi
John Fitzgerald & Godfrey Reggio	22 Ares Awakening
Αίας Κόκκαλης / Aias Kokkalis
07 The Keeper of the Garden
Kalos&Klio	23 Metronome
Ziad Antar
08 Tectonic Riders
Έφν Γούση / Efi Gousi	24 EchoVision
Jiabao Li, Matt McCorkle, Botao 'Amber' Hu
09 Meditation on Time
DIONYSIOS	25 Γείτονες / Neighbors
Μανούσος Μανουσάκης / Manousos Manousakis
10 Kool, Snowy Owl (Horizontal Blue)
Robert Wilson	26 Anatomy of Non-Fact. Chapter 1:
AI Hyperrealism
Martyna Marciniak
11 Αναρχαιολογική Αναπαράσταση /
Anarchaeological Anaparastasis
Ανδρέας Αγγελιδάκης / Andreas Angelidakis	27 The Sanctuary of Dreams
Pierre-Christophe Gam
12 The Sleight of the Machine
Μαρία Μαυροπούλου / Maria Mavropoulou	28 Γείτονες / Neighbors
Μανούσος Μανουσάκης / Manousos Manousakis
13 The Falling City
Noemi Iglesias Barrios	29 Κειμήλια / Heirlooms
Κατερίνα Κομιανού / Katerina Komianou
14 Love me. Lick me. Forgive me.
Τζάνις Ράφα / Janis Rafa	30 Αναρχαιολογική Αναπαράσταση /
Anarchaeological Anaparastasis
Ανδρέας Αγγελιδάκης / Andreas Angelidakis
15 Γείτονες / Neighbors
Μανούσος Μανουσάκης / Manousos Manousakis	31 Κειμήλια / Heirlooms
Κατερίνα Κομιανού / Katerina Komianou
16 Shadow Procession
William Kentridge	

Ανακαλύψτε περισσότερα Πλάσματα
στο Plasmata 3 App. /
Discover more Creatures
on the Plasmata 3 App.

ONASSIS STEGI

Plāsmata 3

PERFORMANCE

Yoann Bourgeois Art Company, Approach 17. Opening
27, 28 Μαΐου & 6, 11, 13 Ιουνίου 19:00, 19:30, 20:00 | 7, 8, 10, 14, 15 Ιουνίου
19:30, 20:00, 20:30, 12 Ιουνίου 21:00, 21:30, 22:00.

ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΠΡΟΒΟΛΕΣ

Τετάρτη 28 Μαΐου 2025
20:15 | Προλογίζει η σκηνοθέτρια Κωνσταντίνα Κοτζαμάνη
20:30 | Washingtonia της Κωνσταντίνας Κοτζαμάνη (Ελλάδα, 2014, 24΄)
21:00 | Ο Μάγος του Οζ του Victor Fleming (ΗΠΑ, 1939, 101΄)

Παρασκευή 30 Μαΐου 2025
20.15 | Προλογίζει η σκηνοθέτρια Έφη Παππά
20:30 | Destino του Dominique Monféry (ΗΠΑ, 2003, 7΄)
20:40 | The Hunter της Έφης Παππά (Ηνωμένο Βασίλειο, 2014, 3΄)
20:45 | Flow – Η γάτα που δεν φοβόταν το νερό του Gints Zilbalodis (Λετονία, 2024, 85΄)

Τετάρτη 4 Ιουνίου 2025
20:15 | Προλογίζει ο σκηνοθέτης Γιώργος Ζώης
20:30 | Third Kind του Γιώργου Ζώη (Ελλάδα, 2018, 32΄)
21:05 | Το Πέμπτο Στοιχείο του Luc Besson (Γαλλία, 1997, 126΄)

Παρασκευή 6 Ιουνίου 2025
20:15 | Προλογίζουν οι Άρης Καπλανίδης και Ηλίας Ρουμελιώτης
20:30 | Από το Μπαλκόνι των Άρη Καπλανίδη και Ηλία Ρουμελιώτη (Ελλάδα, 2020, 13΄)
20:45 | Χτίστες, νοικοκυρές και η οικοδόμηση της σύγχρονης Αθήνας των Τάσου Λάγγη & Γιάννη Γαϊτανίδη (Ελλάδα, 2021, 87΄)

Τετάρτη 11 Ιουνίου 2025
20:15 | Προλογίζει η σκηνοθέτρια Δέσποινα Κούρτη
20:30 | Numb της Δέσποινας Κούρτη (Ελλάδα, 2024, 20΄)
20:50 | Wasted Youth του Αργύρη Παπαδημητρόπουλου (Ελλάδα, 2011, 122΄)

Παρασκευή 13 Ιουνίου 2025
20:15 | Προλογίζει ο Andrea Gatopoulos
20:30 | The Egggregores’ Theory του Andrea Gatopoulos (Ιταλία, 2024, 15΄)
20:45 | Η γειτονιά του δάσους: Οι περιπέτειες του Τοτόρο του Hayao Miyazaki (Ιαπωνία, 1988, 86΄)

ΜΟΥΣΙΚΗ

Τρίτη 27 Μαΐου
19:00 – 21:00 | Foteini Korre
21:00 – 23:00 | Κωστής (Black Athena)

Τετάρτη 28 Μαΐου
19:00 – 20:00 | Socrates Antypas
20:00 – 21:00 | io
21:00 – 22:00 | Fonoptikon (DJ set)
22:00 – 23:00 | METAMAN (DJ set)

Πέμπτη 29 Μαΐου
19:00 – 20:00 | Σοφία Στεργίου
20:00 – 21:00 | Giganta
21:00 – 22:00 | Bright
22:00 – 23:00 | Chevy

Παρασκευή 30 Μαΐου
19:00 – 20:00 | Cool Geeks
20:00 – 21:00 | kvadosh
21:00 – 23:00 | TIME FLIES

Σάββατο 31 Μαΐου
19:00 – 20:00 | Νίκος Ερηνάκης – Listening Session
20:00 – 21:00 | A.Square
21:00 – 22:00 | Andreas Palmer
22:00 – 23:00 | DJ NOT I

Κυριακή 1 Ιουνίου
19:00 – 20:00 | GG Albuquerque – Listening Session
20:00 – 21:00 | Katia
21:00 – 23:00 | Coco María

Δευτέρα 2 Ιουνίου
19:00 – 20:00 | RETROGRADE DAYS
20:00 – 21:00 | Dust Road
21:00 – 23:00 | The Boy (DJ set)

Τρίτη 3 Ιουνίου
19:00 – 20:00 | A. Epitheti (DJ set)
20:00 – 21:00 | Δέσποινα Σανιδά-Κρεζία
21:00 – 22:00 | Miss Trouli
22:00 – 23:00 | Poor J'Darr

Τετάρτη 4 Ιουνίου
19:00 – 20:00 | Georgia Taglietti – Listening Session
20:00 – 21:00 | Christopher King
21:00 – 22:00 | Runner
22:00 – 23:00 | ninafterdark

Πέμπτη 5 Ιουνίου
19:00 – 20:00 | Jo (Black Athena)
20:00 – 21:00 | FOXY
21:00 – 22:00 | Joseph Mouzakis
22:00 – 23:00 | Katohos (DJ set)

Παρασκευή 6 Ιουνίου
18:30 – 20:40 | African Voices
18:30 – 19:10 | Χορός και θηλυκότητες: Από τη σωματικότητα στην κοινωνική ταυτότητα / Συμμετέχουν: Aissata Kouyaté, Hawa Kouyaté, Μαρία Ειρήνη Sackey, Βασιλική Μαυρίδη
19:15 – 19:55 | Αφρικάνικες διασπορικές κοινότητες: Το ανήκειν και η αθηναϊκή εμπειρία / Συμμετέχουν: Moussa Sanagare, Ibrahim Diallo, Linda Nyogo, Ανδρέας Νοταράς
20:00 – 20:40 | Το ζήτημα της ιθαγένειας / Συμμετέχουν: Οργάνωση Ενωμένων Γυναικών της Αφρικής, Κατερίνα Ροζάκου
21:30 – 22:00 | Διάλειμμα
22:00 – 23:00 | Scorpio Qveen

Δράσεις

ΜΟΥΣΙΚΗ

Σάββατο 7 Ιουνίου

19:00 – 21:00 | George Edward: Strangeness of Jazz – Listening Session

21:00 – 22:00 | Carina Obukhova

22:00 – 23:00 | Janet Davis

Κυριακή 8 Ιουνίου

19:00 – 21:00 | George Edward: Strangeness of Dub – Listening Session

21:00 – 23:00 | Tash LC

Δευτέρα 9 Ιουνίου

19:00 – 21:30 | African Voices

19:00 – 19:30 | Gumbo Trio (Live)

19:30 – 21:30 | Kelenya Band (Live)

21:30 – 22:00 | Διάλειμμα

22:00 – 23:00 | Arsenal Mikebe

Τρίτη 10 Ιουνίου

19:00 – 20:00 | Ηλίας Πίτσιος (aka Dynamons)

20:00 – 21:00 | Yannis Iasonidis

21:00 – 22:00 | Laura Vargas

22:00 – 23:00 | pink.wav

Τετάρτη 11 Ιουνίου

19:00 – 20:00 | Μάριος Βισβίκης (DJ set)

20:00 – 21:00 | Άννα-Μαρία Ράμμου (AMR) (DJ set)

21:00 – 22:00 | Αδαμάντιος (Teranga Beat)

22:00 – 23:00 | Terra Exotica

Πέμπτη 12 Ιουνίου

19:00 – 20:00 | Christina Hazboun – Listening Session

20:00 – 21:00 | Veil

21:00 – 22:00 | Kairo 7000

22:00 – 23:00 | Low Jack

Παρασκευή 13 Ιουνίου

stegi.radio x Kiosk Radio

19:00 – 20:00 | PAPAIOANNOU

20:00 – 21:00 | Elisethere

21:00 – 22:00 | VIELL

22:00 – 23:00 | Selmz

Σάββατο 14 Ιουνίου

stegi.radio x Kiosk Radio

19:00 – 20:00 | iced lattina

20:00 – 21:00 | Τάσος Στάμου (DJ set)

21:00 – 22:00 | Pala10

22:00 – 23:00 | DJ Problems

Κυριακή 15 Ιουνίου

19:00 – 20:00 | Stathis Kalatzis

20:00 – 21:30 | POLYXENE

21:30 – 23:00 | UNIIQU3

ΣΥΖΗΤΗΣΕΙΣ

Artists talks

Πέμπτη 29 Μαΐου

19:00–20:30 We’ve met before, haven’t we? / Συζητούν οι: Έφη Γούση, Αίας Κόκκαλης, Ziad Antar

20:30–21:30 Η Δημοκρατία των ονείρων / Συζητούν οι: Pierre-Christophe Gam, Kalos&Klio, Martyna Marciniak

21:30–22:00 «Πώς τον λέν’, πώς τον λέν’ τον ποταμό: Κυκλοβόρος» / Performance Lecture με τον Λεωνίδα Οικονόμου

Σάββατο 31 Μαΐου

19:00–20:00 Αναρχαιολογία και εργαζόμενα σουβενίρ / Συζητούν οι: Ανδρέας Αγγελιδάκης, The Callas / Λάκης & Άρης Ιωνάς, Κατερίνα Κομιανού

20:00–21:00 Γείτονες / Συζητούν οι: Noemi Iglesias Barrios, Μανούσος Μανουσάκης, Τζάνις Ράφα

Συζητήσεις

Κυριακή 1.6 | 19:00–21:00 Πλάσματα του Πάρκου

Πέμπτη 5.6 | 19:00–21:00 Οι γειτονιές και οι γείτονες του Πεδίου

Τρίτη 10.6 | 19:00–21:00 Deepfake, μια βόλτα στην άκρη του ψεύτικου

Πέμπτη 12.6 | 19:00–21:00 Τι να σου κάνει κι η Τέχνη; Συνυπάρχοντας στην Αθήνα

FOOD KIOSKS & BAR

Apoteka x stegi.radio Bar

Guerilla Chef Burger

Γαρδένια Αναψυκτήριο

Falafel Al Sharq

Vana Ba Afrika Canteen

ΠΡΟΣΒΑΣΙΜΕΣ ΠΕΡΙΗΓΗΣΕΙΣ

Τρίτη 3 Ιουνίου, 18:00, Περιηγήσεις με διερμηνεία στην Ελληνική Νοηματική Γλώσσα

Τρίτη 10 Ιουνίου, 18:00, Περιηγήσεις με διερμηνεία στην Ελληνική Νοηματική Γλώσσα

Τετάρτη 11 Ιουνίου, 19:00 Περιηγήσεις με ακουστική περιγραφή για άτομα με οπτική αναπηρία

Παρασκευή 13 Ιουνίου, 19:00 Περιηγήσεις με ακουστική περιγραφή για άτομα με οπτική αναπηρία

ΤΑ ΠΛΑΣΜΑΤΑ ΓΥΡΩ ΑΠΟ ΤΑ PLĀSMATA: ΚΟΙΝΟΤΗΤΕΣ – PLĀSMATA APP – ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ – ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΑ

Κοινότητες & Πάρκο

Apps + Audio guides

Εργαστήρια AI + Digital Marketing για μη προγραμματιστές

26-27.04.25 – Creative Branding I

03-05.05.25 – Creative Branding II

31.05.25 – Digital Presence and Marketing

03.06.25 – AI business tools for non developers

10.06.25 – No-code Web site development

Plāsmata 3

ταυτότητα έκθεσης

ΙΔΡΥΜΑ ΩΝΑΣΗ —
ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ

Πρόεδρος
ΑΝΤΩΝΗΣ Σ. ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

Αντιπρόεδροι
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΓΡΑΜΜΕΝΟΣ,
DENNIS M. HOUSTON,
FLORIAN MARXER

Μέλη
ΣΤΕΦΑΝΟΣ Π. ΤΑΜΒΑΚΗΣ,
ΜΙΧΑΗΛ-ΣΠΥΡΙΔΩΝ ΣΩΤΗΡΧΟΣ,
SIMON CRITCHLEY,
KAREN BROOKS HOPKINS,
PAUL HOLDENGRÄBER,
ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΚΑΡΑΜΟΥΖΗΣ,
ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΤΟΥΛΙΑΤΟΣ,
ΜΑΙΡΗ ΚΑΡΑΓΙΑΝΝΗ-
ΜΙΧΑΛΟΠΟΥΛΟΥ,
ΕΛΕΝΗ ΠΑΝΑΓΙΩΤΑΡΕΑ,
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΜΠΙΚΑΣ,
ΠΕΓΚΥ ΑΝΤΩΝΑΚΟΥ

PLĀSMATA 3

Καλλιτεχνική Διεύθυνση – Επιμέλεια
ΑΦΡΟΔΙΤΗ ΠΑΝΑΓΙΩΤΑΚΟΥ

Executive Director
ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΘΕΟΔΩΡΟΠΟΥΛΟΣ

General Manager
ΠΡΟΔΡΟΜΟΣ ΤΣΙΑΒΟΣ

Σχεδιασμός Έκθεσης
ΛΟΥΚΑΣ ΜΠΑΚΑΣ

Επικεφαλής Παραγωγής
ΒΑΣΙΛΗΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΑΚΟΠΟΥΛΟΣ

Οργάνωση Παραγωγής
ΧΡΙΣΤΙΝΑ ΠΙΤΟΥΛΗ

Τεχνικός Διευθυντής
ΑΝΤΩΝΗΣ ΚΟΚΚΟΡΗΣ

Technical Production Manager
PHILIP HILLS

Project Management
ΣΜΑΡΑΓΔΑ ΔΟΓΑΝΗ

Project Coordination
ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΒΑΡΔΑ

Υπεύθυνη Εκτέλεσης Παραγωγής
ΔΗΜΗΤΡΑ ΜΠΟΥΖΑΝΗ

Σύμβουλος Τεχνολογίας
ΗΡΑΚΛΗΣ ΠΑΠΑΘΕΟΔΩΡΟΥ

Curatorial Project Management
ΘΕΟΔΩΡΑ ΚΑΠΡΑΛΟΥ

Επιμέλεια Μουσικού Προγράμματος:
VOLTNOI & QUETEMPO (STEGI.
RADIO), ΑΚΗΣ ΧΟΝΤΑΣΗΣ

Επιμέλεια Προγράμματος Ταινιών
ΕΛΙΖΑΜΠΕΤΤΑ ΗΛΙΑ-ΓΕΩΡΓΙΑΔΟΥ

Επιμέλεια Προγράμματος
Συζητήσεων
ΠΑΣΚΟΥΑ ΒΟΡΓΙΑ

Επιμέλεια F&B
ΦΩΤΗΣ ΛΙΑΠΗΣ

Επιμέλεια Δράσεων Καινοτομίας
ΠΡΟΔΡΟΜΟΣ ΤΣΙΑΒΟΣ, ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ
ΜΑΥΡΟΓΙΑΝΝΗ

Επιμελητικοί Σύμβουλοι
ΙΛΕΙΑΝΑ ΔΗΜΑΔΗ, ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ
ΤΖΑΘΑΣ, ΓΙΩΡΓΟΣ ΤΖΙΡΤΖΙΛΑΚΗΣ,
ΔΑΦΝΗ ΔΡΑΓΩΝΑ

Public Program Advisor
ΝΙΟΒΗ ΖΑΡΑΜΠΟΥΚΑ-ΧΑΤΖΗΜΑΝΟΥ

Υπεύθυνη Οικονομικού Σχεδιασμού
ΜΑΡΙΑ ΒΑΣΑΡΙΩΤΟΥ

Εκτέλεση Παραγωγής
ΣΠΥΡΙΔΟΥΛΑ ΓΚΕΡΑΖΗ, ΔΑΝΑΗ
ΓΙΑΝΝΑΚΟΠΟΥΛΟΥ, ΜΑΡΙΑΝΑ
ΑΝΤΖΟΥΛΑΤΟΥ

Παραγωγή Μουσικού Προγράμματος
για τα Plāsmata 3
ΑΚΗΣ ΧΟΝΤΑΣΗΣ

Συνεργάτες Σχεδιασμού Έκθεσης
ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΜΟΔΟΠΟΥΛΟΣ,
ΒΑΓΓΕΛΗΣ ΞΕΝΟΔΟΧΙΔΗΣ

Υποστήριξη Σχεδιασμού Έκθεσης και
Τεκμηρίωση
ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΧΑΤΖΗΓΡΗΓΟΡΙΟΥ

Οργάνωση Περιηγήσεων
ΣΤΕΛΛΑ ΚΟΡΩΝΑΙΟΥ

Βοηθοί Εκτέλεσης Παραγωγής
ΣΠΥΡΟΣ ΓΕΡΟΥΣΗΣ, ΑΧΙΛΛΕΑΣ
ΔΙΑΜΑΝΤΗΣ

**Communication & Content
Department**

Head of Communication & Content
ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΔΡΙΒΑΣ

Content Leader
ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΡΟΥΚΟΥΤΑΚΗΣ

Head of Creative
ΧΡΗΣΤΟΣ ΣΑΡΡΗΣ

Campaign Managers Έκθεσης
ΔΑΝΙΗΛ ΒΕΡΓΙΑΔΗΣ, ΕΛΙΣΑΒΕΤ
ΠΑΝΤΑΖΗ

Campaign Manager STEGI.RADIO και
Προσβάσιμων Δράσεων
ΧΑΡΗΣ ΓΙΑΚΟΥΜΑΚΗΣ

Media Officers
ΒΑΣΩ ΒΑΣΙΛΑΤΟΥ, ΚΑΤΕΡΙΝΑ
ΤΑΜΒΑΚΗ

Junior Media Officer
ΝΕΦΕΛΗ ΤΣΑΡΤΑΚΛΕΑ-ΚΑΣΣΕΛΑΚΗ

Senior Motion Graphics Designer
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΧΑΪΔΑΛΛΗΣ

Senior Graphic Designers
ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΚΩΒΑΙΟΣ, ΓΕΩΡΓΙΑ
ΛΕΟΝΤΑΡΑ

Graphic Designers
ΜΑΡΙΑ ΠΟΓΙΑΤΖΗ, ΘΩΜΑΣ ΤΣΟΥΛΙΑΣ

Copywriters
ΜΑΡΓΑΡΙΤΑ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΟΥ,
ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ ΚΟΛΑΪΤΗ

Social Media Manager
ΒΑΣΙΛΗΣ ΜΠΙΜΠΑΣ

Social Media Editors
ΣΥΛΒΙΑ ΚΟΥΒΕΛΗ, ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ
ΣΑΡΑΝΤΟΠΟΥΛΟΥ

Social Media Performance Specialist
ΓΙΩΡΓΟΣ ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ

Website Editor
ΔΕΣΠΟΙΝΑ ΚΑΛΥΒΗ

Audio Visual Producer
ΕΛΕΝΑ ΧΩΡΕΜΗ

Audio Visual Line Producer
ΑΝΤΖΥ ΑΥΓΕΡΗ

**Business Development
Department**

Business Development Manager
ΛΗΔΑ ΑΡΓΥΡΟΓΛΟΥ

Audience Development Coordinator
ΔΗΜΗΤΡΑ ΠΑΠΠΑ

CRM Specialist
ΜΑΡΙΑ ΠΡΟΕΣΤΑΚΗ

Sales Executive
ΙΩΑΝΝΑ ΤΟΥΣΙΑΔΟΥ

Theater Technical Department

Τεχνικός Διευθυντής
ΑΝΤΩΝΗΣ ΚΟΚΚΟΡΗΣ

Technical Production Manager
PHILIP HILLS

Deputy Τεχνικός Διευθυντής
ΓΙΑΝΝΗΣ ΝΤΟΒΑΣ

Διοικητική Υποστήριξη
ΡΕΒΕΚΚΑ ΣΤΑΜΟΥ

Φιλοξενία
ΑΡΕΤΗ ΑΝΤΩΝΑΤΟΥ, ΜΑΡΙΑ ΜΠΕΡΑΧΑ

Stage Managers
ΜΕΛΙΝΑ ΛΟΡΚΙΔΗ, ΝΑΤΑΛΙΑ ΒΟΡΡΙΑ, ΚΑΤΕΡΙΝΑ
ΚΟΤΣΟΥ

Επικεφαλής Τμήματος Μηχανικών Σκηνής
ΙΑΚΩΒΟΣ ΔΑΡΖΕΝΤΑΣ

Senior Μηχανικός Σκηνής
ΣΤΥΛΙΑΝΟΣ ΜΠΟΥΡΔΗΣ

Χειρίστρια-Προγραμματίστρια Σταγκονιών
ΑΓΓΕΛΙΚΗ ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΠΟΥΛΟΥ

Χειριστής-Προγραμματιστής Σταγκονιών
LEONARDO CELA

Μηχανικός Σκηνής / Χειριστής Σταγκονιών
ΘΑΝΑΣΗΣ ΝΤΑΚΟ

Βοηθοί Μηχανικοί Σκηνής
ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΔΑΡΖΕΝΤΑΣ,
ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΟΝΤΟΡΟΥΧΑΣ, ΓΕΩΡΓΙΟΣ
ΚΟΥΛΙΑΝΙΔΗΣ, ΝΙΚΟΣ ΝΙΖΑΜΗΣ, ΝΙΚΟΛΑΣ
ΠΑΠΑΝΙΚΟΛΟΠΟΥΛΟΣ, ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ
ΠΕΤΡΟΝΑΝΟΣ, ΣΠΥΡΟΣ ΠΙΤΣΟΣ, ΠΛΑΤΩΝΑΣ
ΤΣΑΜΑΔΟΣ, ΜΙΧΑΗΛ ΦΑΪΤΑΚΗΣ

Επικεφαλής Τμήματος Προβολών
ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΧΑΤΖΗΣΑΒΒΑΣ

Senior Τεχνικός Προβολών
ΕΥΣΤΡΑΤΙΟΣ ΤΟΓΑΝΙΔΗΣ

Τεχνικός Προβολών
ΕΥΣΤΑΘΙΟΣ ΝΤΑΡΖΑΝΟΣ

Βοηθός Τεχνικός Προβολών
ΙΑΣΟΝΑΣ ΠΙΕΡΡΑΚΟΣ

Senior Τμήματος Ηλεκτρολόγων
ΦΩΤΗΣ ΑΝΔΡΙΑΝΟΠΟΥΛΟΣ

Ηλεκτρολόγοι
ΚΥΡΙΑΚΟΣ ΞΑΝΘΟΠΟΥΛΟΣ, ΘΕΜΟΣ ΣΒΟΡΩΝΟΣ

Βοηθός Ηλεκτρολόγος
ΦΙΛΙΠΠΟΣ ΚΟΚΚΙΝΑΚΗΣ

Επικεφαλής Τμήματος Φωτισμού
ΒΑΓΓΕΛΗΣ ΜΟΥΝΤΡΙΧΑΣ

Senior Τεχνικός Φωτισμού
ΠΑΥΛΟΣ ΠΑΠΠΑΣ

Τεχνικοί Φωτισμού
ΣΩΤΗΡΗΣ-ΜΟΧΑΜΕΝΤ ΑΛΙ ΣΟΜΠΧΥ,
ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΤΣΕΒΑΣ

Βοηθοί Τεχνικοί Φωτισμού
ΧΑΡΗΣ ΒΑΣΙΛΟΠΟΥΛΟΣ, ΙΩΑΝΝΗΣ ΒΟΛΛΕΛΗΣ,
ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΣ ΔΑΣΚΑΛΑΝΤΩΝΑΚΗΣ,
ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΚΑΝΕΛΛΟΠΟΥΛΟΣ, ΓΕΩΡΓΙΑ
ΤΣΕΛΕΠΗ, ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΦΟΥΡΤΟΥΝΗΣ,
ΙΩΑΝΝΗΣ ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΑΚΗΣ, ΙΩΑΝΝΗΣ
ΨΑΡΡΟΣ

Επικεφαλής Τμήματος Ήχου
ΑΛΕΞΙΟΣ ΠΟΛΙΤΗΣ

Senior Τεχνικός Ήχου
ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΤΣΑΧΑΛΟΣ

Τεχνικοί Ήχου
ΙΩΑΝΝΗΣ ΓΚΛΙΑΤΗΣ, ΣΤΕΦΑΝΟΣ
ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗΣ

Βοηθοί Τεχνικοί Ήχου
ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΣΑΜΑΡΑΣ, ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ
ΤΖΟΒΑΡΑΣ, ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΤΣΑΤΣΟΥΛΗΣ

Backliner
ΔΑΝΗΣ ΧΑΤΖΗΒΑΣΙΛΑΚΗΣ

Plāsmata3

ΣΤΕΓΗ ΙΔΡΥΜΑΤΟΣ ΩΝΑΣΗ

Front of House

Visitor Experience Supervisor
ZENIA ΑΓΚΙΣΤΡΙΩΤΗ

Visitor Experience Facilitators
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΙΑΚΩΒΟΥ,
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΨΥΧΟΠΑΙΔΗΣ

Visitor Experience Assistant
EMMANOYHL XATZAKHS

F&B Manager
ΦΩΤΗΣ ΛΙΑΠΗΣ

Safety, Security & Facility Management

Group Safety, Security & Facility Management Director
ΑΝΔΡΟΝΙΚΟΣ ΠΑΝΔΗΣ

Safety & Security Team Leader
ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΚΑΜΠΑΝΗΣ

Integrated Facilities & Logistics Supervisor
ΕΥΘΥΜΙΑ ΒΑΣΙΛΑΚΟΥ

Safety & Security Agent
ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΥ

Security Operations Specialist
ΣΠΥΡΙΔΩΝ ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΑΚΗΣ

Security Operations Professional
ΓΙΑΝΝΗΣ ΓΙΑΝΝΑΚΟΣ

Safety & Awareness Officer
ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ ΣΑΜΠΑΝΗ

Safety & Awareness Administrator
ΧΡΙΣΤΙΝΑ ΠΡΕΝΤΖΙΑ

Safety & Awareness Coordinator
ΑΦΕΝΔΡΑ ΜΠΑΡΟΛΑ

Safety & Security Agents
ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΔΕΛΗΚΑΡΗΣ, ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ ΖΕΪΜΠΕΚΗΣ, ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΚΑΡΥΚΗΣ, ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΚΑΣΙΔΙΑΡΗΣ, ΓΙΑΝΝΗΣ ΚΑΦΕΣΑΚΗΣ, ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΚΕΛΕΣΗΣ, ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ ΚΟΡΟΜΠΙΛΗΣ, ΕΥΓΕΝΙΑ ΚΡΑΝΙΑ, ΓΙΑΝΝΗΣ ΛΕΛΗΣ, ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ ΜΗΤΣΗ, ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΜΙΛΗΣ, ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΜΟΣΧΟΣ, ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΜΟΥΝΤΖΑΛΙΑΣ, ΓΙΩΡΓΟΣ ΡΕΣΒΑΝΗΣ, ΑΡΙΣΤΕΑ ΣΑΓΑΝΗ, ΣΠΥΡΙΔΩΝ ΣΤΡΑΤΗΣ, ΣΠΥΡΙΔΟΥΛΑ ΤΑΚΟΠΟΥΛΟΥ, ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΤΟΥΡΗΣ, ΚΥΡΙΑΚΟΣ ΤΣΟΥΠΗΣ, ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΤΣΟΚΟΣ, ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΒΛΑΧΟΣ, ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ ΑΖΑΡΙΑΔΟΥ, ΒΙΚΥ ΔΕΣΠΟΤΟΠΟΥΛΟΥ, ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ, ΓΕΩΡΓΙΑ ΟΥΣΤΑΜΠΑΣΙΑΔΟΥ, ΧΡΙΣΤΙΝΑ ΧΑΡΙΤΑΚΗ

STEGI.RADIO

Radio Manager
ΝΙΚΗ ΓΕΩΡΓΙΟΥ

Content Manager
ΓΙΑΝΝΗΣ ΓΑΛΙΑΤΣΟΣ

Social Media Manager
ΧΡΗΣΤΟΣ ΜΕΛΙΔΗΣ

Ηχητική Περιήγηση

Συντονισμός Παραγωγής
ΔΗΜΗΤΡΑ ΧΑΤΖΗΧΑΡΑΛΑΜΠΟΥΣ

Επιμέλεια Κειμένων & Casting
ΘΕΟΔΩΡΑ ΚΑΠΡΑΛΟΥ

Μετάφραση Κειμένων
ΔΕΣΠΟΙΝΑ ΠΑΥΛΑΚΗ

Αφήγηση στα Ελληνικά
ΜΑΡΙΑ ΝΑΥΠΛΙΩΤΟΥ

Αφήγηση στα Αγγλικά
ΖΩΗ ΜΥΛΩΝΑ

Studio Ηχογράφησης
BOUNCE MUSIC & SOUND PRODUCTIONS

Εφαρμογή περιήγησης «Plāsmata 3»

Project Management
ΗΡΑΚΛΗΣ ΠΑΠΑΘΕΟΔΩΡΟΥ,
ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ ΜΑΥΡΟΓΙΑΝΝΗ

Digital Project Officer
ΕΦΗ ΟΙΚΟΝΟΜΑΚΟΥ

Project Assistance
ΣΤΕΛΛΑ ΚΟΡΩΝΑΙΟΥ

Σχεδιασμός και Ανάπτυξη Εφαρμογής
ΣΠΥΡΟΣ ΤΣΟΥΚΑΛΑΣ – TECHWB.ORG

Επιμέλεια Κειμένων Εφαρμογής
ΜΑΡΓΑΡΙΤΑ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΟΥ, ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ ΚΟΛΑΪΤΗ

Εφαρμογή Augmented Reality «Τα Πλάσματα γύρω από τα Plāsmata»

Project Management
ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ ΜΑΥΡΟΓΙΑΝΝΗ

Επιμέλεια Δράσης
ESTO ASSOCIATION, ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ ΜΑΥΡΟΓΙΑΝΝΗ

Οργάνωση και Εκτέλεση Παραγωγής
ESTO ASSOCIATION

Σχεδιασμός Εφαρμογής
ESTO ASSOCIATION

Ανάπτυξη Εφαρμογής
ΕΛΕΝΑ ΔΗΜΟΠΟΥΛΟΥ, ΜΙΧΑΛΗΣ ΝΗΣΙΩΤΗΣ

Υπεύθυνοι Επικοινωνίας και Διάχυσης
ESTO ASSOCIATION

Προσβάσιμες Δράσεις

Συντονισμός προσβάσιμων δράσεων για τα Plāsmata 3
LIMINAL

Ακουστική περιγραφή και σχεδιασμός προσβάσιμων περιηγήσεων για άτομα με οπτική αναπηρία
ΜΑΡΙΑ ΘΡΑΣΥΒΟΥΛΙΔΗ, ΓΡΗΓΟΡΗΣ ΣΤΑΘΟΠΟΥΛΟΣ

Προσβάσιμες περιηγήσεις για άτομα με ακουστική αναπηρία
ΑΝΔΡΟΝΙΚΗ ΞΑΝΘΟΠΟΥΛΟΥ, ΑΝΔΡΕΑΣ ΠΛΕΜΜΕΝΟΣ, ΕΥΗ ΦΩΤΟΠΟΥΛΟΥ

Συμβουλευτική αρχιτεκτονικής προσβασιμότητας
WELD ARCHITECTURE STUDIO, ΙΩΑΝΝΑ ΑΓΓΕΛΟΠΟΥΛΟΥ, ΧΑΡΗΣ ΛΑΣΠΑΣ

PR Team

PR Executive
ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ ΧΡΥΣΑΝΘΑΚΟΠΟΥΛΟΥ

Office and PR Coordinator
ΝΙΟΒΗ ΠΟΛΥΧΡΟΝΙΔΟΥ

Project Facilitator
ΜΥΡΤΩ ΚΟΝΤΟΝΗ

Onassis Collection

Gallery Coordinator
ΑΡΤΕΜΙΣ ΠΑΛΑΣΚΑ

Gallery Administrator
ΧΑΡΑ ΣΥΡΟΥ

Networks & Strategic Partnerships

Curatorial Project Manager
ΘΕΟΔΩΡΑ ΚΑΠΡΑΛΟΥ

Networks and Strategic Partnerships Officer
ΝΤΟΡΑ ΒΟΥΓΙΟΥΚΑ

Budget Associate
ΒΕΡΑ ΠΕΤΜΕΖΑ

Networks and Strategic Partnerships Assistant
ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΜΙΧΟΥ

Onassis USA

Project Director
MANDY ΒΟΙΚΟΥ

Onassis ONX NY, Program Director
JAZIA HAMMOUDI

Onassis ONX NY, Technical Co-Director
MATTHEW NIEDERHAUSER

Onassis ONX NY, Innovation Co-Director
JOHN FITZGERALD

Project Manager
SOFIA ΡΙΡΑ

Integrated Facilities Logistics

ΧΡΗΣΤΟΣ ΓΙΑΚΟΥΜΗΣ, ΒΑΣΙΛΗΣ ΚΟΡΟΜΠΙΛΗΣ, ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΛΙΑΝΟΣ, ΜΙΧΑΛΗΣ ΜΩΡΟΣ, ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΝΑΖΟΣ, ΑΡΙΣΤΕΑ ΣΑΓΑΝΗ, ΒΑΣΙΛΗΣ ΣΤΕΡΓΙΟΥ

Art Handling

ΓΙΑΝΝΗΣ ΚΟΥΡΟΣ, ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΦΡΑΝΤΖΕΣΚΟΣ

Τεχνική Υπηρεσία Κτίριου Στέγης

Τεχνικός Διευθυντής
ΓΙΩΡΓΟΣ ΡΑΠΤΗΣ

Γραμματεία
ΜΑΡΓΑΡΙΤΑ ΚΟΥΣΟΥΡΗ

Μηχανικοί
ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΓΚΕΝΕΡΑΛΗΣ, ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΑΡΡΟΠΟΥΛΟΣ, ΑΝΔΡΕΑΣ ΜΠΡΑΝΗΣ

Ηλεκτρολόγοι
ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΜΠΟΥΓΙΟΥΚΟΣ, ΒΑΣΙΛΗΣ ΧΑΤΖΗΕΛΕΥΘΕΡΙΟΥ, ΜΑΡΙΟΣ ΧΑΤΖΗΣ

Υδραυλικός
ΒΑΪΟΣ ΜΑΜΜΟΣ

Γενικών Καθηκόντων
ΗΡΑΚΛΗΣ ΖΕΡΒΑΣ, ΠΕΤΡΟΣ ΜΟΥΛΑ

Information Technology

Onassis Foundation IT Manager
ΜΑΝΟΣ ΚΑΡΤΕΡΗΣ

IT Network Administrator
ΙΩΑΝΝΗΣ ΧΑΖΑΚΗΣ

IT Support Technicians
ΑΡΧΟΝΤΟΥΛΑ ΜΠΟΝΤΖΙΔΟΥ, ΓΙΑΝΝΗΣ ΧΕΛΜΗΣ

Μεταφράσεις

ΒΑΣΙΛΗΣ ΔΟΥΒΙΤΣΑΣ, DAVID KYNIGOS, ΓΚΕΛΥ ΜΑΔΕΜΛΗ, ΔΕΣΠΟΙΝΑ ΠΑΥΛΑΚΗ

Υποτιτλισμός

AUTHORWAVE

Legal Services

SAPLEGAL – ΔΙΚΗΓΟΡΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ Α.Σ.
ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ & ΣΥΝΕΡΓΑΤΕΣ

Σύμβουλος Ασφαλίσεων

ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΟ ΓΡΑΦΕΙΟ ΣΚΑΡΠΑΣ ΑΕ

Ασφαλιστική Εταιρεία

ALLIANZ HELLAS AAE

Ευχαριστούμε θερμά

- Τον Περιφερειάρχη Αττικής, κ. Νίκο Χαρδαλιά
- Τον Αντιπεριφερειάρχη Αττικής, κ. Κωνσταντίνο Ζώμπο
- Τους υπαλλήλους της Διεύθυνσης της Περιφέρειας Αττικής
- Τη Διεύθυνση Πάρκων και Αλσών & Υγείας Ζώων της Περιφέρειας Αττικής
- Την Εντεταλμένη Σύμβουλο για θέματα Πάρκων και Αλσών & Υγείας Ζώων, κα Ελευθερία (Ρίτα) Μωραϊτάκη-Πικρού για την πολύτιμη συμβολή και υποστήριξή τους στην υλοποίηση της έκθεσης.

Τις ομάδες «Πεδίον του Άρεως – ΤΟ ΠΑΡΚΟ ΜΑΣ», «Επιμένουμε Πεδίο του Άρεως», «Αθηνά» και «Εμείς στο Πεδίον» για τις πολύτιμες συμβουλές και συζητήσεις και για το υλικό που μας έδωσαν σε σχέση με το Πεδίον του Άρεως. / Την Afrosocially για τη διασύνδεση και διάχυση των Plāsmata 3 στις κοινότητες γύρω από το Πεδίον του Άρεως. / Το σύνολο των επιχειρήσεων που συμμετείχαν στη δράση «Τα Πλάσματα γύρω από τα Plāsmata». / Την ομάδα Θάλπος για τις δράσεις ψυχικής υγείας σε σχέση με τα Plāsmata 3. / Τους Refugee Week Greece και We are Community για τις περιηγήσεις προσφύγων και ευάλωτων ομάδων. / Τις εκδόσεις Ίκαρος για την ευγενική παραχώρηση της άδειας χρήσης του ποιήματος «Άνδρας» του Γιώργου Σεφέρη.

Όλη η ομάδα της Στέγης

για τα Plāsmata

Αν μαζεύαμε όλες τις συνομιλίες της εσωτερικής συνεννόησης για τα φετινά Plāsmata, θα έβγαινε ένα πολύ αστείο, απαιτητικό, αγαπησιάρικο, επαγγελματικό έργο. Θα έβγαιναν τα «Plasmata behind the scenes», μια ιστορία δύσκολης, όμορφης, γλυκιάς συνωμοσίας.

Αυτό που έγινε πολύ έντονα αυτήν τη φορά ήταν η ενεργοποίηση όλης της ομάδας της Στέγης, μια συλλογική δουλειά που δοκίμασε και συγκέντρωσε όλες τις δυνάμεις μας. Δεν ανακοινώθηκαν μια μέρα τα έργα από μένα, τα συνθέσαμε με άπειρες συζητήσεις – το συζητάμε πολύ καιρό σε ένα γκρουπ στο WhatsApp που λέγεται «εδώ τα σωστά πλάσματα», γιατί με όλα τα υπόλοιπα γκρουπ είχαμε μπερδευτεί και δεν ξέραμε ποιο είναι το σωστό για να στέλνουμε τα διάφορα references.

Ο Πρόδρομος Τσιαβός είναι η ψυχή του σχεδιασμού και της ανάπτυξης όλης αυτής της ιδέας που ξεκίνησε από το ψηφιακό, που είναι το δικό του πεδίο, και έφτασε ως εδώ. Ο Δημήτρης Θεοδωρόπουλος είναι ο άνθρωπος χωρίς τον οποίο δεν γίνεται τίποτα. Είναι η προσωποποίηση της ποιητικής λογικής και της ψυχραιμίας. Ο Βασίλης Παναγιωτακόπουλος, που προέρχεται από την παραγωγή, έχει τρομερό input σε όλη αυτή την ιστορία, ο σιβυλλικός Voltnoi, ο σοφός Quietempo και ο διορατικός Άκης Χοντάσης στέλνουν πράγματα που δεν αφορούν μόνο τη μουσική, κι ας είναι αυτός ο τομέας τους, ο κρυφοκαλλιτέχνης Λουκάς Μπάκας, που είναι βασικός συνεργάτης –είναι αρχιτέκτονας–, είναι στην ομάδα και επειδή όντως επηρεαστήκαμε από την ιστορία του David Lynch, είπαμε «ας παίξουμε λιγάκι με αυτό», οπότε θα δεις αρκετά neon, αισθητική ρετρό αμερικάνα στα info points, στο ραδιόφωνο, στις ταμπέλες. Οι κατασκευές που θα δεις είναι πιθανό να μείνουν στο Πεδίον, αν τις χρειάζεται, γιατί πολλές εργασίες έχουν γίνει εκεί από εμάς, και καθαρισμοί, και φυτεύσεις και διαμορφώσεις χώρων για να διαβάζεις, και παγκάκια, και αντικατάσταση στα σπασμένα πλακάκια.

Η ακούραστη Χριστίνα Πιτούλη έχει κάνει εξαιρετική δουλειά στην παραγωγή. Δεν γίνεται να μη μιλήσω για τον αρχηγό Αντώνη Κόκκορη, γιατί οι τεχνικοί μας είναι η ζωή μας. Οι φωτισμοί γίνονται από την ομάδα της Στέγης· ο Βαγγέλης Μούντριχας είναι σπουδαίος φωτιστής, ο Παναγιώτης Χατζησάββας είναι στις προβολές, ο Αλέξης Πολίτης στον ήχο. Ok, εγώ υπογράφω την επιμέλεια φέτος, αλλά, έτσι κι αλλιώς, coach θέλω να είμαι. Ο Juergen Klopp υπήρξε ο πνευματικός μου οδηγός. Και ο Παναγιώτης Γιαννάκης. Είναι ομαδικό παιχνίδι τα Plāsmata. Και είμαστε ωραία ομάδα. Και ωραίο το πρόγραμμα: το σινεμά που επιμελείται η Ελιζαμπέττα Ηλία-Γεωργιάδου, οι συζητήσεις που οργανώνει η Πάσκουα Βοργιά, το φαγητό που επιμελείται ο Φώτης Λιάπης. Η ματιά της Ιλειάννας Δημάδη, του Κωνσταντίνου Τζάθα και της Θεοδώρας Καπράλου είναι παντού. Η Βάσω Βασιλάτου και η Κατερίνα Ταμβάκη εξηγούν ξανά και ξανά τι είναι τα Plāsmata σε δημοσιογράφους σε όλο τον πλανήτη. Η ομάδα του digital, Σμαράγδα Δογάνη, Κατερίνα Βάρδα, Ηρακλής Παπαθεοδώρου και Αναστασία Μαυρογιάννη, διάνυσαν άπειρα χιλιόμετρα στο πάρκο. Όλη η ομάδα επικοινωνίας υπό τον Δημήτρη Δρίβα και όλη η δημιουργική ομάδα του Χρήστου Σαρρή έστησαν μια αφήγηση για να επικοινωνήσουμε τι Plāsmata θα είμαστε φέτος. Δες πόσοι άνθρωποι κυκλοφορούν με ποδήλατο στο Πεδίον. Οι περισσότεροι είμαστε Στεγίτες. Κατάκοποι ήδη, πανέτοιμοι για γιορτή, αποφασισμένοι να έρθουμε και να φέρουμε κοντά κι άλλα Plāsmata. Πολλοί, καλύτερα.

LIF0 Plāsmata3

97079d t9m 9v'9w
99w t'n9v6n

ΜΕΓΑΛΟΣ ΧΟΡΗΓΟΣ

ΥΠΟ ΤΗΝ ΑΓΙΣΙΑ

